

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy

Statistical Office in Bydgoszcz

**RAPORT O SYTUACJI
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ
WOJEWÓDZTWA
KUJAWSKO-POMORSKIEGO W 2016 R.**

**REPORT ON THE SOCIO-ECONOMIC
SITUATION
OF KUJAWSKO-POMORSKIE
VOIVODSHIP IN 2016**

MAJ 2017 MAY

ZESPÓŁ REDAKCYJNY EDITORIAL BOARD

Przewodniczący *President*
Wioletta Zwara

Redaktor Główny *Editor in chief*
Barbara Ptaszyńska

Sekretarz *Secretary*
Małgorzata Rybak

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE PREPARATION AND EDITORIAL SUPERVISION

Michał Cabański, Małgorzata Górka, Dariusz Klamecki, Ewa Liminowicz, Rafał Lis,
Bożena Malecka, Magdalena Miśko, Anna Nakielska, Małgorzata Podolak, Joanna Wojciechowska
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych *Kujawsko-Pomorski Regional Survey Centre*

Aleksandra Danielewska, Ewa Jankowska, Dorota Malicka, Alicja Redelbach, Radosław Żmuda-Trzebiatowski
Ośrodek Badań i Analiz Rynku Pracy *Survey and Analysis of Labour Market Centre*

Waldemar Borzych, Piotr Kacprowicz, Katarzyna Magdańska, Ewa Panic-Kentzer
Wydział Badań Ankietowych *Enquiry Surveys Division*

Agnieszka Wasila
Wydział Rejestrów *Registers Division*

– pod kierunkiem – *supervised by*
Małgorzaty Rybak

REDAKCJA TECHNICZNA, KOREKTA, SKŁAD TECHNICAL SUPERVISION, PROOF-READING, I GRAFIKA KOMPUTEROWA COMPUTER GRAPHICS

Anna Nakielska, Jacek Pruski
Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych *Kujawsko-Pomorski Regional Survey Centre*

**Przy publikowaniu danych US
prosimy o podanie źródła**

Publikacja dostępna na

<http://bydgoszcz.stat.gov.pl>

***When publishing SO data
please indicate source***

Publication available on

ISSN 2084-6703

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy ul. ks. Stanisława Konarskiego 1-3, 85-066 Bydgoszcz,
tel. 52 3669-390, fax 52 3669-356; internet <http://bydgoszcz.stat.gov.pl>
e-mail: KancelariaUSBDG@stat.gov.pl

Druk:

Zakład Wydawnictw Statystycznych w Warszawie; al. Niepodległości 208, 00-925 Warszawa
Nakład: 65 egz. Format A4

Cena 15,00 zł

Przedmowa

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy przekazuje Państwu szóste wydanie „**Raportu o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 r.**”, która wydawana jest w analogicznym układzie i zakresie przez wszystkie urzędy statystyczne w Polsce.

Opracowanie zawiera informacje o sytuacji demograficznej, zmianach zachodzących na rynku pracy, tendencjach w podstawowych obszarach gospodarki oraz aktywności podmiotów gospodarki narodowej z województwa kujawsko-pomorskiego w odniesieniu do 2010 r. i 2015 r.

Publikację rozpoczyna zestawienie podstawowych informacji o województwie kujawsko-pomorskim na tle kraju i pozostałych województw. Raport składa się z 13 rozdziałów, które dotyczą określonych obszarów tematycznych m.in.: ludności, rynku pracy, wynagrodzeń, cen, rolnictwa, rynku wewnętrznego. Zastosowany w publikacji retrospektywny opis zjawisk społecznych i gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat pozwala na określenie tendencji danego zjawiska w kolejnych okresach, jak również identyfikację rzeczywistych potrzeb Regionu. Interesującym elementem wydawnictwa jest zestawienie tabelaryczne wybranych danych o województwie według miesięcy. Dla zobrazowania sytuacji dane statystyczne wzbogacono o kartogramy, kartodiagramy i wykresy z wydłużoną retrospekcją czasową.

W celu umożliwienia właściwej interpretacji prezentowanych informacji zachęcamy do zapoznania się z treścią uwag ogólnych, które obejmują źródła i zakres danych statystycznych, sposoby prezentacji, stosowane klasyfikacje i grupowania oraz definicje najważniejszych pojęć znajdujących się w opracowaniu.

Publikacja jest zbiorem bieżących, rocznych informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa, a jej uzupełnienie stanowią kwartalne biuletyny statystyczne oraz miesięczne komunikaty o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego.

Przekazując niniejszy *Raport...*, wyrażamy nadzieję, że okaże się wyczerpującym źródłem informacji o sytuacji województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 r. W celu szerszego zaspokojenia Państwa potrzeb informacyjnych zapraszamy do współpracy z Urzędem Statystycznym w Bydgoszczy, zarówno w obszarze publikacji, jak i działań o charakterze analityczno-badawczym, których realizacja ma na celu odpowiadać na potrzeby Użytkowników danych statystycznych.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

W. Zwara
Wioletta Zwara

Bydgoszcz, maj 2017 r.

Preface

Statistical Office in Bydgoszcz presents the sixth edition of **"Report on the socio-economic situation of the Kujawsko-Pomorskie in 2016"**, which is published by all of regional statistical offices with a similar structure and scope.

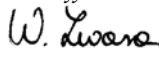
The study contains information about demographic situation, changes in the labour market, trends in basic areas of the national economy and activity of the national entities in the kujawsko-pomorskie voivodship in relation to 2010 and 2015.

The publication begins with major statistical data about the Kujawsko-Pomorskie on the background of the country and other voivodships. The Report consists of 13 chapters on specific thematic areas including: population, labour market, wages and salaries, prices, agriculture, internal market. Retrospective description of the social and economic developments over the last years used in the publication allows to determine the tendencies of events in subsequent periods, as well as identifying the real needs of the Region. An interesting component is the tabulation of publishing data on the selected region by months. To illustrate the situation, statistics are enhanced by cartograms, cartodiagrams and graphs with extended flashbacks to the time.

In order to enable proper interpretation of the presented information I encourage you to read general notes which include sources and range of statistical data, presentations, used classifications and groupings as well as definitions of the most important concepts contained in the publication.

The publication is a collection of current, annual information on the socio-economic situation of voivodship and its supplements are statistical quarterly bulletins and monthly announcements about socio-economic situation in the kujawsko-pomorskie voivodship.

By presenting this "Report ...", I hope that it will be an exhaustive source of information about the situation in the kujawsko-pomorskie voivodship in 2016. In order to better satisfying the information needs, I invite you to cooperation with the Statistical Office in Bydgoszcz both in the area of publication as well as in analytical and research area the realization of which is intended to respond to the needs of statistical data Users.

Director
of Statistical Office in Bydgoszcz

Wioletta Zwara

Bydgoszcz, May 2017

SPIS TREŚCI

CONTENTS

		Str. <u>Page</u>
Przedmowa	<i>Preface</i>	3
Uwagi ogólne	<i>General notes</i>	10
Znaki umowne	<i>Symbols</i>	13
Skróty	<i>Abbreviations</i>	13
PODSTAWOWE TENDENCJE	<i>BASIC TRENDS</i>	14
WOJEWÓDZTWO NA TLE KRAJU	<i>VOIVODSHIP AGAINST THE BACK- GROUND OF THE COUNTRY</i>	20
WOJEWÓDZTWO NA TLE POZOSTAŁYCH WOJEWÓDZTW	<i>VOIVODSHIP AGAINST THE BACK- GROUND OF OTHER VOIVODSHIPS</i>	21
PODZIAŁ I POWIERZCHNIA WOJEWÓDZTWA	<i>DIVISION AND AREA OF VOIVODSHIP</i>	24
LUDNOŚĆ	<i>POPULATION</i>	25
RYNEK PRACY	<i>LABOUR MARKET</i>	32
WYNAGRODZENIA	<i>WAGES AND SALARIES</i>	46
ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE	<i>SOCIAL BENEFITS</i>	49
CENY	<i>PRICES</i>	53
ROLNICTWO	<i>AGRICULTURE</i>	58
PRZEMYSŁ	<i>INDUSTRY</i>	67
BUDOWNICTWO	<i>CONSTRUCTION</i>	71
BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE	<i>RESIDENTIAL CONSTRUCTION</i>	74
RYNEK WEWNĘTRZNY	<i>INTERNAL MARKET</i>	80
WYNIKI FINANSOWE PRZEDSIĘ- BIORSTW NIEFINANSOWYCH	<i>FINANCIAL RESULTS OF NON-FINANCIAL ENTERPRISES</i>	83
NAKŁADY INWESTYCYJNE	<i>INVESTMENT OUTLAYS</i>	86

SPIS TABLIC

LIST OF TABLES

		Nr <u>No.</u>	Str. <u>Page</u>
Wybrane dane ogólnopolskie i wojewódzkie w 2016 r.	<i>Selected data for voivodship and Poland in 2016</i>	1	20
Ludność na podstawie bilansów	<i>Population based balances</i>	2	26
Ludność według województw	<i>Population by voivodships</i>	3	27
Ruch naturalny ludności i saldo migracji na 1000 ludności	<i>Vital statistics and net migration per 1000 population</i>	4	29
Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw	<i>Average paid employment in the enterprise sector</i>	5	32

SPIS TABLIC (dok.)

LIST OF TABLES (cont.)

		Nr No.	Str. Page
Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim	Average paid employment in the enterprise sector in kujawsko-pomorskie voivodship	6	33
Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia	Registered unemployment persons as well as unemployment rate	7	34
Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim	Registered unemployment persons as well as unemployment rate in kujawsko-pomorskie voivodship	8	38
Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale	Economic activity of population aged 15 and more in the 4 th quarter	9	40
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw	Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector	10	46
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim	Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector in kujawsko-pomorskie voivodship	11	47
Świadczenia społeczne	Social benefits	12	49
Świadczenia społeczne w województwie kujawsko-pomorskim	Social benefits in kujawsko-pomorskie voivodship	13	50
Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych	Price indices of consumer goods and services	14	53
Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w województwie kujawsko-pomorskim	Price indices of consumer goods and services in kujawsko-pomorskie voivodship	15	55
Przeciętne ceny detaliczne wybranych towarów i usług konsumpcyjnych w grudniu	Average retail prices of selected consumer goods and services in December	16	56
Wybrane dane dotyczące rolnictwa	Selected data on agriculture	17	59
Przemysł	Industry	18	67
Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim	Indices of sold production of industry in kujawsko-pomorskie voivodship	19	69
Budownictwo	Construction	20	71
Dynamika produkcji budowlano-montażowej w województwie kujawsko-pomorskim	Indices of construction and assembly production in kujawsko-pomorskie voivodship	21	73
Budownictwo mieszkaniowe	Residential construction	22	74
Mieszkania oddane do użytkowania w województwie kujawsko-pomorskim	Dwellings completed in kujawsko-pomorskie voivodship	23	77
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym w województwie kujawsko-pomorskim	Dwellings for which permits have been granted or which have been registered with a construction project in kujawsko-pomorskie voivodship	24	78
Dynamika sprzedaży detalicznej	Indices of retail sale	25	80
Dynamika sprzedaży detalicznej w województwie kujawsko-pomorskim	Indices of retail sale in kujawsko-pomorskie voivodship	26	82
Wybrane wskaźniki ekonomiczno-finansowe w badanych przedsiębiorstwach niefinansowych	Selected economic and financial indicators in the surveyed non-financial enterprises	27	85
Nakłady inwestycyjne	Investment outlays	28	86

SPIS WYKRESÓW

LIST OF GRAPHS

		Nr No.	Str. Page
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r.	<i>Natural increase per 1000 population in 2016</i>	1	21
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2016 r.	<i>Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2016</i>	2	21
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2016 r.	<i>Employment rate by LFS in 2016</i>	3	21
Stopa bezrobocia według BAEL w 2016 r.	<i>Unemployment rate by LFS in 2016</i>	4	22
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2016 r.	<i>Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector in 2016</i>	5	22
Wzrost/spadek cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2016 r.	<i>Increase/Decrease of prices of consumer goods and services in 2016</i>	6	22
Wartość skupu produktów rolnych na 1 ha użytków rolnych w 2016 r.	<i>Value of agricultural products procurement per 1 ha agricultural land in 2016</i>	7	22
Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.	<i>Dwellings completed in 2016</i>	8	23
Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych w 2016 r.	<i>Net turnover profitability rate in non-financial enterprises in 2016</i>	9	23
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w 2016 r.	<i>Entities of the national economy in the REGON register in 2016</i>	10	23
Przyrost naturalny na 1000 ludności	<i>Vital statistics per 1000 population</i>	11	28
Przyrost naturalny na 1000 ludności w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.	<i>Vital statistics per 1000 population in kujawsko-pomorskie voivodship by subregions and powiats in 2016</i>	12	28
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	<i>Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population</i>	13	30
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.	<i>Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in kujawsko-pomorskie voivodship by subregions and powiats in 2016</i>	14	30
Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw	<i>Indices of average paid employment in the enterprise sector</i>	15	32
Struktura przeciętnego zatrudnienia według sekcji PKD 2007	<i>Structure of average paid employment by PKD 2007 sections</i>	16	33
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku	<i>Structure of registered unemployed persons by age</i>	17	36
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia	<i>Structure of registered unemployed persons by educational level</i>	18	36
Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy	<i>Structure of registered unemployed persons by duration of unemployment</i>	19	37
Stopa bezrobocia rejestrowanego	<i>Unemployment rate</i>	20	39
Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.	<i>Unemployment rate in kujawsko-pomorskie voivodship by subregions and powiats in 2016</i>	21	39
Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy w IV kwartale	<i>Structure of population aged 15 and more by employment status in the 4th quarter</i>	22	41

SPIS WYKRESÓW (cd.)**LIST OF GRAPHS (cont.)**

		Nr No.	Str. Page
Współczynnik aktywności zawodowej	Activity rate	23	41
Struktura pracujących według wieku w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale	Structure of employed persons by age in kujawsko-pomorskie voivodship in the 4 th quarter	24	42
Wskaźnik zatrudnienia	Employment rate	25	43
Struktura bezrobotnych według wieku w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale	Structure of unemployed persons by age in kujawsko-pomorskie voivodship in the 4 th quarter	26	43
Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w IV kwartale 2016 r.	Structure of unemployed persons by duration of unemployment in in the 4 th quarter of 2016	27	44
Stopa bezrobocia	Unemployment rate	28	44
Liczba osób niepracujących na 1000 osób pracujących	Number of unemployed persons per 1000 employed persons	29	45
Dynamika przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw	Indices of average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector	30	46
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w wybranych sekcjach w 2016 r.	Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector in 2016	31	48
Dynamika przeciętnej miesięcznej liczby emerytów i rencistów	Indices of average monthly number of retirees and pensioners	32	51
Dynamika przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto	Indices of average monthly gross retirement pay and pension	33	52
Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych	Price indices of consumer goods and services	34	54
Zmiany cen wybranych towarów i usług konsumpcyjnych w skali roku w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r.	Annual changes in prices of selected consumer goods and services in kujawsko-pomorskie voivodship in 2016	35	56
Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych	Cattle density per 100 ha agricultural land ...	36	61
Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych	Pigs density per 100 ha agricultural land	37	61
Dynamika skupu zbóż podstawowych konsumpcyjnych i paszowych (łącznie z mieszankami zbożowymi, bez ziarna siewnego)	Indices of procurement of basic consumer and fodder cereals (including mixed cereals, excluding sowing seed)	38	62
Dynamika skupu mleka krowiego	Indices of procurement of cows' milk	39	62
Ceny produktów rolnych w skupie i na targowiskach	Procurement and market place prices of agricultural products	40	63
Relacja cen skupu żywca wieprzowego do cen targowiskowych żyta i jęczmienia	Procurement price of pigs for slaughter to marketplace price of rye and barley	41	65
Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ...	Indices of sold production of industry	42	68
Dynamika przeciętnego zatrudnienia w przemyśle	Indices of average paid employment in industry	43	70
Struktura przeciętnego zatrudnienia w przemyśle według wybranych sekcji i działów PKD 2007 w 2016 r.	Structure of average paid employment in industry by selected sections and divisions of PKD 2007 in 2016	44	70
Dynamika produkcji sprzedanej budownictwa	Indices of sold production of construction	45	72
Dynamika produkcji budowlano-montażowej	Indices of construction and assembly production	46	72

SPIS WYKRESÓW (dok.)**LIST OF GRAPHS (cont.)**

		Nr No.	Str. Page
Struktura produkcji budowlano-montażowej według działów PKD	Structure of construction and assembly production by divisions of PKD	47	73
Dynamika przeciętnego zatrudnienia w budownictwie	Indices of average paid employment in construction	48	73
Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania	Indices of dwellings completed	49	75
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	Dwellings completed per 1000 population	50	75
Struktura liczby mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa	Structure of number of dwellings completed by forms of construction	51	76
Mieszkania oddane do użytkowania w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.	Dwellings completed in kujawsko-pomorskie voivodship by subregions and powiats in 2016	52	76
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania	Average usable floor space per dwelling completed	53	77
Dynamika liczby mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym	Indices of number of dwellings permits have been granted or which have been registered with a construction project	54	78
Dynamika liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto	Indices of number of dwellings started	55	79
Dynamika sprzedaży detalicznej	Indices of retail sale	56	81
Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie badanych podmiotów	Share of companies showing net profit in the total number of surveyed entities	57	83
Udział przychodów przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w przychodach z całokształtu działalności	Share of revenues of companies showing net profit in the revenues from total activity	58	83
Wskaźnik poziomu kosztów	Cost level indicator	59	84
Wskaźnik rentowności obrotu netto	Net turnover profitability rate	60	84
Dynamika nakładów inwestycyjnych ogółem	Indices of total investment outlays	61	86

ANEKS**APPENDIX**

WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP	I	89
WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM WEDŁUG MIESIĘCY	SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP BY MONTHS	II	93

UWAGI OGÓLNE

1. Dane zamieszczone w publikacji – jeśli nie zaznaczono inaczej – podano w **każdorazowym podziale administracyjnym kraju**. W opisie województwa informacje o liczbie podregionów, powiatów, miast na prawach powiatu, miastach ogółem oraz gminach podano według stanu w dniu 31 XII 2016 r.

2. Od 2009 r. dane prezentuje się w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej – Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885) z późniejszymi zmianami, w miejsce stosowanej dotychczas klasyfikacji PKD 2004.

W niniejszym „Raportcie o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego w 2016 r.” publikuje się bieżące dane według PKD 2007 oraz dane przeliczone według tej klasyfikacji za okresy poprzednie.

3. W ramach PKD 2007 dokonano dodatkowego grupowania ujmując pod pojęciem „**Przemysł**” sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych” oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”.

4. Dane w podziale według sekcji i działów PKD 2007 oraz w podziale terytorialnym opracowano **metodą przedsiębiorstw**.

5. Dane opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.

6. Przez **podmioty gospodarki narodowej** rozumie się jednostki prawne, tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

7. Pod pojęciem **podmiotów gospodarczych** rozumie się podmioty prowadzące działalność gospodarczą (produkcyjną i usługową), na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku.

8. Dane prezentowane w publikacji obejmują podmioty gospodarki narodowej bez względu na charakter własności.

9. W publikacji dane w zakresie:

- 1) **przeciętnego zatrudnienia i przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń** dotyczą podmiotów gospodarczych sektora przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 9 osób;
- 2) **produkcji sprzedanej przemysłu i budownictwa** dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób;
- 3) **wyników finansowych przedsiębiorstw niefinansowych oraz nakładów inwestycyjnych i inwestycji rozpoczętych** dotyczą podmiotów gospodarczych prowadzących księgi rachunkowe (z wyjątkiem podmiotów, których podstawowym rodzajem działalności jest działalność zaklasyfikowana według PKD 2007 do sekcji „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” oraz „Działalność finansowa i ubezpieczeniowa”), w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

GENERAL NOTES

1. Data in the publication, unless otherwise indicated, are presented according to **administrative division of the country in a given period**. In descriptions of voivodships information regarding number of subregions, powiats, cities with powiat status, towns and gminas is given as the date of 31 XII 2016.

2. Since 2009 onwards the data have been presented in accordance with the **Polish Classification of Activities – PKD 2007**, compiled on the basis of Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007 was introduced on 1 I 2008 by the decree of the Council of Ministers dated 24 XII 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885) with later amendments to replace the formerly applied PKD 2004/ NACE Rev. 1.1.

In the publication “The Information on Socio-economic Situation of Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2016” the current data are published according to the NACE Rev. 2. Data for previous periods are also converted according to this classification.

3. The item “**Industry**” was introduced, as an additional grouping including NACE Rev. 2 sections: “Mining and quarrying”, “Manufacturing”, “Electricity, gas, steam and air conditioning supply” as well as “Water supply; sewerage, waste management and remediation activities”.

4. Data according to NACE Rev. 2 sections and divisions as well as to administrative division are compiled using the **enterprise method**.

5. Data are compiled according to the **respective organizational status of units of the national economy**.

6. The term **entities of the national economy** is understood as legal entities, i.e. legal persons, organizational entities without legal personality as well as natural persons conducting economic activity.

7. The term **economic entities** is understood as entities conducting economic activity (production and service), on their own-account in order to earn a profit.

8. Data presented in publication cover entities of the national economy regardless of ownership.

9. In the publication data in regard to:

- 1) **average paid employment and average monthly gross wages and salaries** cover the economic entities of the enterprise sector in which the number of employed persons exceeds 9 persons;
- 2) **sold production of industry and construction** concern economic entities, in which the number of employed persons exceeds 9 persons;
- 3) **financial results of non-financial enterprises** as well as **investment outlays and newly started investments** refer to economic entities keeping accounting ledgers (with the exception of entities in which the principal activity is classified as “Agriculture, forestry and fishing” and “Financial and insurance activities” according to the NACE Rev. 2), in which the number of employed persons exceeds 49 persons.

10. Informacje odnoszące się do **sektora przedsiębiorstw** prezentuje się w oparciu o definicję przedsiębiorstwa wprowadzoną w rozporządzeniu Rady (EWG) Nr 696/93 z dnia 15 III 1993 r. w sprawie jednostek statystycznych do celów obserwacji i analizy systemu produkcyjnego we Wspólnocie. Zgodnie z ww. rozporządzeniem, przedsiębiorstwo jest traktowane jako jednostka organizacyjna produkująca wyroby lub świadcząca usługi, która osiąga korzyści z pewnego stopnia samodzielności w podejmowaniu decyzji, w szczególności w zakresie alokacji swoich bieżących zasobów. Przedsiębiorstwo prowadzi jedną lub kilka rodzajów działalności w jednym lub kilku miejscach i jest tworzone przez jednostkę prawną lub grupę jednostek prawnych. Sektor przedsiębiorstw obejmuje podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie: leśnictwa i pozyskiwania drewna; rybołówstwa w wodach morskich; górnictwa i wydobywania; przetwórstwa przemysłowego; wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami oraz działalności związanej z rekultywacją; budownictwa; handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle; transportu i gospodarki magazynowej; działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; informacji i komunikacji; działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; działalności prawniczej, rachunkowo-księgowej i doradztwa podatkowego, działalności firm centralnych (head offices); doradztwa związanego z zarządzaniem; działalności w zakresie architektury i inżynierii; badań i analiz technicznych; reklamy, badania rynku i opinii publicznej; pozostałej działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej; działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją; naprawy i konserwacji komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego; pozostałej indywidualnej działalności usługowej.

11. Od 2010 r. w badaniach rolniczych nie ujmuje się posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy poniżej 1 ha użytków rolnych prowadzących działalność rolniczą o małej skali (poniżej określonych progów).

12. Jako **ceny stałe** przyjęto w przypadku:

- 1) produkcji rolniczej – średnie krajowe ceny bieżące z roku poprzedzającego rok badany (dla sprzedaży targowiskowej – ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach, dla pozostałych elementów produkcji – średnie ceny skupu), z wyjątkiem ziemniaków, warzyw i owoców, w przypadku których przyjmuje się średnie ceny z dwóch kolejnych lat, tj. z roku poprzedzającego rok badany i z roku badanego;
- 2) produkcji sprzedanej przemysłu:
 - ceny stałe 2005 r. (średnie ceny bieżące 2005 r.) w latach 2006-2010,
 - ceny stałe 2010 r. (średnie ceny bieżące 2010 r.) od 2011 r.

13. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

10. Information relating to the **enterprise sector** is presented based on the definition of "enterprise" – introduced by the regulation of the Council (EEC) No. 696/93 of 15 III 1993 on the statistical units for the observation and analysis of the production system in the Community. In accordance with the above-mentioned Regulation the enterprise is the smallest combination of legal units that is an organizational unit producing goods or services, which benefits from a certain degree of autonomy in decision-making, especially for the allocation of its current resources. An enterprise carries out one or more activities at one or more locations and it may be a sole legal unit or a group of legal units. Enterprise sector includes those entities which carry out economic activities in the following areas: forestry and logging; marine fishing; mining and quarrying; manufacturing; electricity, gas, steam and air conditioning supply; water supply; sewerage, waste management and remediation activities; construction; wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles; transportation and storage; accommodation and food service activities; information and communication; real estate activities; legal and accounting activities; activities of head offices; management consultancy activities; architectural and engineering activities; technical testing and analysis; advertising and market research; other professional, scientific and technical activities; administrative and support service activities; arts, entertainment and recreation; repair of computers and personal and household goods; other personal service activities.

11. Since 2010 in agricultural research not include owners of agricultural land who do not conduct agricultural activities, and owners of less than 1 ha of agricultural land who conduct agricultural activities on a small scale (below specific thresholds).

12. Constant prices were adopted as follows:

- 1) agricultural output – average national current prices for the year preceding the surveyed year (for market sales – prices received by farmers at market places, for other elements of production – average procurement prices), excluding potatoes, vegetables and fruit, for which the average prices from two consecutive years, i.e., from the year preceding the surveyed year and from the surveyed year;
- 2) sold production of industry:
 - 2005 constant prices (2005 average current prices) in 2006-2010,
 - 2010 constant prices (2010 average current prices) since 2011.

13. Relative numbers (indices, percentages) are calculated, as a rule, on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.

14. Do przeliczeń na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.

15. Niektóre dane mają charakter tymczasowy i mogą ulec zmianie w następnych wydaniach publikacji.

16. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

17. W publikacji zastosowano skróty niektórych nazw poziomów klasyfikacyjnych PKD 2007; skrócone nazwy zostały oznaczone w tablicach i wykresach znakiem „Δ”. Zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót <i>abbreviation</i>	pełna nazwa <i>full name</i>
sekcje <i>sections</i>	
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
<i>Trade; repair of motor vehicles</i>	<i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Zakwaterowanie i gastronomia	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
<i>Accommodation and catering</i>	<i>Accommodation and food service activities</i>
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
działy <i>divisions</i>	
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania
<i>Manufacture of products of wood, cork, straw and wicker</i>	<i>Manufacture of wood and of products of wood and cork, except furniture; manufacture of articles of straw and plaiting materials</i>
Produkcja wyrobów z metali	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń
<i>Manufacture of metal products</i>	<i>Manufacture of fabricated metal products, except machinery and equipment</i>
Produkcja maszyn i urządzeń	Produkcja maszyn i urządzeń, gdzie indziej niesklasyfikowana
Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep	Produkcja pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, z wyłączeniem motocykli
Gospodarka odpadami; odzysk surowców	Działalność związana ze zbieraniem, przetwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów; odzysk surowców
Budowa budynków	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej	Roboty związane z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej
18. Szersze informacje oraz szczegółowe wyjaśnienia metodyczne publikowane są w zeszytach metodycznych oraz opracowaniach branżowych Głównego Urzędu Statystycznego.	18. Broader information and detailed methodological description are published in methodological volumes and branch statistical publications of Central Statistical Office.

ZNAKI UMOWNE**SYMBOLS**

- Kreska (-) – zjawisko nie wystąpiło.
magnitude zero.
- Zero: (0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit;
- (0,0) – zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit.
- Kropka (•) – zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych.
data not available or not reliable.
- Znak x – wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
not applicable.
- Znak Δ – oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach ogólnych do publikacji, ust. 17 na str. 12.
categories of applied classification are presented in abbreviated form; their full names are given in the general notes to the publication, item 17 on page 12.
- „W tym” – oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.
“Of which” indicates that not all elements of the sum are given.
- Znak * – dane zostały zmienione w stosunku do już opublikowanych.
data revised.
- Comma (,) – used in figures represents the decimal point.

SKRÓTY**ABBREVIATIONS**

zł	– złoty	ha	– hektar
zl	<i>zloty</i>		<i>hectare</i>
tys.	– tysiąc	m ²	– metr kwadratowy
thous.	<i>thousand</i>		<i>square metre</i>
mln	– milion	m ³	– metr sześcienny
	<i>million</i>		<i>cubic metre</i>
g	– gram	km ²	– kilometr kwadratowy
	<i>gram</i>		<i>square kilometre</i>
kg	– kilogram	kpl.	– komplet
	<i>kilogram</i>		<i>set</i>
t	– tona	szt.	– sztuka
	<i>tonne</i>	pcs	<i>piece</i>
dt	– decytona	p.proc.	– punkt procentowy
	<i>deciton</i>		<i>percentage point</i>
l	– litr	ww.	– wyżej wymienione
	<i>litre</i>		
		PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
			<i>NACE classification</i>

PODSTAWOWE TENDENCJE

Rok 2016 był kolejnym, w którym w ujęciu rocznym odnotowano spadek **liczby ludności** województwa kujawsko-pomorskiego. Przewagę w województwie stanowiła ludność zamieszkująca miasta, przy czym w ostatnich latach z każdym rokiem obserwuje się malejący udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności. W ostatnich latach ubywa mieszkańców obu miast wojewódzkich Bydgoszczy i Torunia; towarzyszy temu zwiększająca się liczba mieszkańców powiatów bydgoskiego i toruńskiego. W 2016 r. w województwie odnotowano, podobnie jak w 2015 r., ujemny przyrost naturalny.

Biorąc pod uwagę ostatnie jedenaście lat dynamika w ujęciu rocznym wskazuje, że w siedmiu latach, w województwie notowano wzrost **przeciętnego zatrudnienia** w sektorze przedsiębiorstw, spadek zaś wystąpił w 2009 r. oraz w latach 2012–2014. W 2016 r. największy wzrost przeciętnego zatrudnienia w skali roku miał miejsce w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia oraz dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, a także przetwórstwo przemysłowe.

Od grudnia 2009 r. do 2013 r. stopa bezrobocia rejestrowanego w skali roku wzrastała bądź utrzymywała się na poziomie sprzed roku. W 2016 r., podobnie jak przed rokiem, odnotowano wyraźny spadek tego wskaźnika w odniesieniu do stanu w dwóch poprzednich latach. **Bezrobocie**, podobnie jak w latach poprzednich, dotyczyło głównie ludzi młodych. Większość bezrobotnych zarejestrowanych nie posiadała prawa do zasiłku. Przewagę wśród bezrobotnych stanowiły kobiety. W grudniu 2016 r. liczba bezrobotnych przypadająca na 1 ofertę pracy była najniższą, jaka została odnotowana w ostatnim dziesięcioleciu.

Według danych średniorocznych z **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)** w 2016 r. spadła stopa bezrobocia, zarówno w skali roku, jak i w odniesieniu do 2010 r. Współczynnik aktywności zawodowej zmalał w porównaniu z 2015 r., ale pozostał na wyższym poziomie niż w 2010 r. Wskaźnik zatrudnienia wzrósł zarówno w skali roku, jak i w ciągu ostatnich sześciu lat.

W ostatnich jedenastu latach w Kujawsko-Pomorskim notowano wzrost **przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw** w skali roku, przy czym najwyższą dynamikę notowano w 2008 r. oraz w 2016 r. W 2016 r. zaobserwowano wzrost we wszystkich sekcjach PKD, jednak najwyższy wzrost wynagrodzeń dotyczył pracowników zatrudnionych w sekcji administrowanie i działalność wspierająca. Najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto otrzymywali w 2016 r. pracownicy zatrudnieni w sekcji informacja i komunikacja.

Wzrost przeciętnej miesięcznej liczby **emerytów i rencistów** otrzymujących świadczenia zaobserwowano w województwie w odniesieniu do świadczeniobiorców ZUS, jak i KRUS w stosunku do poprzedniego roku; spadek nastąpił w odniesieniu do świadczeniobiorców KRUS w stosunku do 2010 r. Nieznacznie wyższe roczne poziomy wzrostu zauważa się wśród osób pobierających świadczenia z ZUS. W 2016 r. odnotowano roczny wzrost **przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto** wypłaconej przez ZUS. Świadczenia wypłacane rolnikom indywidualnym pozostały na poziomie z 2015 r. W ostatnich latach największy w skali roku wzrost świadczeń wypłacanych z ZUS

odnotowano w 2008 r., a wzrost świadczeń wypłacanych rolnikom indywidualnym największy był w 2013 r.

Ostatnie lata to obserwowany wzrost wynagrodzeń i świadczeń społecznych, jednak 2016 r. był trzecim, w którym wystąpił spadek wskaźnika **cen towarów i usług konsumpcyjnych**, przy czym w czwartym kwartale odnotowano wzrost wskaźnika. Największy wpływ na spadek poziomu wskaźnika miały ceny w grupie transport oraz odzież i obuwie. W ostatnich latach spośród wszystkich grup towarów i usług konsumpcyjnych roczny spadek cen odnotowywano w grupie odzież i obuwie, a wzrost w grupie napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe.

Po niewielkim ubiegłorocznym spadku liczebności **stada bydła**, w analizowanym roku pogłowie wzrosło – o 1,2%. Jednocześnie zwiększył się nieznacznie udział krów mlecznych w stadzie krów ogółem. W produkcji bydła w województwie nadal dominuje kierunek mleczny. W 2016 r. nastąpił spadek liczebności pogłowia **trzody chlewnej**. Jednocześnie obserwuje się dalszy spadek udziału loch na chów w strukturze stada.

W latach 2010–2016 ilość skupowanego w województwie kujawsko-pomorskim mleka rosła (z wyjątkiem 2015 r. kiedy to zaobserwowano niewielki spadek). W przypadku zbóż podstawowych konsumpcyjnych i paszowych (z mieszankami zbożowymi, bez ziarna siewnego) w omawianym okresie następowały znaczne wahania ilości skupowanego ziarna.

Ceny skupu pszenicy, żywca wołowego i drobiowego oraz mleka w odniesieniu do roku poprzedniego obniżyły się; jednocześnie ceny tych produktów (z wyjątkiem mleka) były wyższe niż w 2010 r. Ceny żywca wieprzowego w skupie, pszenicy na targowiskach oraz żyta na obu rynkach w 2016 r. były wyższe niż przed rokiem i sześć lat wcześniej. Ceny ziemniaków w skupie i na targowiskach wzrosły w skali roku, ale były niższe od notowanych sześć lat temu.

Wskaźnik opłacalności tuczu **trzody chlewnej** (mierzony relacją ceny skupu żywca wieprzowego do ceny żyta w obrocie targowiskowym) w 2016 r. wykazywał tendencję malejącą w odniesieniu do roku poprzedniego.

W Kujawsko-Pomorskim w 2015 r. w odniesieniu do poprzedniego roku nastąpił spadek **globalnej**, końcowej i towarowej **produkcji rolniczej** (w cenach stałych).

Produkcja sprzedana przemysłu (w cenach stałych) rosła w skali roku w latach 2011–2015, natomiast w 2016 r. była niższa w porównaniu z poprzednimi latami. Zmniejszenie się produkcji w ciągu ostatniego roku było wynikiem spadku obserwowanego w największej sekcji, tj. w przetwórstwie przemysłowym. Odnotowanemu spadkowi produkcji (w cenach stałych) towarzyszyło zwiększenie się zatrudnienia w całym przemyśle w porównaniu z 2015 r. Wydajność pracy (mierzona wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego) spadła w skali roku.

W 2016 r. po wzroście w roku poprzednim, zanotowano spadek **produkcji budowlano-montażowej** w skali roku, na który wpływ miały przedsiębiorstwa, których głównym rodzajem działalności była budowa budynków. Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w skali roku wzrosło.

W porównaniu z 2010 r. wzrosła liczba **mieszkań oddanych do użytkowania** oraz mieszkań, na budowę których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym, jak również

liczba rozpoczętych budów mieszkań, która była najwyższa od 2010 r. Na przestrzeni siedmiu ostatnich lat najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w 2015 r., natomiast przeciętna powierzchnia mieszkania oddanego do użytkowania w 2016 r. była wyższa niż w latach 2011, 2014 i 2015. Największe mieszkania oddano do użytkowania w 2012 r.

Po odnotowanym w 2014 r. spadku wartości **sprzedaży detalicznej** zrealizowanej przez jednostki handlowe i niehandlowe rok 2016 jest drugim rokiem, który charakteryzował się wzrostem sprzedaży. Największy roczny wzrost sprzedaży detalicznej odnotowano w grupie meble, RTV, AGD.

Wyniki finansowe badanych przedsiębiorstw niefinansowych w porównaniu z poprzednim rokiem nieznacznie poprawiły się. Od 2007 r. obserwujemy wzrost przychodów z całokształtu działalności oraz z wyjątkiem lat 2012 i 2014 wzrost wyników finansowych brutto i netto. W porównaniu z poprzednim rokiem zarówno wskaźnik poziomu kosztów, jak i wskaźnik rentowności obrotu brutto nieznacznie poprawiły się.

Na przestrzeni ostatnich siedmiu lat różna była skala **nakładów inwestycyjnych** poniesionych przez kujawsko-pomorskie przedsiębiorstwa. Po latach wzrostu nakładów inwestycyjnych badanych przedsiębiorstw (w latach 2013–2015), w 2016 r. odnotowano spadek, który był większy niż w poprzednich latach notujących spadki (2010–2012). Wśród sekcji największy spadek nakładów inwestycyjnych odnotowano w dostawie wody; gospodarowaniu ściekami i odpadami; rekultywacji.

BASIC TRENDS

*The 2016 was another year in which in annual terms decreased **the number of population** of the kujawsko-pomorskie voivodship. The advantage in the voivodship was constituted by the population of the urban areas, in addition in every year there was observed decreasing of participation of the urban population in total population. In the recent years number of residents of both Bydgoszcz and Toruń province capitals was reduced; this is accompanied by an increasing number of residents of bydgoski and toruński powiats. In 2016 in the voivodship, as in 2015, recorded a negative natural increase.*

*Taking into account the past eleven years the dynamics in annual terms indicates that in the seven years in the voivodship was recorded an increase in **average paid employment** in the enterprise sector, the decline occurred in 2009 and in 2012–2014. In 2016, the largest increase an annual average paid employment took place in the sections: accommodation and catering also water supply; sewerage, waste management and remediation activities as well as manufacturing.*

*Since December 2009 to 2013, the registered unemployment rate in the year increased or remained at last year's level. In 2016, like in the previous year, there was evident decrease this indicator in relation to the previous two year condition. **Unemployment**, similar to last years, concerned young people above all. Most of the registered unemployed did not have benefit rights. The advantage of the unemployed were women. In December 2016, the number of unemployed per 1 job offer was the lowest that has been recorded in the last decade.*

*According to the annual average data of the **Labour Force Survey (BAEL)** in 2016 the unemployment rate declined, both in the year and in relation to 2010. The activity rate decreased in comparison with 2015, but remained at a higher level than in 2010. The employment rate has increased both in the year and over the past six years.*

*In the last eleventh years in the Kujawsko-Pomorskie was registered an increase of **average monthly gross wages and salaries** in the enterprise sector in the year, the highest growth was recorded in 2008 and in 2016. In 2016, growth was observed in all sections of PKD, the highest increase of wages and salaries in section concerned employees administrative and support service activities. In 2016 the highest average gross wages and salaries was received employees in information and communication section.*

*The increase in the average monthly number of **retirees and pensioners** receiving benefits was observed in the voivodship both in terms of beneficiaries Social Insurance Institutions (ZUS) and Agricultural Social Insurance Fund (KRUS) as compared to the previous year; a decrease was in relation to KRUS beneficiaries compared to 2010. Marginally higher levels of annual increase was observed among receiving benefits from the ZUS. In 2016 recorded an annual increase in the **average monthly gross retirement pay and pensions** paid by the ZUS. The benefits paid to individual farmers remained at the level of 2015. In the last years the highest increase per year in ZUS benefits paid was recorded in 2008, while the highest increase in benefits paid to individual farmers was in 2013.*

The last years was observed increase in wages and salaries as well as social benefits, but 2016 was the third in which there has been a decrease in **the price index of consumer goods and services** but in the fourth quarter index increased. The largest impact on the decrease in the price index were in the group clothing and footwear and education. In recent years, from among all consumer goods and services groups annual decreased of prices was noted in the clothing and footwear group and the growth in the group alcoholic beverages and tobacco.

After a slight decrease last years of the size of **cattle herd** in the analyzed year livestock increased by 1.2%. At the same time the share of dairy cows in the herd increased slightly. The production of cattle in the voivodship continues to dominate the milk direction. In 2016 decreased the size of number of **pigs**. At the same time there is a further decrease in the share of breeding sows in the structure of the herd.

In the years 2010–2016 the amount of milk procurement in the kujawsko-pomorskie voivodship increased (except for 2015 when a slight decrease observed). In the case of basic cereals consumer and for feeds (with cereal mixed, excluding sowing) in the period followed significant fluctuations in the amount of bought grain.

Procurement **prices** of wheat, beef and poultry as well as milk in relation to the previous year decreased; while the prices of these products (except milk) were higher than in 2010. Procurement prices of pork, wheat at marketplace and rye on both markets in 2016 were higher than in the previous year and six years ago. Procurement prices and marketplaces prices of potatoes have increased with reference to the previous year but they were lower than those recorded six year ago.

Indicator of profitability of fattening **pigs** (measured by the ratio of pork procurement prices to the price of rye in market-place) in 2016 showed a decreasing trend in relation to the previous year.

In the Kujawsko-Pomorskie in 2015 with reference to the previous year **the gross, final and market agricultural output** (in constant prices) decreased.

Sold production of industry (in constant prices) increased annually in 2011–2015, while in 2016 was lower compared to previous years. The decrease of production over the last year was a result of an decrease observed in the largest section, i.e. in manufacturing. The observed decrease in production (in constant prices) was also accompanied, by a comparison with 2015, with an increase in employment in the industry. Labour productivity (measured by the value of sold production per employee) has decreased per year.

In 2016, after an increase in the previous year, there was a decrease of **construction and assembly production** per year, which was affected by the enterprises, which main activity is the construction of buildings. The average employment in the construction in annual terms increased.

In compared with 2010 increased the number of **dwellings completed** and dwellings for which permits have been granted or which have been registered with a construction project as well as the number of dwellings in which construction has started, which was the highest since 2010. Over the past seven years, the most dwelling were completed in 2015. However, the average usable floor area of dwelling completed in 2016 was higher than in 2011, 2014 and 2015. The largest dwellings completed in 2012.

*After recorded in 2014 a decrease of value of **retail sales** realized by trade and non-trade units, 2016 is the second year which was characterized by increased sales. The largest annual increase of retail sales recorded in the group of furniture, radio, TV and household appliances.*

***The financial results** of the surveyed non-financial enterprises compared with the previous year, in significantly improved. Since 2007 an increase the revenues from total activity has been observed and with exception of 2012 and 2014 the increase of gross and net financial results. In comparison with the previous year, both the cost level indicator, and gross turnover profitability rate slightly improved.*

*Over the last seven years range of **investment outlays** of the Kujawsko-Pomorskie enterprises has been different. After years of growth in investment outlays of surveyed enterprises (in 2013–2015), in 2016 a decrease was observed, which was higher than in previous years in which a decrease was recorded (2010–2012). Among the sections the highest decrease of investment outlays was noted in water supply; sewerage, waste management and remediation activities.*

WOJEWÓDZTWO NA TLE KRAJU

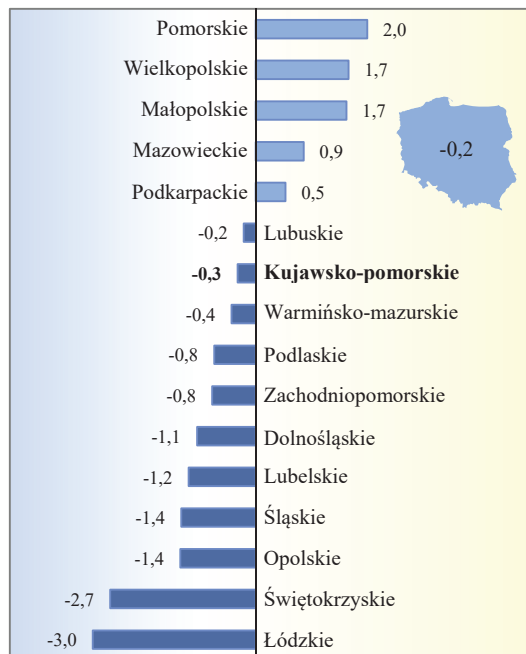
Tabl. 1. Wybrane dane ogólnopolskie i wojewódzkie w 2016 r.

Wyszczególnienie	Polska	Kujawsko-pomorskie
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej (stan w dniu 31 XII)	123	116
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,2	-0,3
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności	0,0	-0,8
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL ^a w %	56,2	55,1
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL ^a w %	52,8	51,0
Stopa bezrobocia według BAEL ^a w %	6,2	7,4
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w zł	4277,03	3583,99
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS w zł	2018,48	1860,33
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych w zł	1182,83	1192,24
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (2015 = 100)	99,4	99,5
Obsada bydła ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	41,3	48,3
Obsada trzody chlewnej ^b na 100 ha użytków rolnych w szt.	75,6	111,1
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w przemyśle w zł	481695	399834
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w budownictwie w zł	446107	291531
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	4,3	3,0
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII)	1103	931
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności (stan w dniu 31 XII)	24	9
Udział przedsiębiorstw rentownych w ogólnej liczbie badanych podmiotów w %	81,6	81,5
Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach niefinansowych w %	95,0	94,8
Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach (2015= 100, ceny bieżące)	88,5	73,3
Produkt krajowy brutto (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w 2014 r. w zł	44686	36379

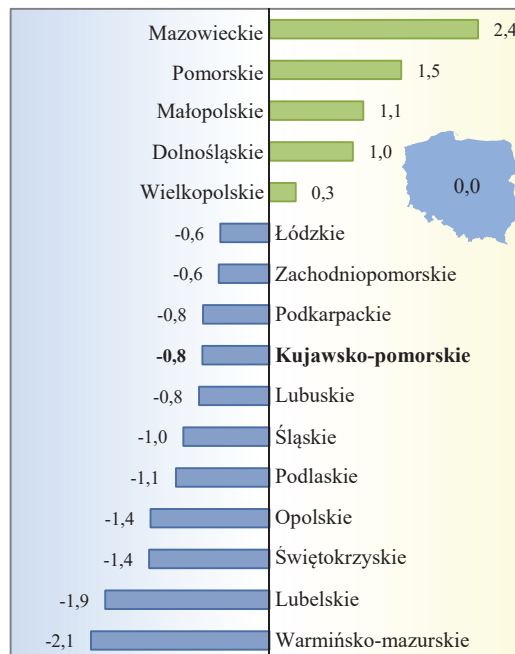
a Przeciętne w roku. b Stan w czerwcu.

WOJEWÓDZTWO NA TLE POZOSTAŁYCH WOJEWÓDZTW

Wyk. 1. **Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2016 r.**

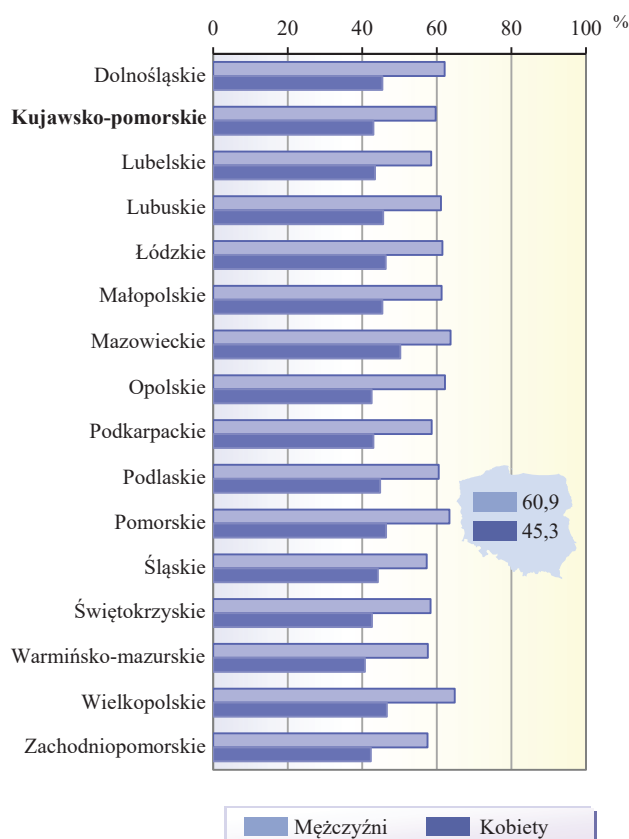
Wyk. 2. **Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2016 r.**

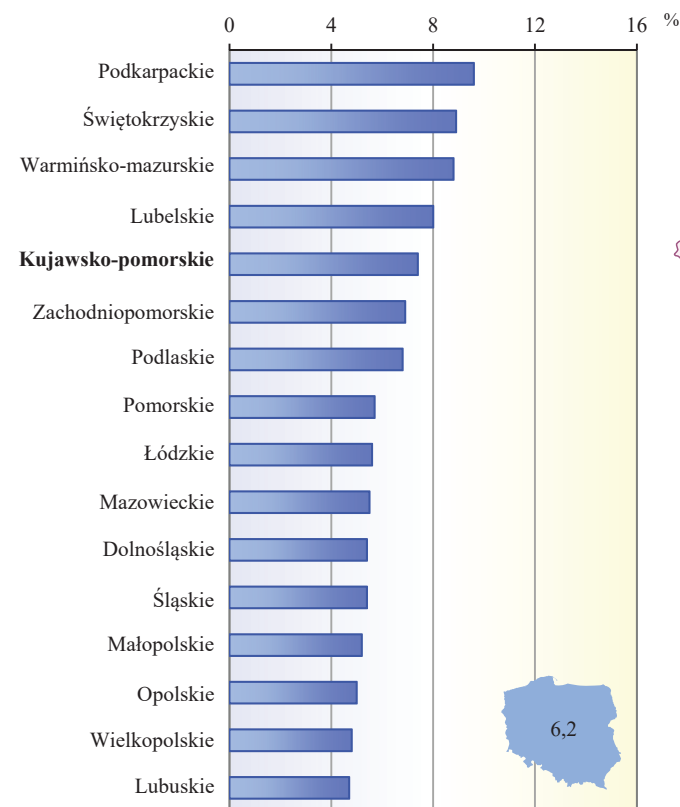

Wyk. 3. **Wskaźnik zatrudnienia według BAEL^a w 2016 r.**

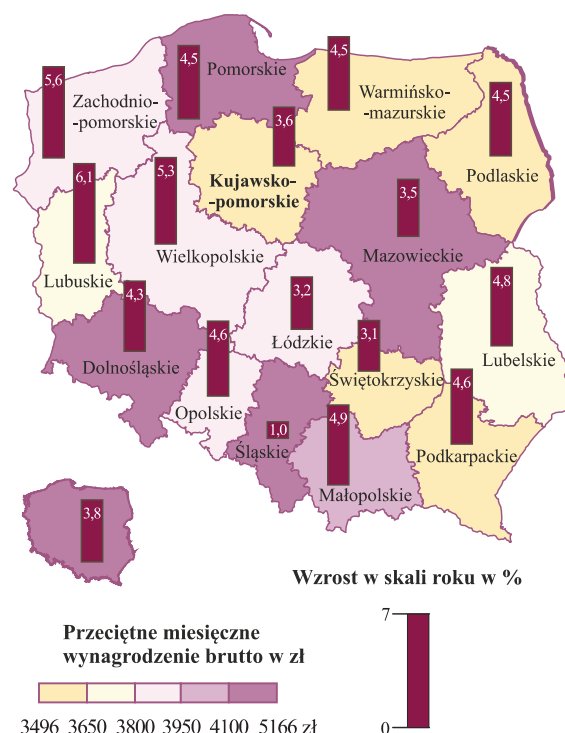

a Przeciętny w roku.

Wyk. 4. Stopa bezrobocia według BAEL^a w 2016 r.

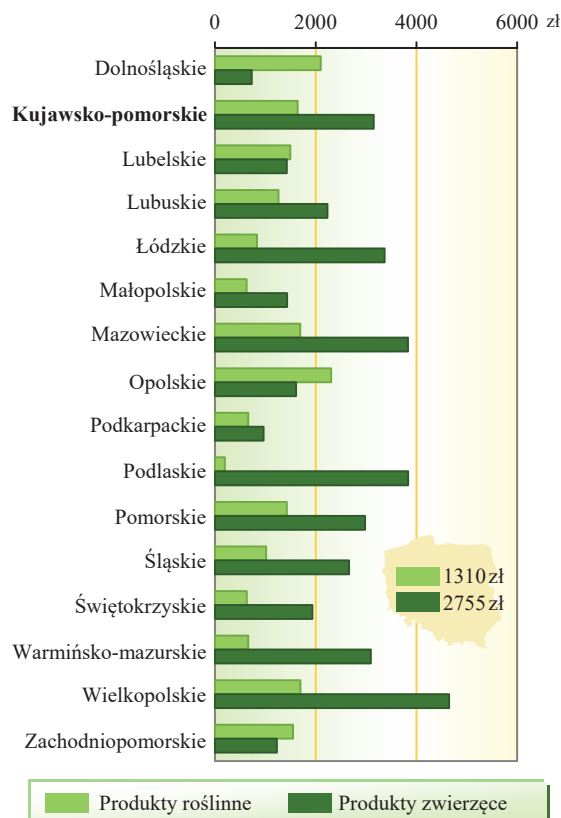
Wyk. 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2016 r.

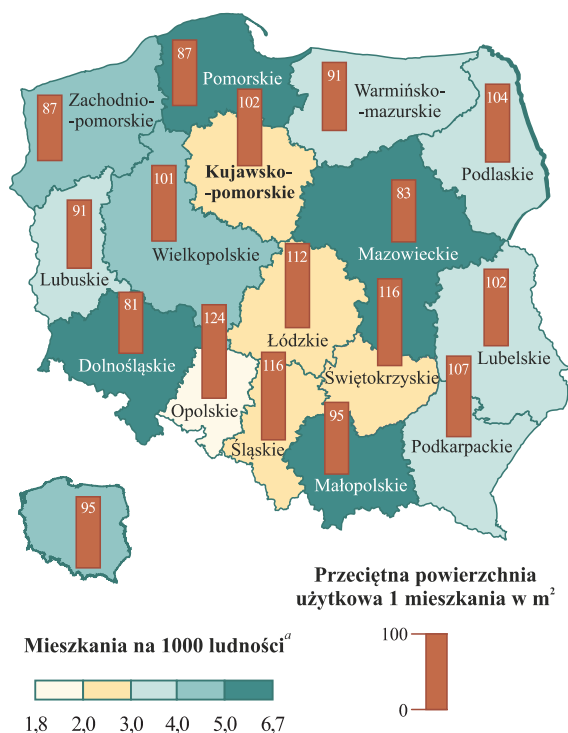
Wyk. 6. Wzrost/spadek cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2016 r. (2015 r. = 100)

99,8	Lubuskie
99,7	Pomorskie
99,6	Małopolskie
99,5	Warmińsko-mazurskie
99,5	Mazowieckie
99,5	Kujawsko-pomorskie
99,4	Wielkopolskie
99,4	Świętokrzyskie
99,4	Opolskie
99,4	Łódzkie
99,3	Dolnośląskie
99,2	Śląskie
99,1	Zachodniopomorskie
99,1	Podkarpackie
99,1	Lubelskie
99,0	Podlaskie

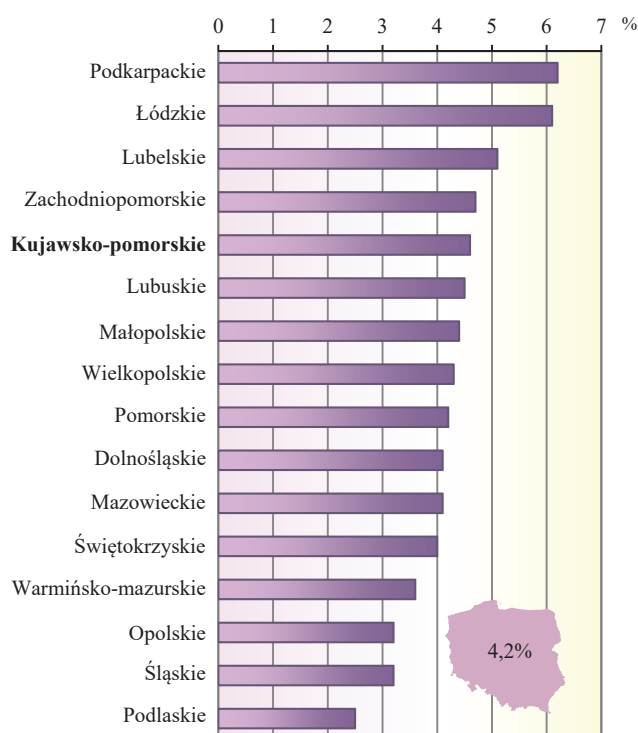
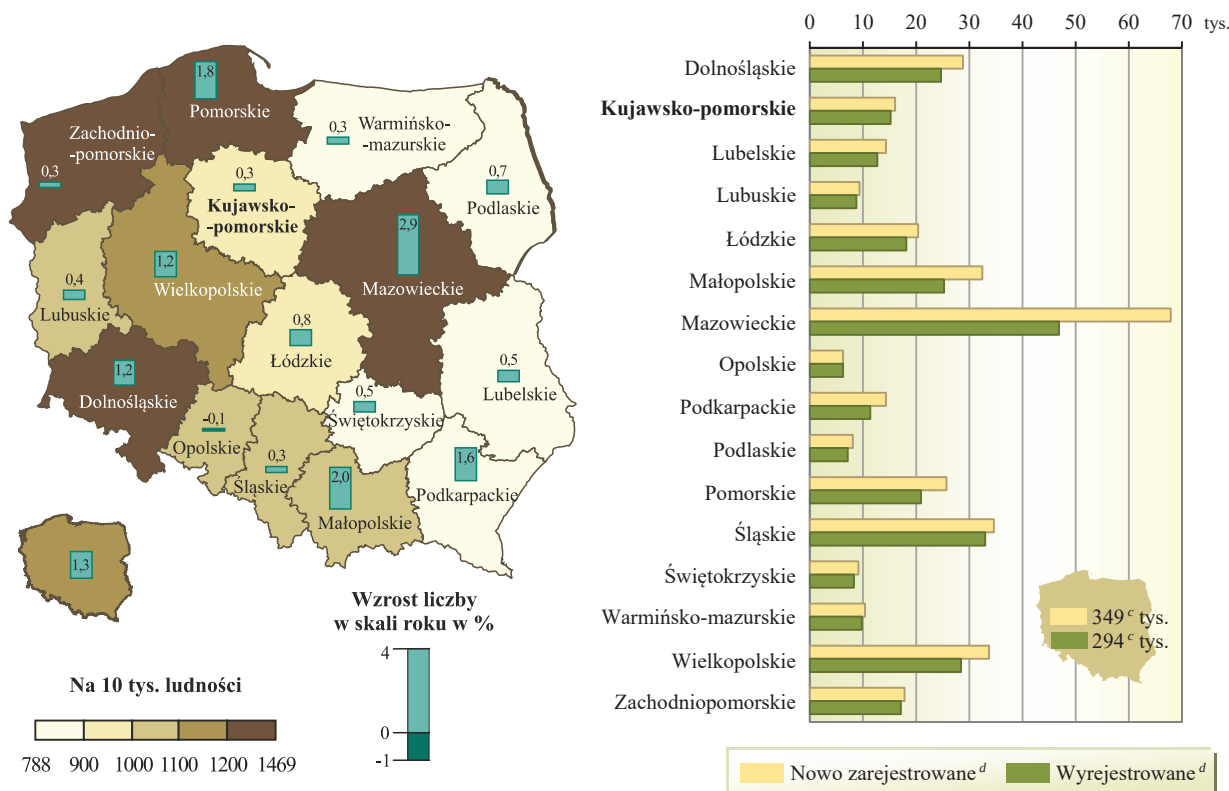
Wyk. 7. Wartość skupu produktów rolnych na 1 ha użytków rolnych w 2016 r.

Wyk. 8. Mieszkania oddane do użytkowania w 2016 r.

Wyk. 9. Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych w 2016 r.

Wyk. 10. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON^b w 2016 r. Stan w dniu 31 XII

^a Ludność według stanu w dniu 30 VI. ^b Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie. ^c W podziale według województw – bez podmiotów, dla których informacja o adresie siedziby/miejsu zamieszkania nie występuje w rejestrze REGON. ^d W ciągu roku.

PODZIAŁ I POWIERZCHNIA WOJEWÓDZTWA

PODZIAŁ WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO WEDŁUG NOMENKLATURY JEDNOSTEK TERYTORIALNYCH DO CELÓW STATYSTYCZNYCH (NTS)¹ W 2016 R.

Stan w dniu 31 XII

			Powierzchnia w ha	Ludność w tys. (stan w dniu 31 XII 2016 r.)
liczba gmin				
	144			
liczba powiatów	19 ; 4	liczba miast na prawach powiatu		
KUJAWSKO-POMORSKIE			1797134	2083,9
podregiony:				
bydgosko-toruński			291624	775,4
grudziądzki			405370	391,4
inowrocławski			400515	365,5
świecki			334073	189,5
włocławski			365552	362,2

Podregion bydgosko-toruński

Powiaty:

- bydgoski
- toruński

Miasta na prawach powiatu:

- Bydgoszcz
- Toruń

Podregion grudziądzki

Powiaty:

- brodnicki
- chełmiński
- golubsko-dobrzyński
- grudziądzki
- rypiński
- wąbrzeski

Miasto na prawach powiatu:

- Grudziądz

Podregion inowrocławski

Powiaty:

- inowrocławski
- mogileński
- nakielski
- żniński

Podregion świecki

Powiaty:

- sępoleński
- świecki
- tucholski

Podregion włocławski

Powiaty:

- aleksandrowski
- lipnowski
- radziejowski
- włocławski

Miasto na prawach powiatu:

- Włocławek

Według stanu w dniu 1 I 2016 r. województwo kujawsko-pomorskie zajmowało powierzchnię 17972 km² (1797134 ha), co stanowi 5,7% powierzchni kraju. Na jego obszarze (według stanu w dniu 31 XII 2016 r.) mieszkało 2084 tys. ludności, tj. 5,4% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 116 osób (9 lokata w kraju). W miastach mieszkało 59,5% ludności województwa.

¹ NTS obejmuje 5 poziomów: 3 poziomy zasadniczego podziału terytorialnego kraju oraz dodatkowo 2 poziomy nieadministracyjne — regiony (NTS 1) grupujące jednostki szczebla wojewódzkiego oraz podregiony (NTS 3) grupujące w ramach województwa kilka do kilkunastu powiatów.

LUDNOŚĆ

W 2016 r., podobnie jak w roku poprzednim, wystąpił w skali roku spadek liczby ludności województwa kujawsko-pomorskiego. W analizowanym okresie liczba urodzeń, mimo wzrostu w stosunku do 2015 r., była niższa niż liczba zgonów, co przełożyło się na ujemny przyrost naturalny. Ogólne saldo migracji ludności na pobyt stały w 2016 r., podobnie jak w ostatnich latach, było ujemne. Jednocześnie po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat zaobserwowano dodatnie saldo migracji zagranicznych.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2016 r. liczba ludności województwa kujawsko-pomorskiego nieznacznie zmniejszyła się w skali roku. Spadek liczby ludności odnotowano także w odniesieniu do stanu z 2010 r. Populacja województwa, niezmiennie od wielu lat, stanowi 5,4% ogółu ludności Polski.

*Szacunki liczby i struktury ludności dla lat międzypisowych sporządza się **metodą bilansową**, przyjmując wyniki ostatniego spisu powszechnego jako bazę wyjściową do obliczenia danych dla danej gminy z uwzględnieniem liczby urodzeń, zgonów, salda migracji wewnętrznych i zagranicznych (wyjątek stanowi 2015 r., w przypadku którego dla migracji zagranicznych przyjęto dane za 2014 r.) oraz zmian administracyjnych, jakie miały miejsce w bilansowanym okresie.*

*Prezentowane dane dotyczą **ludności** w danej gminie, tj. liczby ludności zameldowanej na pobyt stały skorygowanej o saldo osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące.*

Jako bazę wyjściową bilansów przyjęto wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, z tym że dla 2010 r. – według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 XII 2011 r.

Średnia gęstość zaludnienia (liczba osób przypadająca na 1 km²) w 2016 r. wyniosła w województwie 116, zaś w Polsce – 123 i kształtowała się na zbliżonym poziomie do notowanego w 2010 r. Wskaźnik ten wykazywał znaczne zróżnicowanie przestrzenne na terenie województwa. W 2016 r. najwyższe wartości wystąpiły w miastach na prawach powiatu, natomiast najniższe notowano w powiatach: tucholskim, sępoleńskim i grudziądzkim.

Tabl. 2. **Ludność na podstawie bilansów**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Stan w dniu 30 VI w tys.	38517	38455	38427
w tym kobiety	19869	19847	19835
Miasta	23436	23203	23149
Wieś	15081	15252	15278
Stan w dniu 31 XII:			
w tysiącach	38530	38437	38433
na 1 km ²	123	123	123
w tym kobiety:			
w tysiącach	19877	19839	19840
na 100 mężczyzn	107	107	107
Miasta: w tysiącach	23417	23166	23129
w %	60,8	60,3	60,2
Wieś: w tysiącach	15113	15271	15304
w %	39,2	39,7	39,8
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Stan w dniu 30 VI w tys.	2099	2088	2085
w tym kobiety	1081	1076	1074
Miasta	1274	1248	1242
Wieś	825	840	843
Stan w dniu 31 XII:			
w tysiącach	2099	2086	2084
na 1 km ²	117	116	116
w tym kobiety:			
w tysiącach	1081	1075	1074
na 100 mężczyzn	106	106	106
Miasta: w tysiącach	1271	1244	1239
w %	60,6	59,6	59,5
Wieś: w tysiącach	827	842	845
w %	39,4	40,4	40,5

Analizując strukturę ludności według płci w województwie kujawsko-pomorskim od kilku lat nie zaobserwowano większych zmian. W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety, których odsetek w końcu grudnia 2016 r., podobnie jak przed rokiem i w 2010 r., wyniósł 51,5%. W Polsce struktura ludności według płci była podobna – kobiety w końcu grudnia 2016 r. stanowiły 51,6%. W województwie kujawsko-pomorskim współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) ukształtował się na poziomie analogicznym do roku poprzedniego osiągając wartość 106 (w 2010 r. także 106), a w Polsce na przestrzeni ostatnich lat kształtował się na poziomie 107.

Tabl. 3. **Ludność według województw**
Stan w dniu 31 XII

Województwa	Ludność w tys.			Średnioroczne tempo przyrostu/ubytku liczby ludności w %		
	2010	2015	2016	2010	2015	2016
P o l s k a	38529,9	38437,2	38433,0	0,95	-0,11	-0,01
Dolnośląskie	2917,2	2904,2	2903,7	1,41	-0,15	-0,02
Kujawsko-pomorskie	2098,7	2086,2	2083,9	1,43	-0,18	-0,11
Lubelskie	2178,6	2139,7	2133,3	0,99	-0,37	-0,30
Lubuskie	1023,2	1018,1	1017,4	1,30	-0,22	-0,07
Łódzkie	2542,4	2493,6	2485,3	0,02	-0,42	-0,33
Małopolskie	3336,7	3372,6	3382,3	1,17	0,13	0,29
Mazowieckie	5267,1	5349,1	5365,9	0,86	0,27	0,31
Opolskie	1017,2	996,0	993,0	-1,34	-0,48	-0,30
Podkarpackie	2127,9	2127,7	2127,7	1,25	-0,07	0,00
Podlaskie	1203,4	1188,8	1186,6	1,15	-0,26	-0,18
Pomorskie	2275,5	2307,7	2315,6	2,04	0,24	0,34
Śląskie	4634,9	4570,8	4559,2	-0,12	-0,33	-0,25
Świętokrzyskie	1282,5	1257,2	1252,9	0,98	-0,47	-0,34
Warmińsko-mazurskie	1453,8	1439,7	1436,4	1,87	-0,30	-0,23
Wielkopolskie	3446,7	3475,3	3481,6	1,13	0,08	0,18
Zachodniopomorskie	1723,7	1710,5	1708,2	1,80	-0,29	-0,14

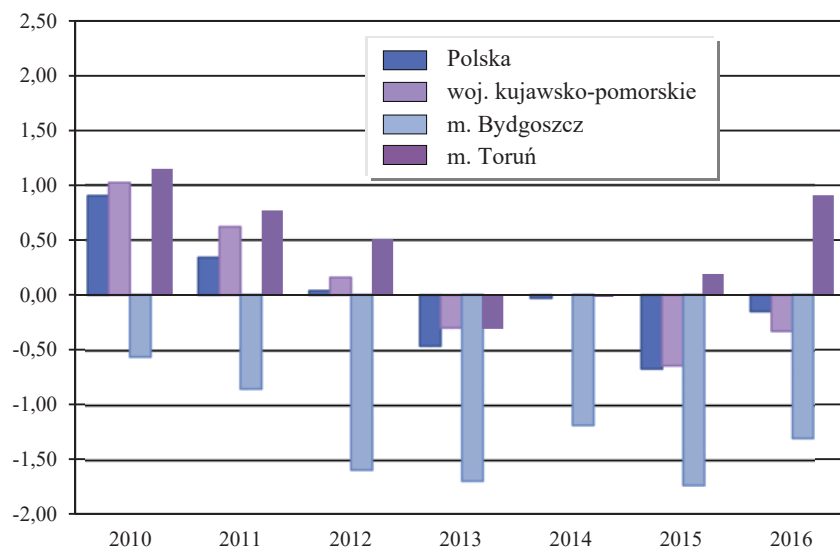
Dane o urodzeniach i zgonach (w tym zgonach niemowląt) zostały obliczone zgodnie z kryteriami definicji urodzenia i zgonu noworodka – rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia (WHO).

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. zarejestrowano 19840 urodzeń żywych, tj. więcej o 650 niż przed rokiem i mniej o 2756 niż w 2010 r. **Współczynnik urodzeń żywych** wyniósł 9,52 (8 lokata w kraju) i był wyższy w stosunku do notowanego rok wcześniej

(9,19) i niższy od odnotowanego w 2010 r. (10,77). W kraju w 2016 r. współczynnik wyniósł 9,95.

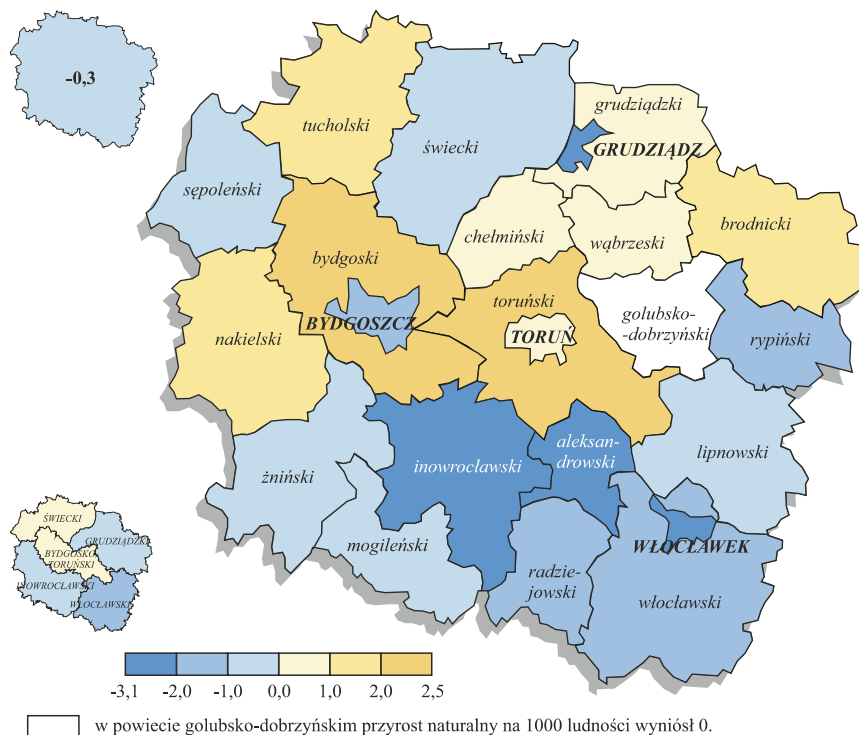
W 2016 r. w województwie zmarło 20525 osób, tj. więcej o 2 osoby niż przed rokiem i o 72 osoby niż w 2010 r. Ogólny **współczynnik zgonów** wyniósł 9,85 (7 lokata w kraju), podczas gdy rok wcześniej – 9,83, a w 2010 r. wyniósł 9,75. W kraju współczynnik ten ukształtował się na poziomie 10,10. W województwie kujawsko-pomorskim w stosunku do roku poprzedniego wzrosła, a w odniesieniu do 2010 r. spadła, umieralność niemowląt. **Współczynnik zgonów niemowląt** (liczony na 1000 urodzeń żywych) przyjął wartość 4,44 (wobec 4,06 w 2015 r. i 5,80 w 2010 r.), co plasuje województwo kujawsko-pomorskie na 10 pozycji wśród wszystkich województw.

Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności faktycznie zamieszkalej (według stanu w dniu 30 VI) pomnożonej przez 1000.

Wyk. 11. **Przyrost naturalny na 1000 ludności**

w 2010 r. (1,02). Omawiany współczynnik dla Polski w 2016 r. ukształtował się na poziomie minus 0,15, tj. niższym niż w 2010 r., ale wyższym niż w 2015 r.

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim współczynnik przyrostu naturalnego przyjmował najwyższe wartości dodatnie w powiatach położonych wokół miast na prawach powiatu, tj. toruńskim

Wyk. 12. **Przyrost naturalny na 1000 ludności w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.**

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. zanotowano ujemny **przyrost naturalny**. Różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów wyniosła minus 685, podczas gdy rok wcześniej minus 1333, a w 2010 r. plus 2143. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2016 r. osiągnął wartość minus 0,33 (co daje 7 lokatę w kraju) i był wyższy niż przed rokiem (-0,64) oraz niższy niż

i bydgoskim (odpowiednio 2,52 i 2,49) oraz w powiatach: brodnickim, tucholskim i nakielskim (odpowiednio: 1,89, 1,80 i 1,30). W województwie notowano dodatnie wartości współczynnika przyrostu naturalnego w ośmiu powiatach oraz jednym mieście na prawach powiatu – Toruniu. Najniższe wartości współczynnika zanotowano w powiecie aleksandrowskim (-3,05), we Włocławku (-2,63), w Grudziądzu (-2,15) oraz w powiecie inowrocławskim (-2,07).

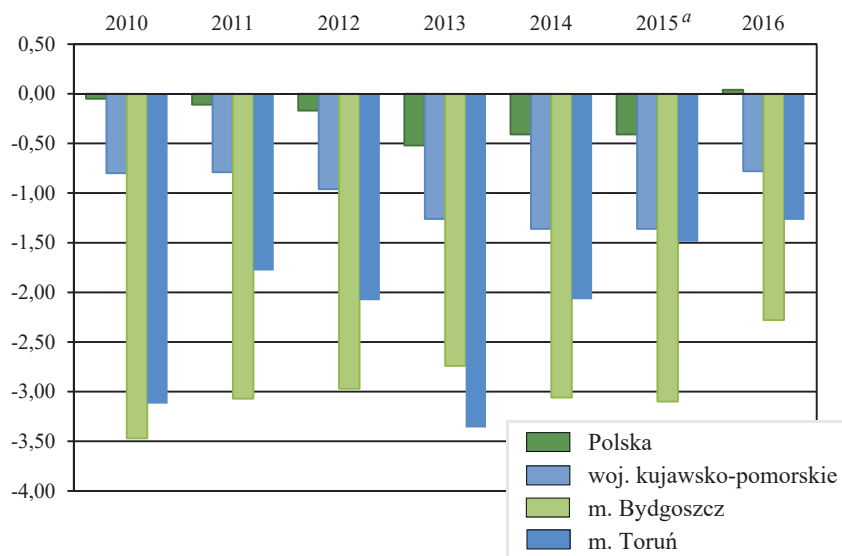
W kujawsko-pomorskich urzędach stanu cywilnego w 2016 r. zarejestrowano 10395 nowo zawartych małżeństw, tj. więcej o 41 niż przed rokiem i o 2052 mniej niż w 2010 r. W skali roku wyższy był również **współczynnik małżeństw**, który w omawianym okresie osiągnął poziom 4,99 (wobec 4,96 w 2015 r. i 5,93 w 2010 r.). Stanowiły one 5,37% małżeństw zawartych w kraju. W analizowanych latach liczba nowo zawartych małżeństw w przeliczeniu na 1000 ludności w omawianym województwie była zbliżona do średniej w Polsce.

Tabl. 4. **Ruch naturalny ludności i saldo migracji na 1000 ludności**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Małżeństwa	5,93	4,91	5,03
Urodzenia żywe	10,73	9,60	9,95
Zgony	9,83	10,27	10,10
w tym niemowląt ^a	4,98	4,00	3,98
Przyrost naturalny ^b	0,90	-0,67	-0,15
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	-0,05	-0,41 ^c	0,04
w tym zagranicznych	-0,05	.	0,04
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Małżeństwa	5,93	4,96	4,99
Urodzenia żywe	10,77	9,19	9,52
Zgony	9,75	9,83	9,85
w tym niemowląt ^a	5,80	4,06	4,44
Przyrost naturalny ^b	1,02	-0,64	-0,33
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	-0,80	-1,36 ^c	-0,78
w tym zagranicznych	-0,11	.	0,05
M. BYDGOSZCZ			
Małżeństwa	5,76	4,93	4,89
Urodzenia żywe	9,62	8,67	9,12
Zgony	10,19	10,40	10,42
w tym niemowląt ^a	6,83	3,55	6,17
Przyrost naturalny ^b	-0,56	-1,73	-1,30
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	-3,47	-3,10 ^c	-2,28
w tym zagranicznych	-0,30	.	0,13
M. TORUŃ			
Małżeństwa	5,87	4,65	4,83
Urodzenia żywe	10,18	9,60	10,37
Zgony	9,03	9,41	9,45
w tym niemowląt ^a	5,74	5,13	4,76
Przyrost naturalny ^b	1,15	0,19	0,91
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	-3,13	-1,49 ^c	-1,28
w tym zagranicznych	-0,20	.	0,07

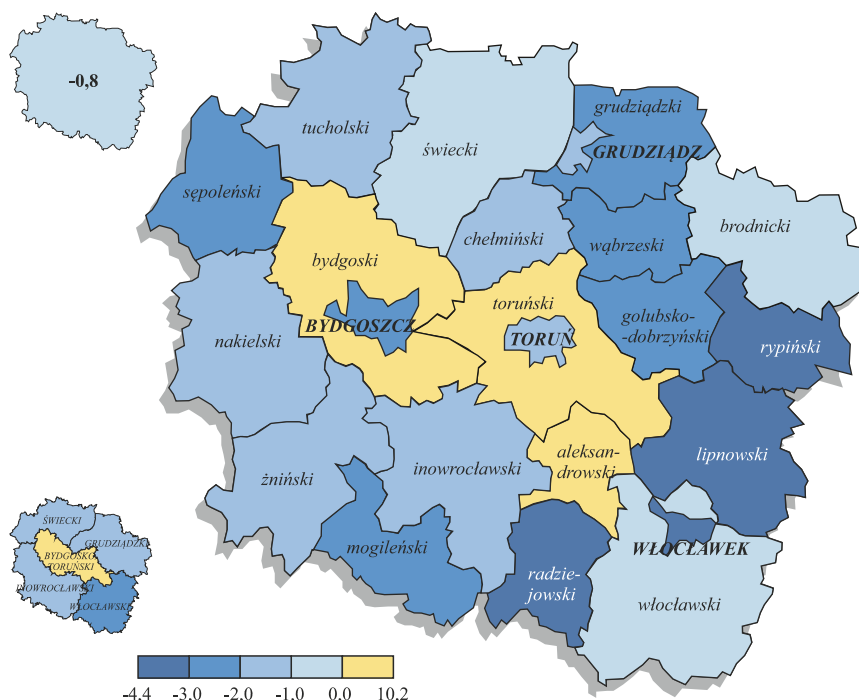
^a Dzieci w wieku poniżej 1 roku. Na 1000 urodzeń żywych. ^b Różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie.
^c W przypadku migracji zagranicznych – dane dotyczą 2014 r.

Wyk. 13. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności

a W przypadku migracji zagranicznych – dane dotyczą 2014 r.

Wyk. 14. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.

dług powiatów w 2016 r. należy stwierdzić, iż przyjęło ono wartości dodatnie jedynie w trzech powiatach: bydgoskim, toruńskim i aleksandrowskim. Wartości salda migracji wewnętrznych na pobyt stały odnotowane w 2016 r. w powyższych powiatach były szczególnie wysokie w pierwszych dwóch wymienionych powiatach i wynosiły odpowiednio 10,04 i 7,46 osób w przeliczeniu na 1000 ludności.

Podobnie jak w poprzednich analizowanych latach **ogólne saldo migracji ludności na pobyt stały**, w 2016 r., w województwie kujawsko-pomorskim było ujemne. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w roku przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie. Różnica ta wynosiła: w 2016 r. -1622 osób, w 2015 r. -2849 osób, a w 2010 r. -1683 osoby.

Analizując migracje zagraniczne ludności w 2016 r. należy stwierdzić, że zarówno w Polsce, jak i w województwie kujawsko-pomorskim pierwszy raz w obserwowanych latach liczba imigrantów przewyższała liczbę emigrantów. W 2016 r. w porównaniu z 2010 r. nastąpił spadek liczby wyjazdów mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego za granicę na pobyt stały (analogiczna sytuacja wystąpiła w kraju).

Analizując saldo migracji wewnętrznych ludności na pobyt stały w województwie kujawsko-pomorskim we-

Dane prezentujące ludność w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał,*
- „Stan i ruch naturalny ludności w województwie kujawsko-pomorskim” – opracowanie sygnalne dostępne co roku,*

jak również w Banku Danych Lokalnych.

RYNEK PRACY

■ ZATRUDNIENIE

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak przed rokiem, zaobserwowano wzrost przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w skali roku, przy czym wcześniej przez trzy lata obserwowano spadki. W porównaniu z 2015 r. najbardziej wzrosło zatrudnienie w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia, dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja, przetwórstwo przemysłowe oraz handel; naprawa pojazdów samochodowych. Blisko 50% zatrudnionych w 2016 r. w województwie stanowili zatrudnieni w sekcji przetwórstwo przemysłowe.

Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. ukształtowało się na poziomie 248,4 tys. osób, co oznacza, że było o 2,2% wyższe w stosunku do poprzedniego roku i o 4,7% wyższe niż w 2010 r. W kraju w 2016 r. odnotowano wzrost zatrudnienia w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,8%.

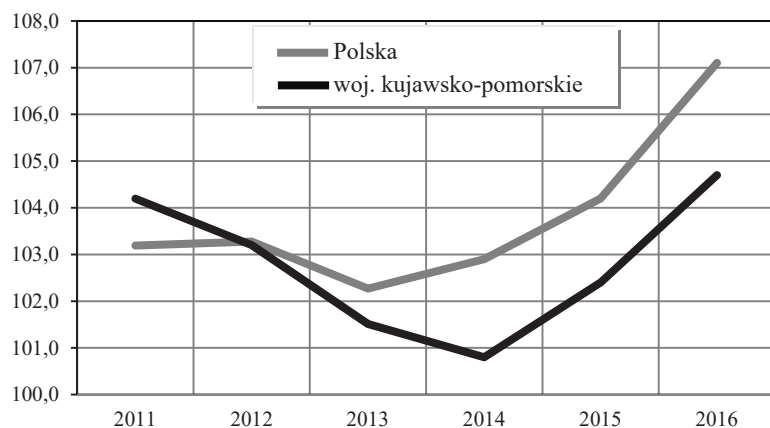
Dane o przeciętnym zatrudnieniu obejmują osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy oraz niepełnym, w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Tabl. 5. **Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016		
	w tysiącach		2010=100	2015=100	
Polska	5372,6	5601,6	5760,2	107,1	102,8
woj. kujawsko-pomorskie	237,3	243,0	248,4	104,7	102,2
m. Bydgoszcz	57,5	56,6	57,3	99,9	101,4
m. Toruń	38,3	38,6	40,2	105,0	104,1

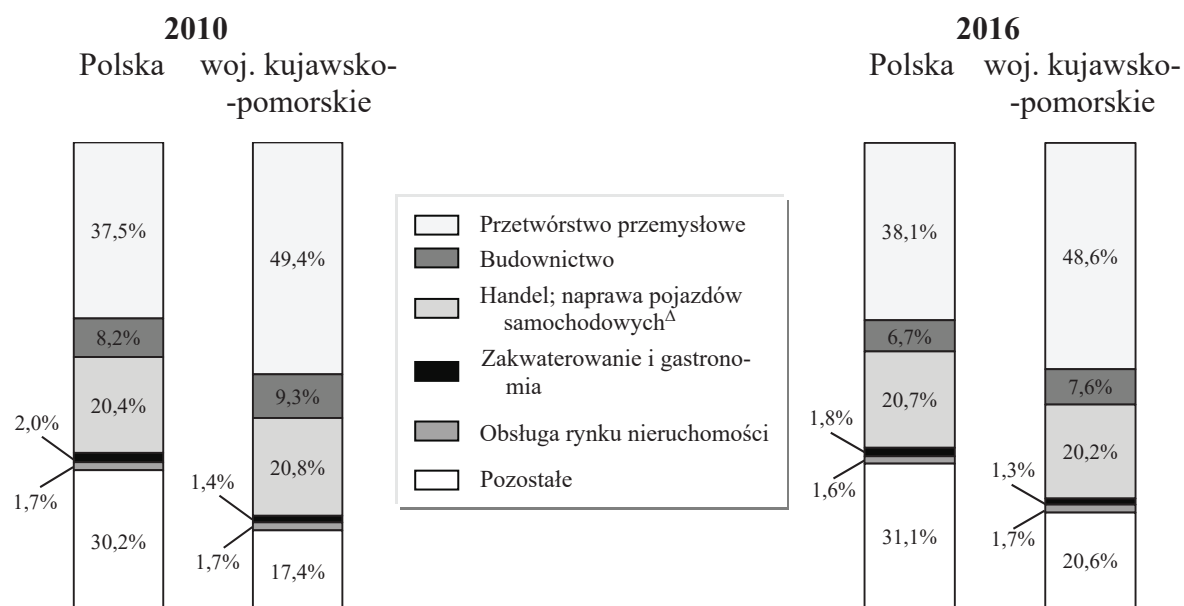
Wyk. 15. **Dynamika przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw**

2010 = 100

W 2016 r. największe zatrudnienie w województwie kujawsko-pomorskim zanotowano w sekcji przetwórstwo przemysłowe — 120,8 tys. osób, tj. 48,6% ogółu zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych — 50,3 tys. osób, tj. 20,2% ogółu zatrudnionych. W odniesieniu do 2010 r. największe zmiany w strukturze zatrudnienia zaobserwowano w budownictwie. Udział zatrudnionych w tej sekcji zmniejszył się o 1,7 p. proc.

Wyk. 16. Struktura przeciętnego zatrudnienia według sekcji PKD 2007

W 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim, przeciętne zatrudnienie zwiększyło się najbardziej w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia (o 19,5%), dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (o 3,2%), przetwórstwo przemysłowe (o 2,8%) oraz handel; naprawa pojazdów samochodowych (o 2,6%). Natomiast największy spadek w skali roku wystąpił m.in. w sekcjach informacja i komunikacja (o 15,5%) oraz transport i gospodarka magazynowa (o 0,9%).

Tabl. 6. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim

Wyszczególnienie	2015				2016				
	I-III	I-VI	I-IX	I-XII	I-III	I-VI	I-IX	I-XII	w tys. osób
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100								
O g ó ł e m	100,4	100,8	100,9	101,6	103,2	103,0	103,2	102,2	248,4
w tym:									
Przemysł	102,5	102,7	102,7	102,4	102,6	102,6	102,9	102,7	129,8
w tym:									
przetwórstwo przemysłowe	102,8	103,0	102,8	102,5	102,7	102,7	103,0	102,8	120,8
dostawa wody; gospodaro- wanie ściekami i odpada- mi; rekultywacja ^Δ	102,2	102,5	101,8	101,5	100,7	100,5	101,6	103,2	6,4
Budownictwo	88,0	88,0	88,3	90,3	102,8	101,9	101,2	100,4	18,9
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	99,1	100,2	100,3	103,2	106,3	105,6	105,6	102,6	50,3
Transport i gospodarka maga- zynowa	104,6	106,5	107,3	109,1	101,6	102,0	101,3	99,1	14,2
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	98,5	99,7	98,9	99,5	110,2	111,1	114,7	119,5	3,3
Informacja i komunikacja	111,8	112,2	94,5	95,5	81,9	84,4	86,0	84,5	1,7
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	99,5	99,1	98,6	99,3	102,1	102,0	102,2	101,5	4,3
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	97,2	96,4	99,2	100,3	105,5	105,2	104,3	102,3	13,8

■ BEZROBOCIE REJESTROWANE

W województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w Polsce, od grudnia 2014 r. notuje się roczne spadki stopy bezrobocia. W końcu 2016 r. w województwie stopa bezrobocia wyniosła 12,1% i była o 1,1 p. proc. niższa niż w 2015 r. We wszystkich województwach w skali roku zanotowano niższą wartość stopy bezrobocia. Bezrobotni zarejestrowani w powiatowych urzędach pracy w województwie kujawsko-pomorskim w końcu grudnia 2016 r. stanowili 7,4% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Polsce, tj. o 0,5 p. proc. więcej niż przed rokiem.

W końcu grudnia 2016 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa kujawsko-pomorskiego wyniosła 98,5 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem (o 8,7 tys. osób, tj. o 8,1%) oraz niższa niż w 2010 r. (o 40,9 tys. osób, tj. o 29,3%). W kraju w końcu 2016 r. liczba bezrobotnych była o 14,6% niższa niż rok wcześniej i o 31,7% niższa niż w 2010 r.

Dane o bezrobociu rejestrowanym dotyczące osób zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy prezentuje się zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 645 z późniejszymi zmianami).

Tabl. 7. **Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia**

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	1954,7	1563,3	1335,2
Bezrobotni nowo zarejestrowani ^a w tys.	3042,0	2368,8	2169,8
Bezrobotni wyrejestrowani ^a w tys.	2979,8	2630,6	2398,0
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	83	31	21
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	12,4	9,7	8,3
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	139,4	107,3	98,5
Bezrobotni nowo zarejestrowani ^a w tys.	203,2	167,8	152,7
Bezrobotni wyrejestrowani ^a w tys.	198,2	187,6	161,4
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	129	36	30
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	17,0	13,2	12,1
M. BYDGOSZCZ			
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	13,0	8,8	8,0
Bezrobotni nowo zarejestrowani ^a w tys.	23,3	17,1	14,8
Bezrobotni wyrejestrowani ^a w tys.	22,6	20,4	15,6
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	318	16	11
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	8,0	5,4	4,8

^a W ciągu roku.

Tabl. 7. **Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia (dok.)**

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
M. TORUŃ			
Bezrobotni zarejestrowani w tys.	7,5	6,2	5,6
Bezrobotni nowo zarejestrowani ^a w tys.	15,2	11,0	9,8
Bezrobotni wyrejestrowani ^a w tys.	15,3	12,2	10,4
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy	48	17	23
Stopa bezrobocia rejestrowanego w %	8,2	6,9	6,1

^a W ciągu roku.

W końcu 2016 r. w 22 powiatach województwa kujawsko-pomorskiego liczba bezrobotnych była mniejsza niż w roku poprzednim, przy czym największy spadek odnotowano w powiatach golubsko-dobrzyńskim (o 18,4%) oraz świeckim (o 15,9%). Natomiast najmniejszy spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych odnotowano w powiatach grudziądzkim i radziejowskim (odpowiednio o 0,4% i o 4,7%). W powiecie lipnowskim natomiast nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych w stosunku do ubiegłego roku (o 4,3%).

Bezrobotni nieposiadający prawa do zasiłku to zarejestrowane w urzędach pracy osoby bezrobotne, które utraciły bądź nie nabyły prawa do zasiłku.

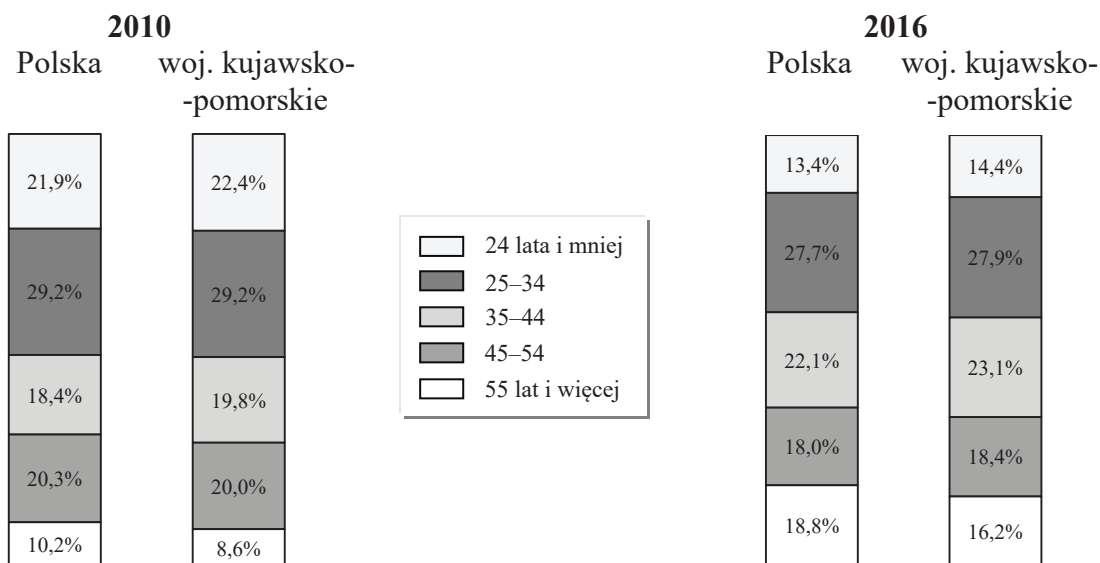
W dniu 31 grudnia 2016 r. 84,5% ogółu bezrobotnych w regionie nie posiadało prawa do zasiłku (w 2015 r. — 84,0%), 86,4% stanowiły osoby uprzednio pracujące (w 2015 r. — 85,4%), a 47,3% to mieszkańcy wsi (w 2015 r. — 47,1%).

W końcu grudnia 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim wśród osób bezrobotnych, podobnie jak w kraju, przeważały kobiety. Stanowiły one 57,5% ogółu zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy (przed rokiem — 56,3%). Liczba kobiet zarejestrowanych jako bezrobotne spadła w skali roku o 6,1%.

W końcu 2016 r. bezrobocie w województwie kujawsko-pomorskim nadal dotyczyło przede wszystkim ludzi młodych — najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 25–34 lata (27,5 tys.), a ich odsetek w ogólnej liczbie bezrobotnych w porównaniu z poprzednim rokiem zmniejszył się o 0,6 p. proc. (do 27,9%). W porównaniu z 2015 r. liczba osób bezrobotnych spadła we wszystkich kategoriach wiekowych, a najmniejszy spadek wystąpił dla osób w wieku 55 lat i więcej — o 5,7% (z 17,0 tys. do 16,0 tys. osób). W badanym okresie stanowiły one 16,2% ogółu bezrobotnych w województwie (przed rokiem 15,8%).

Wyk. 17. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według wieku

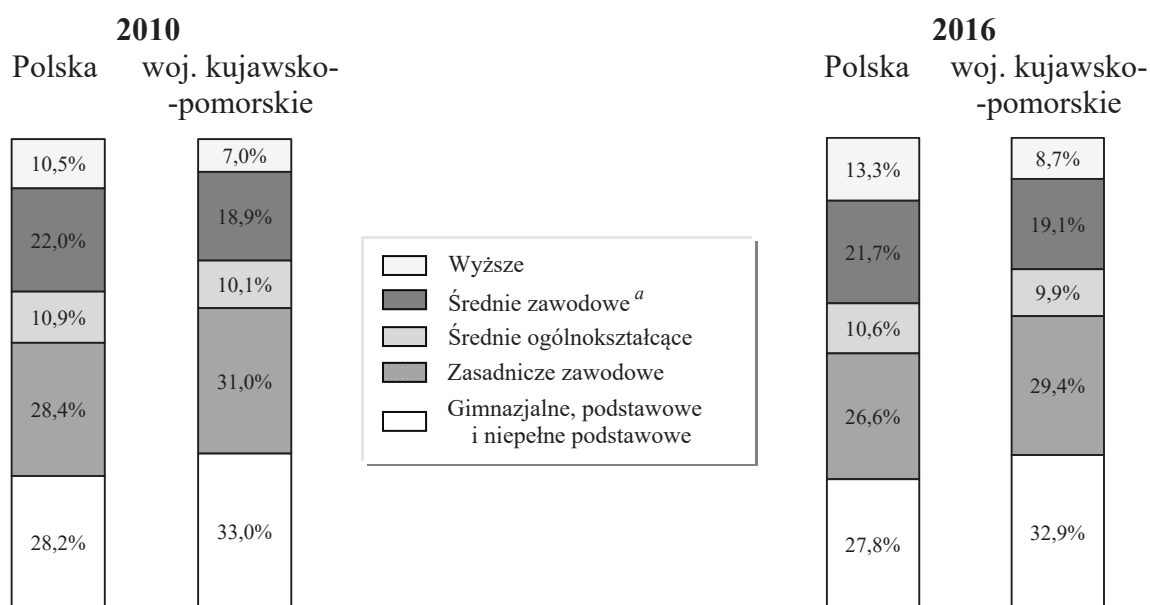
Stan w dniu 31 XII

Większość bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie wykształcenia. Dwie najliczniejsze grupy stanowiły osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe oraz zasadnicze zawodowe (w końcu grudnia 2016 r. odpowiednio 33,0% i 29,4% ogólnej liczby bezrobotnych). Udział osób posiadających wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe zwiększył się w porównaniu z 2015 r. o 0,1 p. proc.; natomiast udział osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmniejszył się o 0,5 p. proc. Problemy na rynku pracy odczuwały również osoby z wyższym wykształceniem. W badanym okresie zanotowano zwiększenie udziału takich osób w ogólnej liczbie bezrobotnych (o 0,3 p. proc. do 8,7%), jednakże podobnie jak we wszystkich kategoriach bezrobotnych według wykształcenia nastąpił spadek ich liczby o 4,2% — był to jednak najmniejszy spadek ze wszystkich kategorii.

Wyk. 18. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według poziomu wykształcenia

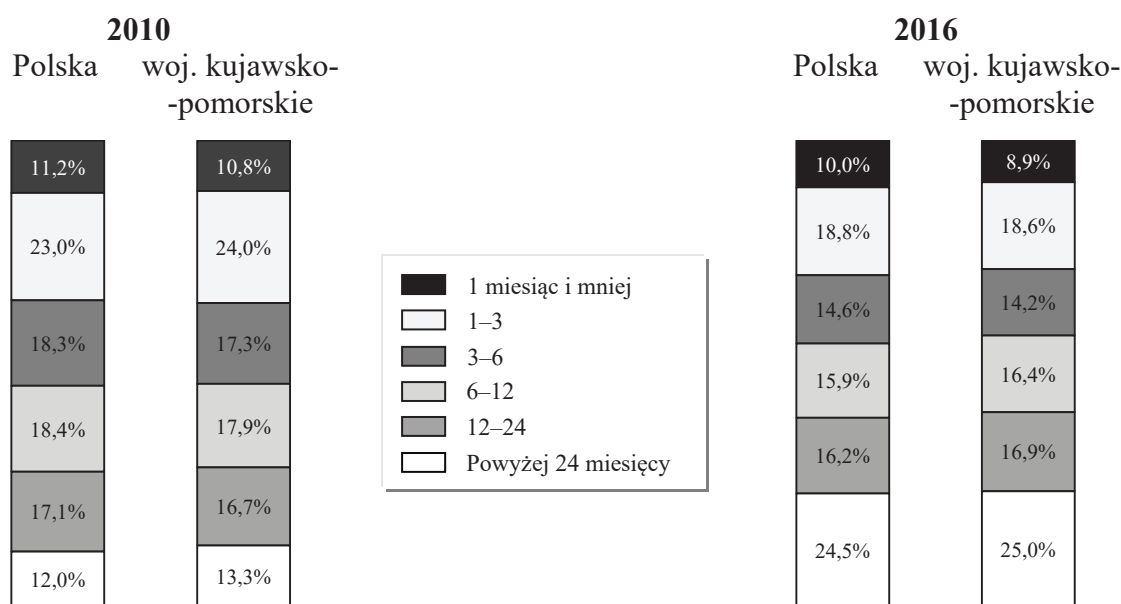
Stan w dniu 31 XII

^a Łącznie z wykształceniem policealnym.

Spośród wszystkich kategorii bezrobotnych wyodrębnionych ze względu na czas pozostawania bez pracy wzrost w ujęciu rocznym odnotowano jedynie wśród osób pozostających bez pracy w przedziale 12–24 miesięcy (o 3,0%). Z kolei najmniejszy spadek odnotowano w przypadku osób pozostających bez pracy w przedziale 6–12 miesięcy oraz powyżej 24 miesięcy (odpowiednio o 2,8% oraz o 7,4%). Udział wymienionych kategorii w ogólnej liczbie bezrobotnych wzrósł odpowiednio o 0,9 p. proc. do 16,4% oraz o 0,2 p. proc. do 25,0%. W kategoriach: 1 miesiąc i mniej, 1–3 miesięcy oraz 3–6 miesięcy nastąpił spadek w stosunku do 2015 r. (odpowiednio: o 19,5%, o 13,5% oraz o 11,4%). Udział tych grup osób w ogólnej liczbie bezrobotnych odpowiednio: spadł o 1,2 p. proc. do 8,9%, o 1,1 p. proc. do 18,6% oraz o 0,6 p. proc. do 14,2%.

Wyk. 19. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych według czasu pozostawania bez pracy^a

Stan w dniu 31 XII

^a Przedziały zostały domknięte prawostronnie.

Największe trudności ze znalezieniem pracy w końcu grudnia 2016 r. miały osoby z krótkim stażem pracy (1–5 lat oraz do 1 roku; ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł odpowiednio 24,8% i 18,1%). W kategoriach: bez stażu, ze stażem 30 lat i więcej oraz 20–30 lat nastąpił spadek udziału liczby bezrobotnych w ogółem odpowiednio o: 1,0 p. proc., 0,7 p. proc. i 0,6 p. proc., natomiast dla osób bezrobotnych ze stażem pracy do 1 roku, 1–5 lat, 5–10 lat oraz 10–20 nastąpił wzrost udziału odpowiednio: o 1,1 p. proc., o 0,8 p. proc., o 0,4 p. proc. oraz o 0,1 p. proc. W porównaniu z rokiem poprzednim we wszystkich kategoriach nastąpił spadek liczby bezrobotnych, przy czym najmniejszy odnotowano dla osób ze stażem do 1 roku (o 2,4%), a największy dla osób bezrobotnych ze stażem 30 lat i więcej (o 24,9%).

Liczba bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy województwa kujawsko-pomorskiego zmniejszyła się z 94,0 tys. osób w 2015 r. do 85,6 tys. osób w 2016 r. Udział tej kategorii bezrobotnych w ogólnej ich liczbie zmniejszył się w stosunku rocznym o 0,7 p. proc. Do bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaliczane są m.in. osoby długotrwale bezrobotne, których udział w liczbie zarejestrowanych ogółem zwiększył się w skali roku o 0,4 p. proc. (do 59,3%).

Zwiększeniu uległ także udział osób bezrobotnych posiadających co najmniej 1 dziecko do 6 roku życia o 1,8 p. proc. (do 19,3%). Zmniejszył się natomiast udział bezrobotnych do 30 roku życia o 1,7 p. proc. (do 28,1%), bezrobotnych do 25 roku życia o 1,4 p. proc. (do 14,4%) oraz bezrobotnych powyżej 50 roku życia i niepełnosprawnych o 0,1 p. proc. (odpowiednio do 25,7% i 4,6%).

Tabl. 8. **Bezrobotni zarejestrowani oraz stopa bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim**

Wyszczególnienie	2015				2016			
	I–III	IV–VI	VII–IX	X–XII	I–III	IV–VI	VII–IX	X–XII
Bezrobotni zarejestrowani (stan w końcu okresu):								
w tysiącach osób	127,9	109,9	104,4	107,3	111,2	98,9	95,0	98,5
analogiczny okres roku poprzedniego = 100	84,3	83,2	82,6	84,4	86,9	90,0	91,0	91,9
Bezrobotni nowo zarejestrowani (napływ):								
w tysiącach osób	42,5	36,4	41,8	47,0	42,6	34,8	36,2	39,1
analogiczny okres roku poprzedniego = 100	97,3	103,8	93,0	92,6	100,4	95,4	86,5	83,2
Bezrobotni wyrejestrowani (odpływ):								
w tysiącach osób	41,7	54,5	47,4	44,2	38,7	47,1	40,1	35,6
analogiczny okres roku poprzedniego = 100	97,3	99,6	93,4	88,2	92,9	86,4	84,7	80,6
Płynność bezrobocia (napływ-odpływ) w tysiącach osób	0,8	-18,0	-5,5	2,9	3,9	-12,3	-3,9	3,6
Stopa bezrobocia (stan w końcu okresu) w %	15,5	13,6	13,0	13,2	13,5	12,2	11,7	12,1

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w kraju w kolejnych miesiącach 2016 r. była niższa niż w analogicznych miesiącach poprzedniego roku. W analogiczny sposób stopa bezrobocia kształtowała się w województwie.

W końcu grudnia wskaźnik ogólnokrajowy wyniósł 8,3% i był niższy o 1,4 p. proc. w odniesieniu do zanotowanego przed rokiem, oraz niższy o 4,1 p. proc. w porównaniu z grudniem 2010 r. W województwie kujawsko-pomorskim w końcu 2016 r. stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na

poziomie 12,1% i była o 1,1 p. proc. niższa od zanotowanej w grudniu 2015 r. i o 4,9 p. proc. niższa niż w 2010 r. W grudniu 2016 r. tylko w województwie warmińsko-mazurskim zanotowano wyższy wskaźnik.

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim bilans bezrobotnych kształtował się korzystnie, tzn. w ciągu roku wyłączono z ewidencji o 8,7 tys. osób więcej niż zarejestrowano. Relacja napływu do odpływu z bezrobocia ukształtowała się na poziomie 94,6%. Powiatowe urzędy pracy w województwie kujawsko-pomorskim w ciągu całego 2016 r. miały do dyspozycji 90,6 tys. ofert pracy, tj. o 4,9% mniej niż rok wcześniej. W końcu grudnia na 1 ofertę pracy przypadało 30 bezrobotnych (wobec 36 osób przed rokiem) i wskaźnik ten był wyższy niż w skali kraju (21). W 2016 r. najkorzystniejsze wartości wskaźnik przyjął w Bydgoszczy (11 osób na 1 ofertę pracy) oraz powiecie bydgoskim (16 osób), natomiast najgorsze w powiecie lipnowskim, gdzie na 1 ofertę pracy przypadało 135 zarejestrowanych bezrobotnych.

■ BADANIE AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ LUDNOŚCI¹

W IV kwartale 2016 r. zbiorowość aktywnych zawodowo w regionie liczyła 912 tys. osób, a biernych zawodowo — 758 tys. Ludność aktywną zawodowo tworzyli pracujący (848 tys. osób) i bezrobotni (64 tys.).

Dane o aktywności ekonomicznej ludności w wieku 15 lat i więcej opracowano na podstawie reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), prowadzonego w cyklu kwartalnym. Badaniem objęte są osoby będące członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach.

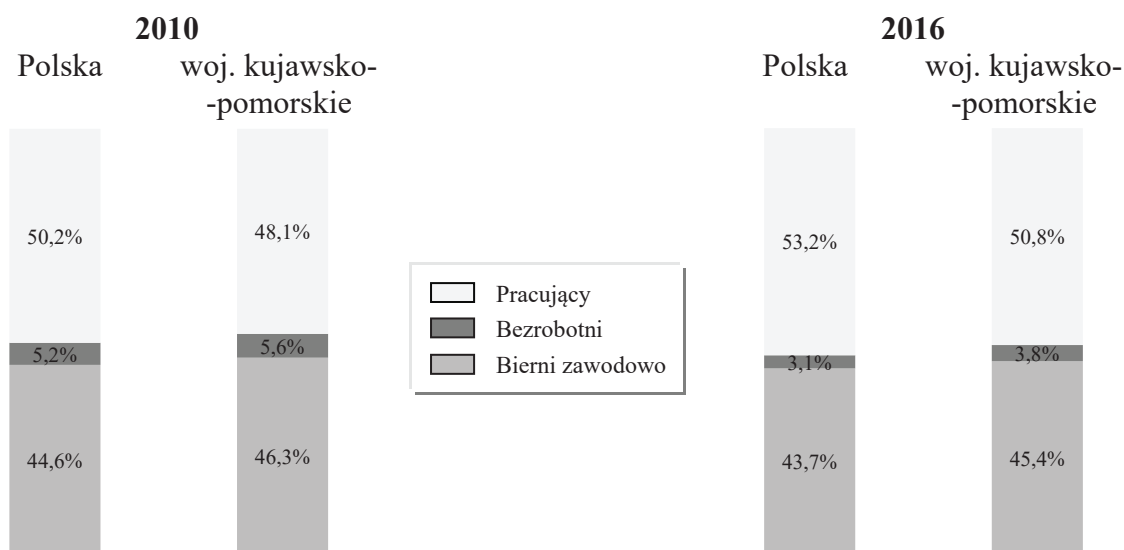
Tabl. 9. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Aktywni zawodowo w tys.	17153	17489	17286
pracujący	15557	16280	16328
bezrobotni	1597	1210	958
Bierni zawodowo w tys.	13826	13473	13410
Współczynnik aktywności zawodowej w %	55,4	56,5	56,3
Wskaźnik zatrudnienia w %	50,2	52,6	53,2
Stopa bezrobocia w %	9,3	6,9	5,5
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Aktywni zawodowo w tys.	858	928	912
pracujący	768	859	848
bezrobotni	90	68	64
Bierni zawodowo w tys.	739	745	758
Współczynnik aktywności zawodowej w %	53,7	55,5	54,6
Wskaźnik zatrudnienia w %	48,1	51,3	50,8
Stopa bezrobocia w %	10,5	7,3	7,0

¹ Prezentowane wyniki BAEL zostały uogólnione w oparciu o bilanse ludności opracowane na podstawie NSP 2011. Dane nie obejmują osób w obiektach zbiorowego zakwaterowania i bezdomnych oraz osób nieobecnych w gospodarstwach domowych 12 miesięcy i więcej.

W 2016 r. struktura ludności według statusu na rynku pracy zmieniła się zarówno w stosunku do notowanej w IV kwartale roku poprzedniego, jak i w 2010 r. W odniesieniu do analogicznego okresu 2015 r. spadł o 0,6 p. proc. udział pracujących w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej (w porównaniu z IV kwartałem 2010 r. zanotowano wzrost o 2,7 p. proc.). Udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale 2016 r. zmalał o 0,2 p. proc. w odniesieniu do notowanego w analogicznym okresie roku poprzedniego i o 1,8 p. proc. w odniesieniu do IV kwartału 2010 r.

Wyk. 22. **Struktura ludności w wieku 15 lat i więcej według statusu na rynku pracy w IV kwartale**

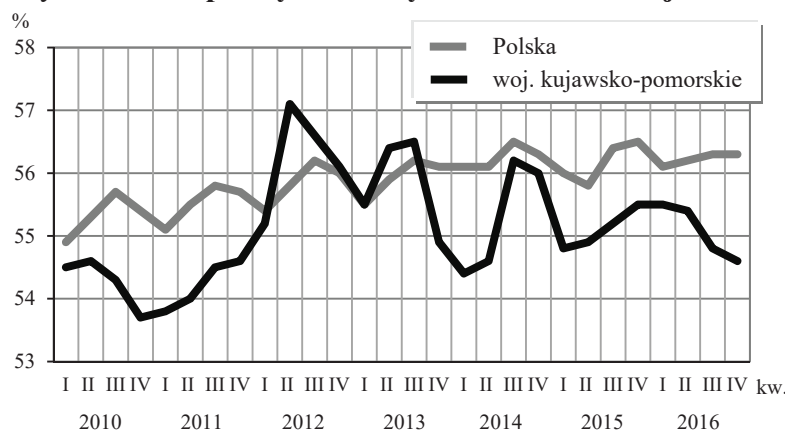

Liczba aktywnych zawodowo w IV kwartale 2016 r. zmniejszyła się w stosunku do zanotowanej w analogicznym okresie 2015 r. o 1,7%. Tendencję spadkową obserwowano zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

W omawianym okresie 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim współczynnik aktywności zawodowej ukształtował się na poziomie 54,6% (jego wartość dla kraju wyniosła 56,3%). Zaobserwowano spadek aktywności zawodowej w województwie w ujęciu rocznym o 0,9 p. proc.,

Wyk. 23. **Współczynnik aktywności zawodowej**

a w odniesieniu do analogicznego kwartału 2010 r. — wzrost o 0,9 p. proc., w kraju analogicznie zaobserwowano spadek o 0,2 p. proc., natomiast w odniesieniu do analogicznego kwartału 2010 r. — wzrost o 0,9 p. proc. W analizowanym okresie w województwie kujawsko-pomorskim wśród mężczyzn zanotowano wyższą wartość współczynnika aktywności zawodowej (64,1%) niż wśród kobiet (45,9%).

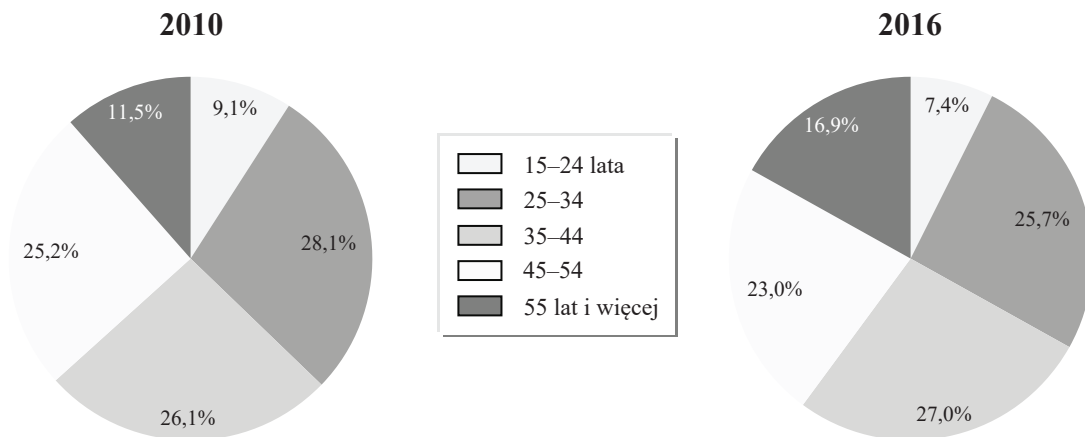
Do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem albo pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa w rolnictwie lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem;
- formalnie miały pracę, ale jej nie wykonywały (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych) jeżeli przerwa w pracy wynosiła mniej niż 3 miesiące; jeśli przerwa w pracy wynosiła ponad 3 miesiące, dodatkowym kryterium w BAEL w przypadku pracowników najemnych (zatrudnieni na podstawie stosunku pracy oraz osoby wykonujące prace nakładczą) był fakt otrzymywania co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia.

Populacja pracujących w IV kwartale 2016 r. liczyła 848 tys. i była o 11 tys., tj. o 1,3% mniejsza niż w roku poprzednim. W porównaniu z analogicznym okresem 2010 r. omawiana zbiorowość zwiększyła się o 80 tys. osób (o 10,4%), a obserwowany wzrost dotyczył obydwu płci. W analizowanym okresie wśród pracujących mniejszy udział miały kobiety (43,9%) niż mężczyźni.

Biorąc pod uwagę wiek pracujących, w IV kwartale 2016 r. najmniejszy udział w omawianej zbiorowości miały osoby ze skrajnych grup wiekowych, tzn. 15–24 lata (7,4%) i 55 lat i więcej (16,9%). Udziały pozostałych grup wyodrębnionych ze względu na wiek były zbliżone i mieściły się w granicach od 22,9% do 27,0%.

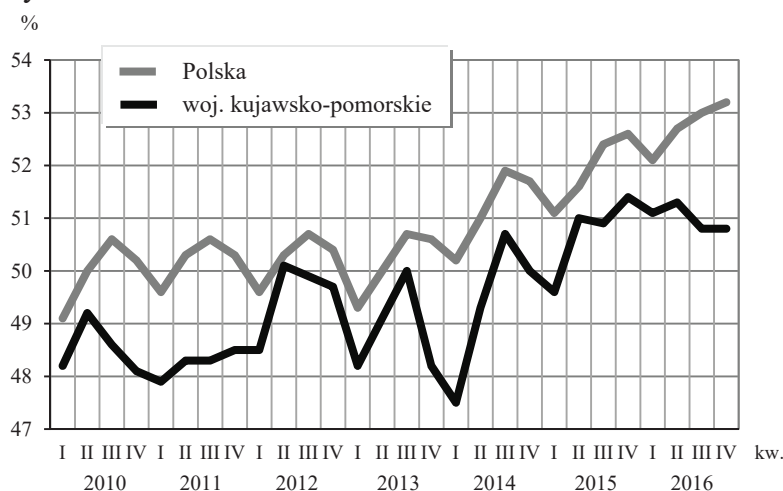
Wyk. 24. **Struktura pracujących według wieku w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale**

Wskaźnik zatrudnienia w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale 2016 r. wyniósł 50,8% (był o 2,4 p. proc. niższy od średniego w kraju). W odniesieniu do analogicznego kwartału 2015 r. spadł o 0,5 p. proc. (w skali kraju wzrósł o 0,6 p. proc.).

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

Wyk. 25. Wskaźnik zatrudnienia

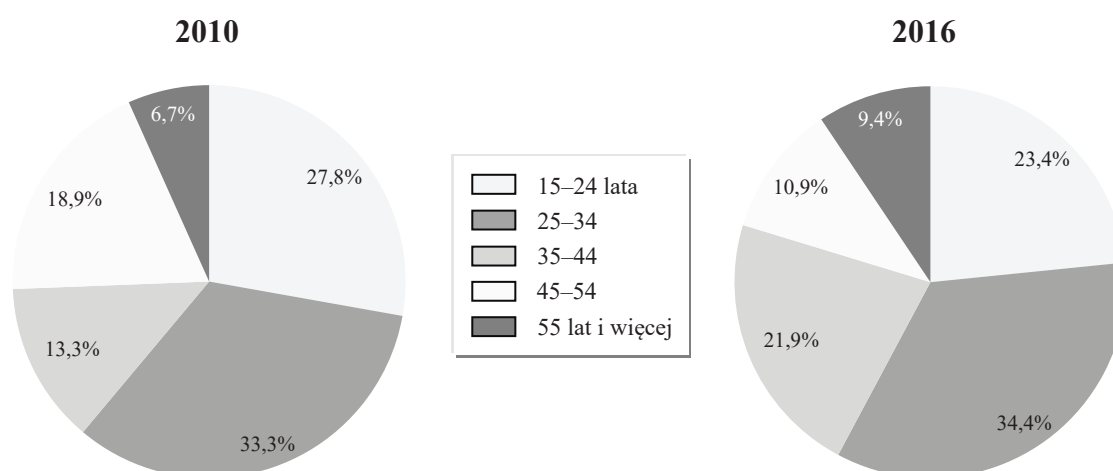
W IV kwartale 2016 r. liczba bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 64 tys. osób i w odniesieniu do analogicznego okresu roku poprzedniego zmalała o 4 tys. osób (wśród mężczyzn odnotowano spadek liczby bezrobotnych o 2 tys., a wśród kobiet — o 3 tys.). W porównaniu z analogicznym okresem 2010 r. liczba osób bezrobotnych była niższa o 26 tys.

(o 28,9%). W IV kwartale 2016 r. większość osób bezrobotnych w regionie (56,3% ogólnej ich liczby) stanowili mężczyźni.

Analiza bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale 2016 r. pod względem wieku wykazała, że najliczniejszą grupę tworzyły osoby należące do przedziału wiekowego 25–34 lata (34,4% ogólnej liczby bezrobotnych). Najmniejszą zbiorowość stanowiły osoby 55-letnie i starsze (9,4%).

***Bezrobotni** to osoby w wieku 15-74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki: w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi, w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy oraz były gotowe podjąć pracę w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym. Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.*

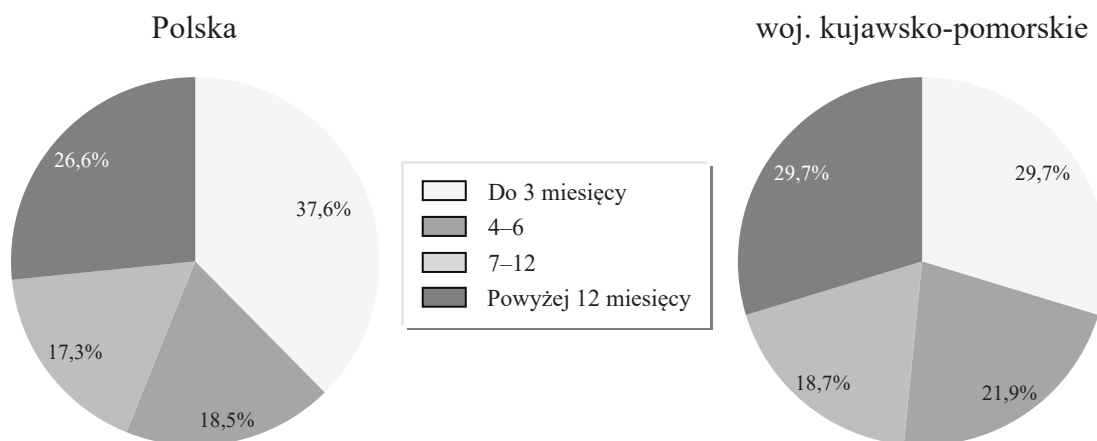
Wyk. 26. Struktura bezrobotnych według wieku w województwie kujawsko-pomorskim w IV kwartale

Przeciętny czas poszukiwania pracy przez osoby bezrobotne w IV kwartale 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim wyniósł 10,8 miesiąca (w kraju — 10,7 miesiąca). Na przestrzeni roku

okres ten skrócił się o 0,5 miesiąca (w Polsce skrócił się o 1,1 miesiąca). W analizowanym okresie liczba osób długotrwale poszukujących pracy (tzn. dłużej niż rok) w województwie wyniosła 19 tys., co stanowiło 29,7% ogólnej liczby bezrobotnych (wobec 33,8% rok wcześniej). W kraju w IV kwartale 2016 r. odsetek osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych wyniósł 26,6% i w porównaniu z zanotowanym przed rokiem zmniejszył się o 3,1 p. proc.

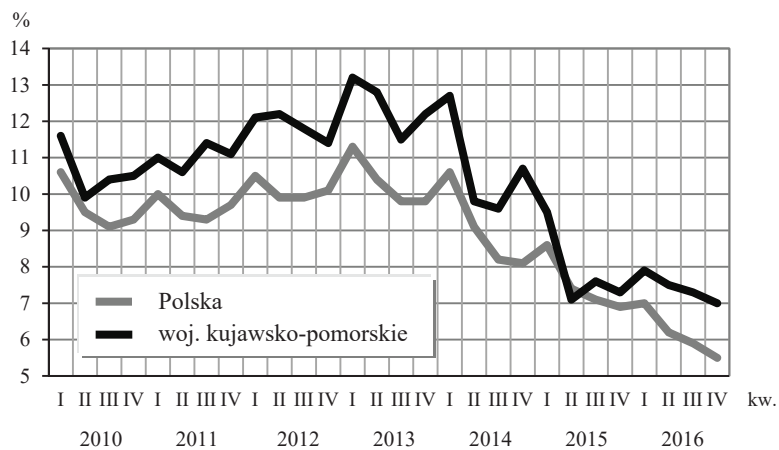
Wyk. 27. **Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w IV kwartale 2016 r.**

Stopa bezrobocia w IV kwartale 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim ukształtowała się na poziomie 7,0% i była o 1,5 p. proc. wyższa od wskaźnika ogólnokrajowego. Na przestrzeni roku zmalała o 0,3 p. proc. (w Polsce — zmalała o 1,4 p. proc.), a w odniesieniu do analogicznego okresu 2010 r. zmalała o 3,5 p. proc. (w kraju zmalała o 3,8 p. proc.). W IV kwartale 2016 r. w województwie analizowany wskaźnik w przypadku mężczyzn jak i kobiet kształtował się na tym samym poziomie i wyniósł 7,0%.

Stopę bezrobocia obliczono jako udział bezrobotnych (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności aktywnej zawodowo (ogółem lub danej grupy).

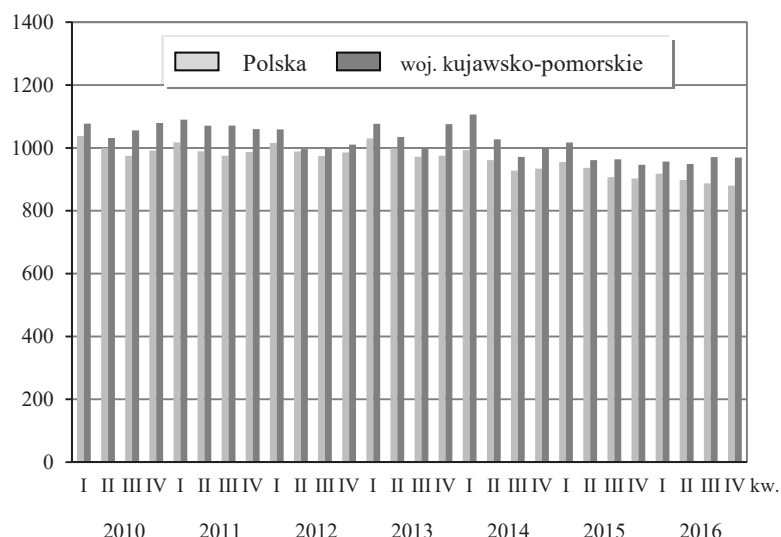
Wyk. 28. **Stopa bezrobocia**

W IV kwartale 2016 r. zbiorowość biernych zawodowo liczyła 758 tys. osób i stanowiła 45,4% ogólnej liczby mieszkańców województwa w wieku 15 lat i więcej. W kraju udział biernych zawodowo w ogólnej liczbie ludności w tym wieku ukształtował się na poziomie 43,7%. Na przestrzeni roku liczba biernych zawodowo w województwie zwiększyła się o 1,7%, a w stosunku do analogicznego okresu 2010 r. — o 2,6%. W skali

kraju w analogicznych okresach liczebność analizowanej populacji wzrosła odpowiednio o 0,5% i o 3,0%. Większą część zbiorowości osób biernych zawodowo w regionie stanowiły kobiety, których udział w IV kwartale 2016 r. wyniósł 62,3%.

Wyk. 29. Liczba osób niepracujących na 1000 osób pracujących

W regionie w IV kwartale 2016 r. na 1000 pracujących przypadało 969 osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Rok wcześniej obciążenie to wynosiło 946 osób, a w analogicznym okresie 2010 r. — 1079 osób. W IV kwartale 2016 r., podobnie jak w analogicznym okresie 2015 r. i 2010 r., w województwie kujawsko-pomorskim na 1000 pracujących przypadało więcej osób pozostających bez pracy niż w skali kraju.

Dane prezentujące rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnałne dostępne co miesiąc,
 - „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał,
 - „Rynek pracy w województwie kujawsko-pomorskim” – publikacja dostępna co roku,
 - „Aktywność ekonomiczna ludności w województwie kujawsko-pomorskim” – opracowanie sygnałne dostępne co kwartał,
 - „Bezrobocie rejestrowane w województwie kujawsko-pomorskim” – opracowanie sygnałne dostępne co roku,
 - „Popyt na pracę w województwie kujawsko-pomorskim” – opracowanie sygnałne dostępne co roku,
 - „Warunki pracy w województwie kujawsko-pomorskim” – opracowanie sygnałne dostępne co roku,
- jak również w Banku Danych Lokalnych.

WYNAGRODZENIA

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim ukształtowało się na poziomie wyższym niż w roku poprzednim. W skali roku dynamika była wyższa we wszystkich okresach narastających, jednak tempo wzrostu było wolniejsze. W porównaniu z 2015 r. zwiększył się czas faktycznie przepracowany oraz wzrosło przeciętne wynagrodzenie za godzinę pracy.

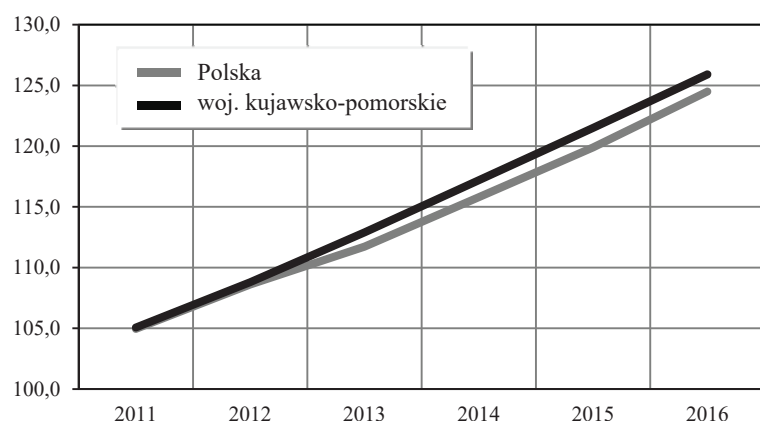
W 2016 r. w województwie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw osiągnęło poziom 3583,99 zł i było wyższe niż w roku poprzednim o 3,6%. W kraju przeciętne wynagrodzenie brutto wyniosło 4277,03 zł i było również wyższe o 3,8 % w odniesieniu do zanotowanego przed rokiem.

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Tabl. 10. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016		
	w złotych			2010=100	2015=100
Polska	3434,62	4121,41	4277,03	124,5	103,8
woj. kujawsko-pomorskie	2848,61	3459,49	3583,99	125,9	103,6
m. Bydgoszcz	3010,81	3588,67	3687,51	122,6	102,8
m. Toruń	3139,25	3858,69	4013,30	128,0	104,0

Wyk. 30. **Dynamika przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw**
2010 = 100

W stosunku do poprzedniego roku, w 2016 r. wystąpił wzrost wynagrodzeń we wszystkich sekcjach sektora przedsiębiorstw w regionie, przy czym najwyższy zanotowano w sekcjach administrowanie i działalność wspierająca (o 6,4%), w transporcie i gospodarce magazynowej (o 4,6%) oraz w zakwaterowaniu i gastronomii (o 4,1%).

Tabl. 11. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim**

Sektory	2015				2016				
	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	w zł
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100								
O g ó ł e m	105,0*	104,0	103,6	103,7	102,7	103,3	103,6	103,6	3583,99
w tym:									
Przemysł	103,1	102,7	102,8	103,1	103,5	103,6	103,7	103,6	3712,36
w tym:									
przetwórstwo przemysłowe	103,5	102,9	102,8	103,0	103,3	103,7	103,9	103,7	3687,28
dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja ^Δ	101,7	103,0	103,2	103,7	103,9	103,5	103,0	103,3	3776,64
Budownictwo	106,6	105,7	104,8	105,4	101,8	102,8	103,5	102,2	3679,65
Handel; naprawa pojazdów samochodowych ^Δ	108,8	108,2	106,9	105,3	102,2	102,3	103,1	103,8	3442,33
Transport i gospodarka magazynowa	103,9	104,0	104,5	105,4	107,6	107,1	107,2	104,6	3045,09
Zakwaterowanie i gastronomia ^Δ	105,7	106,5	103,0	105,8	109,9	106,2	104,9	104,1	2993,60
Informacja i komunikacja	97,9	100,0	100,8	101,1	102,9	99,4	102,6	103,3	5271,26
Obsługa rynku nieruchomości ^Δ	104,2	104,3	103,5	103,2	102,2	101,3	101,3	101,4	3881,96
Administrowanie i działalność wspierająca ^Δ	113,4	100,4	100,6	101,7	100,1	107,4	107,8	106,4	2660,19

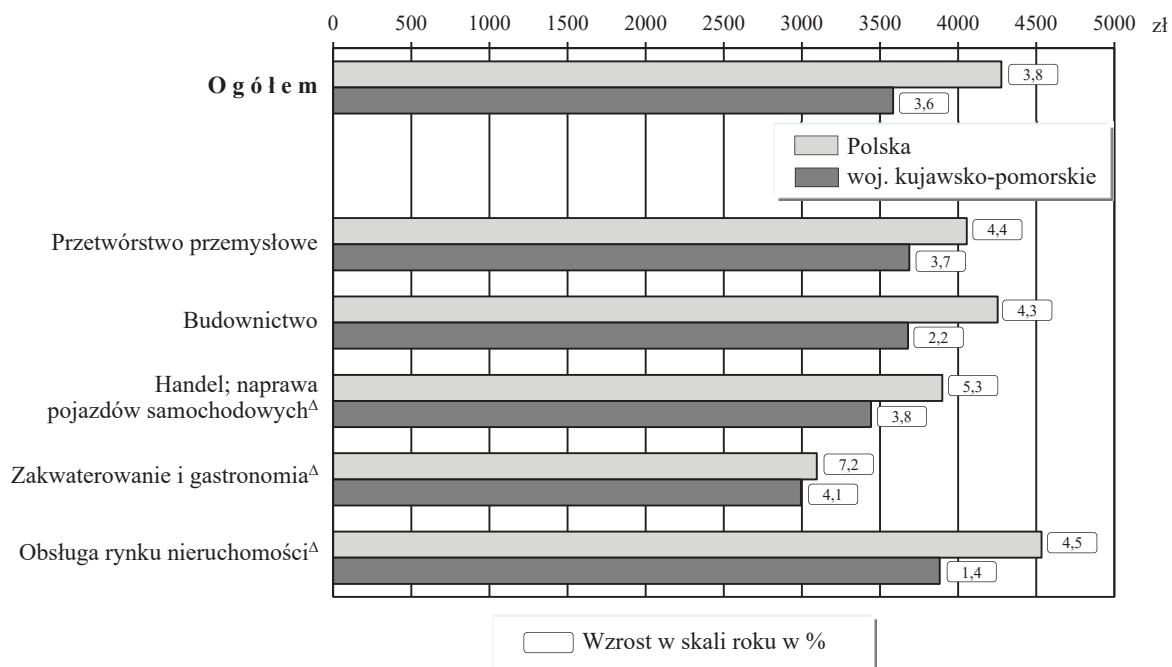
W 2016 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto wyższe od średniej wojewódzkiej zanotowano m.in. w sekcjach informacja i komunikacja (o 47,1% wyższe) oraz obsługa rynku nieruchomości (o 8,3% wyższe). Najniższe wynagrodzenia zanotowano natomiast w sekcjach administrowanie i działalność wspierająca (o 25,8% niższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w województwie) oraz zakwaterowanie i gastronomia (o 16,5% niższe).

Zatrudnieni w jednostkach sektora przedsiębiorstw w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. przepracowali średnio 438,6 mln godzin, tj. o 1,8% więcej niż przed rokiem. Najwięcej godzin przepracowano w sekcjach przetwórstwo przemysłowe — 214,5 mln (48,9% ogółu) i handel; naprawa pojazdów samochodowych — 87,1 mln (19,9%).

Średni czas przepracowany w ciągu miesiąca przez 1 zatrudnionego w sektorze przedsiębiorstw w 2016 r. wyniósł 147,1 godzin (wobec 147,8 godzin w 2015 r.).

Przeciętne wynagrodzenie godzinowe w 2016 r. ukształtowało się na poziomie 24,36 zł. W porównaniu z 2015 r. zaobserwowano wzrost wynagrodzenia za godzinę pracy o 4,1%. Najwyższe wynagrodzenie za przepracowaną godzinę (podobnie jak w roku poprzednim) otrzymali zatrudnieni w sekcji informacja i komunikacja — 35,25 zł, a najniższe w sekcji administrowanie i działalność wspierająca — 18,15 zł.

Wyk. 31. **Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w wybranych sekcjach w 2016 r.**

Dane prezentujące przeciętne wynagrodzenia brutto w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnalne dostępne co miesiąc,
 - „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał;
- jak również w Banku Danych Lokalnych.

ŚWIADCZENIA SPOŁECZNE

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. przeciętna liczba emerytów i rencistów ukształtowała się na wyższym poziomie niż rok wcześniej. Wpływ na to miała zarówno wzrastająca zbiorowość świadczeniobiorców ZUS, jak i KRUS, przy czym większy wzrost odnotowano w grupie świadczeniobiorców KRUS, którzy stanowili w 2016 r. 16,7% ogółu emerytów i rencistów z województwa. W analizowanym roku, zarówno w odniesieniu do 2010 r., jak i do 2015 r., odnotowano wzrost przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto wypłacanej przez ZUS. Świadczenia wypłacane rolnikom indywidualnym ukształtowały się na poziomie wyższym niż w 2010 r., ale nie zmieniły się w skali roku.

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim przeciętna liczba emerytów i rencistów wyniosła 460,9 tys. osób i była wyższa od notowanej przed rokiem (o 3,1 tys. osób, tj. o 0,7%), ale niższa od notowanej w 2010 r. (o 6,8 tys. osób, tj. o 1,5%). W skali kraju w omawianym roku świadczenia wypłacano przeciętnie 8507,2 tys. osób, czyli o 0,4% więcej niż w roku poprzednim, ale o 4,0% mniej niż w 2010 r.

Tabl. 12. Świadczenia społeczne

Wyszczególnienie	2010	2015	2016		
	w liczbach bezwzględnych		2010 = 100	2015 = 100	
POLSKA					
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów pobierających w tys.	8866,0	8476,9	8507,2	96,0	100,4
świadczenia wypłacane przez ZUS ^a	7491,4	7273,8	7312,8	97,6	100,5
rolników indywidualnych	1374,7	1203,2	1194,4	86,9	99,3
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS ^a w zł	1588,95	1980,96	2018,48	127,0	101,9
w tym emerytura	1698,35	2096,55	2131,70	125,5	101,7
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych w zł	954,68	1179,63	1182,83	123,9	100,3
w tym emerytura	996,18	1209,81	1210,30	121,5	100,0
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE					
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów pobierających w tys.	467,7	457,8	460,9	98,5	100,7
świadczenia wypłacane przez ZUS	383,8	381,3	383,8	100,0	100,7
rolników indywidualnych	83,9	76,5	77,1	91,9	100,8
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS w zł	1461,65	1826,08	1860,33	127,3	101,9
w tym emerytura	1597,22	1966,09	1995,36	124,9	101,5
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych w zł	948,95	1191,79	1192,24	125,6	100,0
w tym emerytura	995,08	1213,51	1210,04	121,6	99,7

^a Łącznie z rentami wypadkowymi finansowanymi z FUS, a wypłacanymi przez MON, MSW oraz MS w zbiegu z emeryturami finansowanymi z budżetu MON, MSW oraz MS, a także wypłatami świadczeń rolnych z MON, MSW oraz MS (nie uwzględnionymi w województwie).

W 2016 r. odsetek osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe w województwie w ogólnej ich zbiorowości w Polsce wyniósł 5,4% i utrzymał ten sam poziom co przed rokiem. Świadczeniobiorcy ZUS z terenu województwa kujawsko-pomorskiego stanowili 5,2% tej populacji w kraju (8 lokata); analizując liczbę wypłat z KRUS, województwo zajęło 7 pozycję w kraju (z udziałem 6,5%).

Informacje o świadczeniach emerytalnych i rentowych (poza rolnikami indywidualnymi) dotyczą świadczeń wypłacanych w ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ze środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, budżetu państwa (w ramach dotacji celowej oraz od 2007 r. także z odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa) oraz w okresie od 1 I 2009 r. do 30 VI 2014 r. ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych (OFE).

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim emerytury i renty z ZUS otrzymywało 383,8 tys. osób, tj. o 0,7% więcej niż przed rokiem i podobnie jak w 2010 r. W porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyła się przeciętna liczba emerytów (o 2,3%). Zmalała przeciętna liczba rencistów otrzymujących świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (o 4,5%).

W przypadku liczby osób pobierających renty rodzinne odnotowano niewielki spadek (na poziomie 0,5%). Emeryci stanowili w 2016 r. najliczniejszą grupę świadczeniobiorców ZUS (66,8% całej zbiorowości), najmniejszą zaś — osoby pobierające renty z tytułu niezdolności do pracy (15,2%).

Tabl. 13. Świadczenia społeczne w województwie kujawsko-pomorskim

Wyszczególnienie	2015				2016			
	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	I–III	I–VI	I–IX	I–XII
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów w tys.	456,7	457,0	457,3	457,8	460,1	460,5	460,6	460,9
analogiczny okres poprzedniego roku=100	100,0	100,2	100,3	100,4	100,8	100,8	100,7	100,7
pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS	380,9	381,1	381,1	381,3	382,8	383,3	383,5	383,8
analogiczny okres poprzedniego roku=100	100,3	100,4	100,4	100,4	100,5	100,6	100,6	100,7
rolników indywidualnych	75,8	75,9	76,3	76,5	77,3	77,2	77,1	77,1
analogiczny okres poprzedniego roku=100	98,7	99,2	99,9	100,5	102,0	101,7	101,1	100,8
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto w zł:								
wypłacana przez ZUS	1797,24	1811,71	1820,09	1826,08	1850,64	1853,81	1857,09	1860,33
analogiczny okres poprzedniego roku=100	103,3	103,0	103,2	103,3	103,0	102,3	102,0	101,9
rolników indywidualnych	1170,00	1188,51	1192,08	1191,79	1189,64	1192,18	1192,49	1192,24
analogiczny okres poprzedniego roku=100	102,5	103,6	103,7	103,6	101,7	100,3	100,0	100,0

Informacje o świadczeniach emerytalnych i rentowych rolników indywidualnych dotyczą świadczeń wypłacanych przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego ze środków Funduszu Emerytalno-Rentowego i budżetu państwa (w ramach dotacji celowej oraz od 2007 r. z odrębnego rozdziału wydatków budżetu państwa), a także ze środków wypłacanych w ramach pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych, w przypadku gdy rolnicy posiadają uprawnienia do łącznego pobierania świadczeń z tych środków.

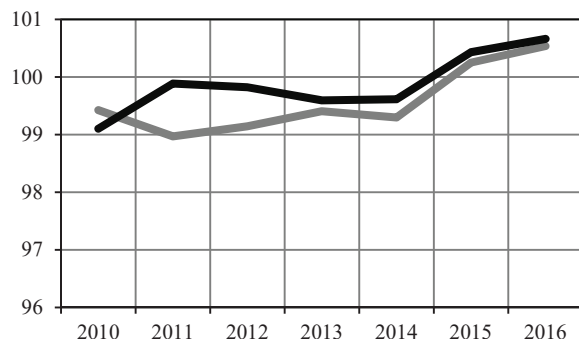
Podobnie kształtowała się dynamika liczby osób otrzymujących świadczenia emerytalno-rentowe w ramach rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych — w przypadku wszystkich kategorii świadczeniobiorców za wyjątkiem pobierających emerytury, zanotowano zmniejszenie zbiorowości w po-

równaniu z 2015 r. Emerytury i renty rolnicze w 2016 r. pobierało 77,1 tys. osób (o 0,8% więcej niż przed rokiem i o 8,1% mniej w stosunku do 2010 r.). W ciągu ostatniego roku wzrost zaobserwowano w przypadku osób otrzymujących emerytury (o 1,2%). Największy spadek odnotowano w przypadku otrzymujących renty z tytułu niezdolności do pracy (o 0,6%); zmalała też zbiorowość osób korzystających z rent rodzinnych — o 0,5%. Świadczeniobiorców KRUS charakteryzowała struktura podobna jak w przypadku świadczeń wypłacanych przez ZUS, dominowali emeryci, przy czym ich odsetek ukształtował się na nieco wyższym poziomie niż przed rokiem (o 0,3 p. proc) i wyniósł 76,6%. Najmniejszy udział miały osoby pobierające renty rodzinne, które stanowiły 3,5% ogółu świadczeniobiorców KRUS (o 0,1 p. proc. mniej niż w 2015 r.).

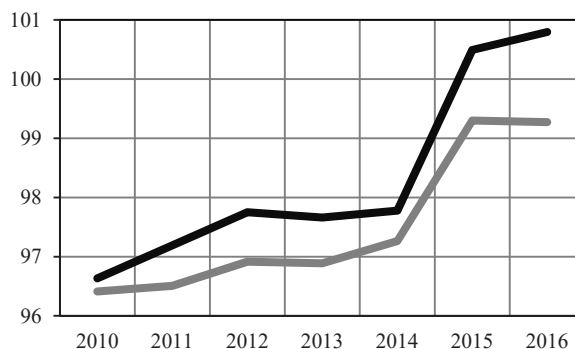
Wyk. 32. **Dynamika przeciętnej miesięcznej liczby emerytów i rencistów**

Rok poprzedni = 100

Pobierających świadczenia wypłacane przez ZUS

Rolników indywidualnych

— Polska — woj. kujawsko-pomorskie

Świadczenia emerytalno-rentowe obejmują kwotę świadczeń należnych (bieżących oraz wyrównawczych) uwzględniającą zmniejszenia m.in. z tytułu osiągnięcia przychodów z pracy.

W województwie w 2016 r. przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS wyniosła 1860,33 zł i była wyższa o 1,9% niż przed rokiem (w kraju wzrost również o 1,9%). To samo świadczenie pobierane przez rolników indywidualnych w województwie kujaw-

sko-pomorskim ukształtowało się na poziomie 1192,24 zł i pozostało na poziomie z 2015 r. (w kraju wzrost o 0,3%). Wzrost dynamiki zaobserwowano w przypadku wszystkich kategorii świadczeń zarówno w województwie, jak i w kraju,

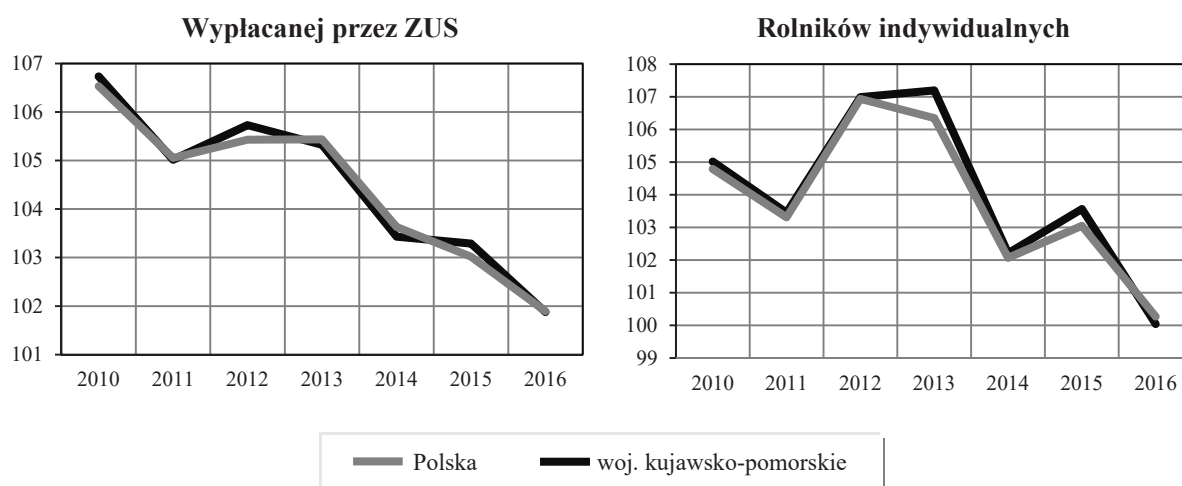
Świadczenia emerytalno-rentowe nie obejmują wypłat emerytur i rent realizowanych na mocy umów międzynarodowych.

za wyjątkiem emerytur wypłacanych rolnikom indywidualnym w województwie.

W 2016 r. w odniesieniu do 2010 r., w województwie szybciej rosła przeciętna emerytura i renta wypłacana przez ZUS niż to samo świadczenie wypłacane z KRUS (w kraju wyższą dynamikę odnotowano także w przypadku świadczeń wypłacanych przez ZUS). W analizowanym roku w porównaniu z 2015 r. w województwie wzrost odnotowano jedynie w przypadku świadczeń wypłacanych przez ZUS, w kraju dynamika świadczeń wypłacanych przez ZUS była wyższa w skali roku o 1,6 p. proc. w porównaniu ze świadczeniami z KRUS. Rozpatrując zaś poszczególne kategorie świadczeń, największy wzrost w 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano w województwie w przypadku renty rodzinnej wypłacanej przez ZUS (o 2,1%), podobnie w kraju (wzrost na poziomie 1,7%).

Wyk. 33. **Dynamika przeciętnej miesięcznej emerytury i renty brutto**

Rok poprzedni = 100

W 2016 r. wysokość świadczeń w województwie wypłacanych przez ZUS kształtowała się poniżej średniej krajowej, natomiast powyżej średniej w przypadku świadczeń wypłacanych przez KRUS. Pod względem wysokości przeciętnej emerytury i renty wypłacanej przez ZUS województwo kujawsko-pomorskie plasowało się na 10 miejscu w kraju, a pod względem analogicznego świadczenia pobieranego w 2016 r. przez rolników indywidualnych — znalazło się na 7 miejscu (przed rokiem odpowiednio 10 i 6 lokata). W przypadku wypłat realizowanych przez KRUS w województwie, wysokość świadczeń kształtowała się powyżej przeciętnej w kraju z wyjątkiem emerytur, które ukształtowały się na nieznacznie niższym poziomie. Najwyższe w relacji do wypłacanych w kraju były kwoty rent rodzinnych oraz rent z tytułu niezdolności do pracy (odpowiednio wyższe o 11,5% i o 3,6%). Wysokość wszystkich świadczeń wypłacanych z ZUS w województwie była niższa od średniej krajowej: renty z tytułu niezdolności do pracy o 10,7%, renty rodzinnej o 7,8%, a emerytury o 6,4%.

Dane prezentujące świadczenia społeczne w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w publikacji udostępnianej co kwartał na stronie internetowej Urzędu pt: „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego”; jak również w Banku Danych Lokalnych.

CENY

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim, podobnie jak w kraju, nastąpił spadek cen towarów i usług konsumpcyjnych w skali roku. Najwyższy spadek cen odnotowano w zakresie transportu, a wzrost w przypadku towarów z grupy żywność i napoje bezalkoholowe.

Podstawę do opracowania wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych stanowi obserwacja cen reprezentantów towarów i usług. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych obliczono przy przyjęciu systemu wag z roku poprzedzającego rok badany.

Systemy wag w zakresie poszczególnych województw oraz w skali kraju opracowano na podstawie struktury wydatków (bez spożycia naturalnego) gospodarstw domowych na zakup towarów i usług konsumpcyjnych, uzyskanej z badania budżetów gospodarstw domowych. Grupowania towarów i usług konsumpcyjnych dokonano na podstawie Klasyfikacji Spożycia Indywidualnego według Celu (COICOP, do 2013 r. – COICOP/HICP).

Ceny towarów i usług konsumpcyjnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. w odniesieniu do roku poprzedniego spadły o 0,5% (w Polsce o 0,6%). W województwie odnotowano spadek cen w grupach: transport (o 3,8%), odzież i obuwie (o 3,5%), rekreacja i kultura (o 3,3%), zdrowie (o 1,3%) oraz mieszkanie (o 0,1%). Więcej niż w poprzednim roku płacono za towary i usługi z grup: żywność i napoje bezalkoholowe

(o 1,0%), napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe (o 0,7%) i edukacja (o 0,6%). Podobne tendencje obserwowano w skali kraju, przy czym ceny towarów i usług związanych z transportem spadły o 4,6%, a ceny żywności i napojów bezalkoholowych oraz towarów i usług związanych z edukacją — wzrosły o 0,8%.

Tabl. 14. **Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych**

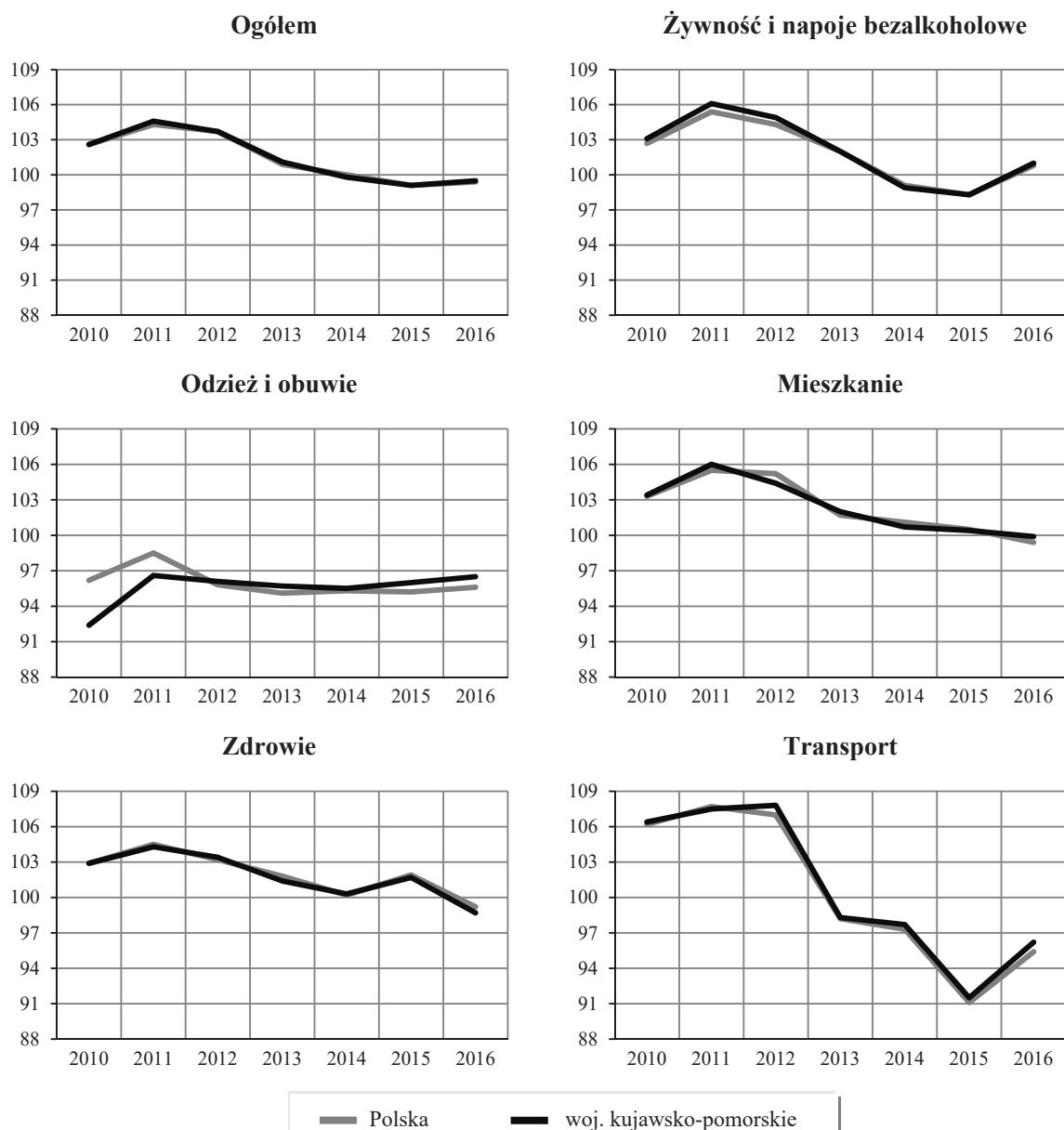
Wyszczególnienie	2010	2015	2016
	rok poprzedni = 100		
POLSKA			
O g ó ł e m	102,6	99,1	99,4
Żywność i napoje bezalkoholowe	102,7	98,3	100,8
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	105,3	101,2	100,7
Odzież i obuwie	96,2	95,2	95,6
Mieszkanie	103,3	100,5	99,4
Zdrowie	102,9	101,9	99,2
Transport	106,2	91,1	95,4
Rekreacja i kultura	99,7	100,7	98,1
Edukacja	102,7	101,1	100,8

Tabl. 14. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
	rok poprzedni = 100		
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
O g ó ł e m	102,6	99,1	99,5
Żywność i napoje bezalkoholowe	103,1	98,3	101,0
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	105,4	101,3	100,7
Odzież i obuwie	92,4	96,0	96,5
Mieszkanie	103,4	100,4	99,9
Zdrowie	102,9	101,7	98,7
Transport	106,4	91,5	96,2
Rekreacja i kultura	99,2	100,5	96,7
Edukacja	102,6	101,3	100,6

Wyk. 34. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych

Rok poprzedni = 100

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim w trzech pierwszych kwartałach ceny towarów i usług konsumpcyjnych były niższe, a w IV kwartale wyższe niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W analizowanych okresach 2016 r. zaobserwowano stały trend we wzroście lub spadku cen w większości grup towarów i usług. Wyjątkiem są ceny towarów i usług związanych z transportem, które po spadkach w 3 pierwszych kwartałach, w IV kwartale wzrosły oraz ceny towarów i usług związanych z mieszkaniem, które w poszczególnych kwartałach notowały minimalne spadki lub wzrosty.

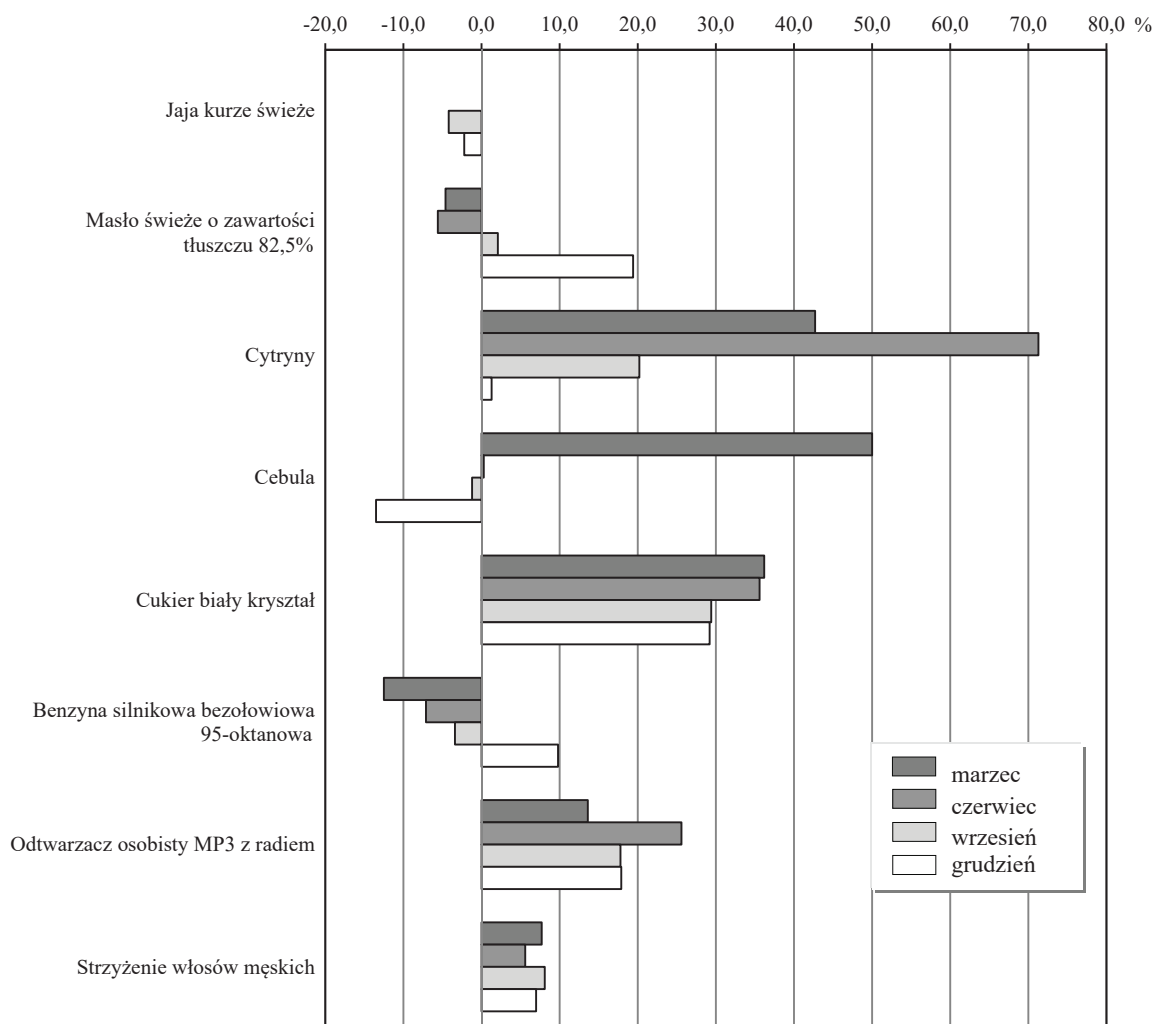
Tabl. 15. **Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w województwie kujawsko-pomorskim**

Wyszczególnienie	2015				2016			
	I–III	IV–VI	VII–IX	X–XII	I–III	IV–VI	VII–IX	X–XII
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100							
O g ó ł e m	98,4	99,2	99,3	99,4	99,2	99,2	99,4	100,3
Żywność i napoje bezalkoholowe	96,3	98,1	98,8	100,0	100,5	100,9	101,2	101,2
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	101,9	101,6	101,1	100,7	100,3	100,5	100,8	101,2
Odzież i obuwie	95,1	95,6	96,8	96,5	96,9	97,2	96,2	95,6
Użytkowanie mieszkania lub domu i nośniki energii	100,5	100,8	100,7	100,5	100,1	99,7	99,8	100,1
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	99,3	99,3	99,5	99,2	99,5	100,0	99,9	100,3
Zdrowie	101,5	100,8	102,3	102,1	99,4	99,7	97,9	97,8
Transport	89,4	92,2	92,0	92,3	93,3	94,1	95,4	102,2
Rekreacja i kultura	101,4	101,4	100,6	98,5	97,6	95,3	96,1	97,9
Edukacja	101,4	101,4	101,4	100,9	100,8	100,8	100,7	100,0

W grudniu 2016 r. w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego największe zmiany cen wystąpiły w grupie artykułów żywnościowych. W województwie kujawsko-pomorskim znacząco spadły ceny warzyw: marchwi (o 32,9%), ziemniaków (o 18,5%) i cebuli (o 13,5%). Znacznie więcej niż przed rokiem

Źródłem informacji o cenach detalicznych prezentowanych towarów żywnościowych były notowania cen prowadzone przez ankietatorów w wybranych punktach sprzedaży, w wytypowanych rejonach badania cen. Ceny towarów i usług konsumpcyjnych notowano raz w miesiącu, z wyjątkiem owoców i warzyw, w zakresie których notowania cen prowadzone były dwa razy w miesiącu.

płacono m.in.: za cukier biały kryształ (o 29,2%), masło świeże o zawartości tłuszczu ok. 82,5% (o 19,4%) oraz mąkę pszenną (o 9,1%). W grupie artykułów nieżywnościowych najbardziej potaniały: centralne ogrzewanie lokali mieszkalnych (o 13,5%), bateria zlewozmywakowa (o 3,5%) i garnitur męski 2-częściowy z tkaniny z udziałem wełny (o 3,3%); wzrost cen natomiast dotyczył m. in. wywozu śmieci niesegregowanych w budynkach wielorodzinnych — opłata od osoby (o 23,2%), odtwarzacza osobistego MP3 z radiem (o 17,9%) i oleju napędowego (o 10,3%).

Wyk. 35. **Zmiany cen wybranych towarów i usług konsumpcyjnych w skali roku w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r.**Tabl. 16. **Przeciętne ceny detaliczne wybranych towarów i usług konsumpcyjnych w grudniu**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016	
	w złotych			XII 2015 = 100
POLSKA				
Chleb pszenno-żytni – za 0,5 kg	2,08	2,21	2,21	100,0
Kurczęta patroszone – za 1 kg	5,96	6,60	6,45	97,7
Mięso wieprzowe z kością (schab środkowy) – za 1 kg	13,68	13,79	14,61	105,9
Szynka wieprzowa gotowana – za 1kg	21,65	24,01	24,96	104,0
Mleko krowie spożywcze o zawartości tłuszczu 3-3,5%, sterylizowane – za 1 l	2,67	2,80	2,78	99,3
Masło świeże o zawartości tłuszczu 82,5% – za 200 g	4,27	3,98	4,90	123,1
Cebula – za 1 kg	2,25	2,20	1,76	80,0
Ziemniaki – za 1 kg	1,43	1,19	0,98	82,4
Cukier biały kryształ – za 1 kg	2,94	2,44	3,17	129,9

Tabl. 16. Przeciętne ceny detaliczne wybranych towarów i usług konsumpcyjnych w grudniu (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016	
	w złotych			XII 2015 = 100
POLSKA (dok.)				
Sok jabłkowy – za 1 l	3,64	3,63	3,57	98,3
Garnitur męski 2-częściowy, z udziałem wełny – za 1 kpl. ^a	x	662,30	658,97	99,5
Półbuty skórzane męskie na podeszwie nie- skórzanej – za 1 parę	164,09	197,64	199,02	100,7
Proszek do prania – za 300 g ^b	x	x	5,45	x
Ciepła woda – za 1 m ³	17,89	21,68	21,79	100,5
Bilet normalny na przejazd autobusem miejskim, jednorazowy	2,23	2,71	2,71	100,0
Bilet do kina	15,23	18,39	19,02	103,4
Wizyta u lekarza specjalisty	69,63	90,26	93,93	104,1
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE				
Chleb pszenno-żytni – za 0,5 kg	1,90	2,05	2,07	101,0
Kurczęta patroszone – za 1 kg	5,57	6,99	6,51	93,1
Mięso wieprzowe z kością (schab środkowy) – za 1 kg	13,14	13,26	14,06	106,0
Szynka wieprzowa gotowana – za 1kg	22,49	24,76	26,64	107,6
Mleko krowie spożywcze o zawartości tłuszczu 3-3,5%, sterylizowane – za 1 l	2,47	2,81	2,75	97,9
Masło świeże o zawartości tłuszczu 82,5% – za 200 g	4,23	4,22	5,04	119,4
Cebula – za 1 kg	2,21	2,30	1,99	86,5
Ziemniaki – za 1 kg	1,32	1,08	0,88	81,5
Cukier biały kryształ – za 1 kg	2,87	2,43	3,14	129,2
Sok jabłkowy – za 1 l	3,72	3,40	3,40	100,0
Garnitur męski 2-częściowy, z udziałem wełny – za 1 kpl. ^a	x	599,25	579,36	96,7
Półbuty skórzane męskie na podeszwie nie- skórzanej – za 1 parę	183,61	201,74	196,38	97,3
Proszek do prania – za 300 g ^b	x	x	5,15	x
Ciepła woda – za 1 m ³	18,04	21,81	21,89	100,4
Bilet normalny na przejazd autobusem miejskim, jednorazowy	2,29	2,59	2,60	100,4
Bilet do kina	16,36	19,90	20,94	105,2
Wizyta u lekarza specjalisty	70,00	92,31	96,15	104,2

^a W 2010 r. – garnitur męski 2-częściowy, z elanowełny. ^b W 2010 r. – za 400 g, w 2015 r. – za 280 g.

Dane prezentujące ceny towarów i usług konsumpcyjnych w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnałne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał;

jak również w Banku Danych Lokalnych.

ROLNICTWO

■ WARUNKI AGROMETEOROLOGICZNE

W listopadzie 2015 r. było umiarkowanie ciepło i wilgotnie. Temperatura nocą tylko sporadycznie spadała poniżej 0°C. Pod koniec listopada trwała jeszcze wegetacja. Ten układ warunków klimatycznych utrzymał się prawie do końca grudnia. Z perspektywy kondycji ozimin nie było to korzystne, gdyż rośliny nie przerwały wegetacji i nie były dostatecznie przygotowane do przetrwania silnych mrozów.

Początek 2016 r. był niekorzystny dla zimujących roślin. Przełomem okazał się początek stycznia, gdy temperatura gwałtownie spadła do -15°C, a nawet niżej, przy silnym wietrze i braku okrywy śnieżnej. Pomimo łagodnych warunków atmosferycznych w lutym, stan upraw nie poprawił się. Najbardziej ucierpiały formy ozime jęczmienia, a także rzepaku i częściowo pszenicy. Skutkowało to koniecznością zaorania znacznej ilości plantacji roślin ozimych. Lokalnie zaorano do 50% rzepaku, do 90% jęczmienia ozimego i ok. 30% pozostałych zbóż. Chłodna aura w marcu sprawiła, że wegetacja wiosenna rozpoczęła się później. Nie sprzyjała jej również mała ilość opadów. Siewy zbóż i rzepaku jarego, w tym również przesiewy uprzednio zaoranych ozimin rozpoczęły się w II dekadzie marca.

Przebieg warunków atmosferycznych w kwietniu 2016 r. był podobny jak w marcu, tzn. utrzymywała się dość niska temperatura, a opady były poniżej normy. Nie zanotowano spadków temperatury poniżej 0°C, które przerwałyby wegetację roślin. Dokończono siewy zbóż jarych, zasiane zostały rośliny okopowe, strączkowe i warzywa gruntowe. Warunki atmosferyczne zapewniły równomierne wschody zbóż jarych, roślin okopowych, strączkowych i warzyw gruntowych również na polach po przesiewach zaoranego rzepaku i zbóż ozimych. W trzeciej dekadzie miesiąca zaobserwowano rozpoczęcie kwitnienia rzepaku ozimego.

Warunki atmosferyczne w maju były zmienne. Początek miesiąca był dość chłodny; temperatura podniosła się dopiero w trzeciej dekadzie maja. Prawie w całym miesiącu notowano niskie, tylko lokalne opady deszczu, co utrudniało wegetację roślin. Pod koniec maja ilość opadów zwiększyła się. Poprawiło to stan wielu roślin, chociaż w dalszym ciągu na większości upraw w województwie kujawsko-pomorskim widoczne były skutki niedoboru wilgoci od początku sezonu wegetacyjnego. W czerwcu przeważały dni z wysoką temperaturą. Opady były w przeważającej części województwa niskie, tylko lokalnie występowały burze połączone z obfitymi opadami i huraganem. Zboża ozime były w gorszej kondycji niż w roku ubiegłym, dotyczyło to szczególnie rejonów gleb lekkich. Niedobory opadów i wysokie temperatury w czerwcu nie sprzyjały właściwemu wypełnieniu kłosów, jak również odrostowi traw na trwałych użytkach zielonych.

W lipcu znacznie zwiększyła się ilość opadów deszczu, co przy jednocześnie dość wysokiej temperaturze wpłynęło korzystnie na wegetację okopowych, warzyw, roślin pastewnych, a zwłaszcza kukurydzy. Dla rzepaku ozimego opady te przyszły jednak zbyt późno aby zwiększyć plony, jednocześnie utrudniały zbiór i powodowały osypywanie się nasion. Dobre uwilgotnienie gleby sprzyjało przeprowadzeniu podorywek i siewom poplonów ścierniskowych. Sierpień pod względem temperatury zaliczał się do optymalnych, chociaż był nieco chłodniejszy niż ekstremalnie upalny w roku poprzednim. Ilość opadów w porównaniu z rokiem ubiegłym była wyższa. Ich rozkład był równomierny, zarówno w czasie

miesiąca, jak i na terenie województwa. Komplikowało to nieco przebieg żniw, jednak pozwalało na siew poplonów i przygotowanie gleby pod zasiewy rzepaku i jęczmienia ozimego. Po optymalnym pod względem wilgoci sierpniu, we wrześniu 2016 r. powróciła susza. Temperatura utrzymywała się w granicach 20–25°C. Opady były niewielkie i występowały lokalnie. Takie warunki utrudniały wschody zasianych roślin ozimych.

Od początku października 2016 r. nastąpiła gwałtowna zmiana warunków atmosferycznych, w porównaniu z poprzednim okresem. Temperatura obniżyła się, chociaż nie spadała poniżej 0°C. Zwiększyły się znacznie opady deszczu, co utrudniło zbiór okopowych i kukurydzy. Listopad w porównaniu z rokiem ubiegłym był miesiącem chłodniejszym przy umiarkowanej wilgotności. Występowały krótkotrwałe spadki temperatur poniżej 0°C, które jednak nie przerwały całkowicie wegetacji ozimin, lecz ją przyhamowały. Wykonywane były jeszcze orki zimowe, kończono zbiór i dostawę korzeni buraków do cukrowni.

Tabl. 17. Wybrane dane dotyczące rolnictwa

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Plony z 1 ha w dt:			
zboża podstawowe z mieszkami zbożowymi	35,1	36,7	.
rzepak i rzepik	23,6	28,5	.
ziemniaki ^a	219	210	.
buraki cukrowe	484	520	.
Pogłowie zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych (stan w czerwcu) ^b :			
bydło	38,6	41,0	41,3
trzoda chlewna	102,6	80,0	75,6
owce	1,8	1,6	1,7
drób kurzy ^c	1031,5	1004,6	1175,8
Przeciętne ceny skupu w zł:			
ziarno pszenicy za 1 dt	59,84	66,83	62,02
ziarno żyta za 1 dt	42,12	51,42	51,73
ziemniaki jadalne (bez wczesnych) za 1 dt	50,86	51,15	52,27
żywiec rzeźny wołowy (bez cieląt) za 1 kg	4,56	6,02	5,91
żywiec rzeźny wieprzowy za 1 kg	3,89	4,30	4,68
mleko krowie za 1 l	1,07	1,13	1,11
Ceny na targowiskach w zł:			
ziarno pszenicy za 1 dt	64,91	75,59	75,11
ziarno żyta za 1 dt	48,58	58,67	59,33
ziemniaki jadalne (bez wczesnych) za 1 dt	98,51	82,04	96,02
prosię na chów za 1 szt.	130,20	154,03	154,62

^a Łącznie z uprawą w ogrodach przydomowych, w 2010 r. bez ogrodów przydomowych. ^b W 2010 r. dane Powszechnego Spisu Rolnego. ^c Do 2015 r. w wieku powyżej 2 tygodni.

Tabl. 17. Wybrane dane dotyczące rolnictwa (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
KUJAWSKO-POMORSKIE			
Plony z 1 ha w dt:			
zboża podstawowe z mieszankami zbożo- wymi	36,7	38,4	.
rzepak i rzepik	28,6	28,6	.
ziemniaki ^a	232	250	.
buraki cukrowe	479	472	.
Pogłowie zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych (stan w czerwcu) ^b :			
bydło	43,2	46,6	48,3
trzoda chlewna	165,9	124,5	111,1
owce	1,3	0,7	0,9
drób kurzy (w wieku powyżej 2 tygodni)	726,4	857,5	910,3
Przeciętne ceny skupu w zł:			
ziarno pszenicy za 1 dt	60,36	69,16	64,63
ziarno żyta za 1 dt	41,45	52,81	52,85
ziemniaki jadalne (bez wczesnych) za 1 dt	63,78	55,48	59,30
żywiec rzeźny wołowy (bez cieląt) za 1 kg	4,64	6,19	6,11
żywiec rzeźny wieprzowy za 1 kg	3,98	4,38	4,64
mleko krowie za 1 l	1,05	1,07	1,04
Ceny na targowiskach w zł:			
ziarno pszenicy za 1 dt	58,25	73,35	76,12
ziarno żyta za 1 dt	54,02	52,36	59,38
ziemniaki jadalne (bez wczesnych) za 1 dt	98,56	88,21	95,85
prosię na chów za 1 szt.	132,85	136,73	135,92

^a Łącznie z uprawą w ogrodach przydomowych, w 2010 r. bez ogrodów przydomowych. ^b W 2010 r. dane Powszechnego Spisu Rolnego. ^c Do 2015 r. w wieku powyżej 2 tygodni.

■ POGŁOWIE ZWIERZĄT GOSPODARSKICH

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. w odniesieniu do roku poprzedniego zwiększyło się pogłowie bydła i owiec. W analizowanym okresie odnotowano natomiast spadek liczebności stada trzody chlewnej.

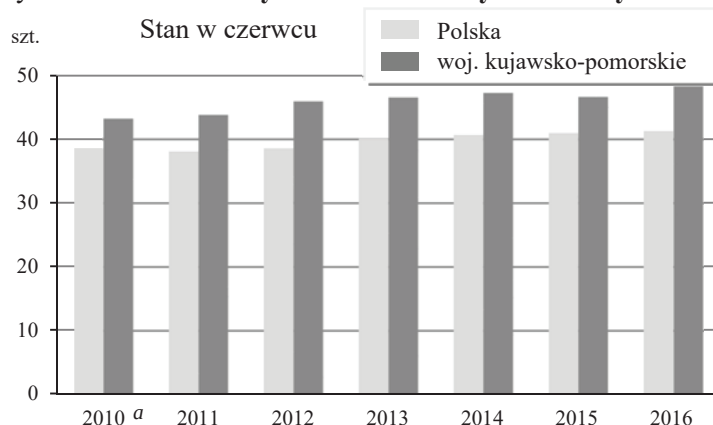
Pogłowie bydła w województwie kujawsko-pomorskim według stanu w czerwcu 2016 r. liczyło 501,5 tys. szt., co stanowiło 8,4% ogólnego pogłowia bydła w kraju. W porównaniu z rokiem poprzednim liczebność stada bydła wzrosła o 1,2% (w Polsce pozostało na podobnym poziomie), a w odniesieniu do 2010 r. zwiększyła się o 7,7% (w kraju o 3,4%). W 2016 r. w ogólnym pogłowie bydła krowy stanowiły 31,9%, w tym 94,2% to

*Badania **pogłowia trzody chlewnej** i produkcji żywca wieprzowego prowadzone są 3-krotnie w roku – w marcu według stanu na 1 marca, w czerwcu według stanu na 1 czerwca i w grudniu według stanu na 1 grudnia, a badania **pogłowia bydła i pozostałych gatunków zwierząt gospodarskich oraz produkcji zwierzęcej** – 2-krotnie w roku – według stanu w czerwcu i grudniu.*

Od 2016 r. pogłowie drobiu spisywane jest niezależnie od wieku; wcześniej w wieku powyżej 2 tygodni.

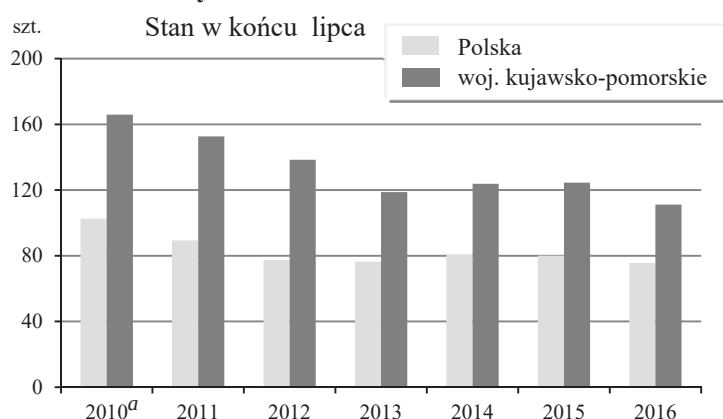
krów mleczne (dla Polski udziały te wyniosły odpowiednio 39,3% i 92,0%). Po niewielkim wzroście udziału krów mlecznych w stadzie bydła w ub. roku, w 2016 r. wskaźnik ten powrócił do poziomu z wcześniejszych lat — 30,1%. W produkcji bydła nadal dominuje jednak kierunek mleczny.

Wyk. 36. **Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych**

^a Dane Powszechnego Spisu Rolnego

Wyk. 37. **Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych**

^a Dane Powszechnego Spisu Rolnego

10,1 mln sztuk i wynosiło 5,4% ogólnego погоłowia w Polsce. Znaczącą większość stanowił drób kurzy. W regionie było to 93,3% drobiu ogółem (9,5 mln sztuk), w kraju natomiast 90,0%. W województwie kujawsko-pomorskim znajdowało się 5,6% krajowego погоłowia drobiu kurzego.

■ SKUP PRODUKTÓW ROLNYCH

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. w porównaniu z rokiem poprzednim zaobserwowano wzrost skupu wszystkich produktów rolnych.

W 2016 r. skupiono 955,4 tys. ton ziarna zbóż podstawowych konsumpcyjnych i paszowych (łącznie z mieszankami zbożowymi, bez ziarna siewnego), co stanowi 9,3% skupu ogólnokrajowego. W odniesieniu do roku poprzedniego skup był wyższy o 1,8%, a w porównaniu z 2010 r. wyższy o 21,0%

Według danych z czerwca 2016 r., поголовіе trzody chlewnej w województwie ukształtowało się na poziomie 1154,9 tys. szt. (w tym 105,5 tys. szt., tj. 9,1% stanowiły lochy). Udział regionu w ogólnokrajowym поголовіе świń wyniósł 10,6%. W odniesieniu do stanu w 2015 r. wielkość stada trzody chlewnej spadła o 12,8% (w Polsce nastąpił spadek o 6,7%).

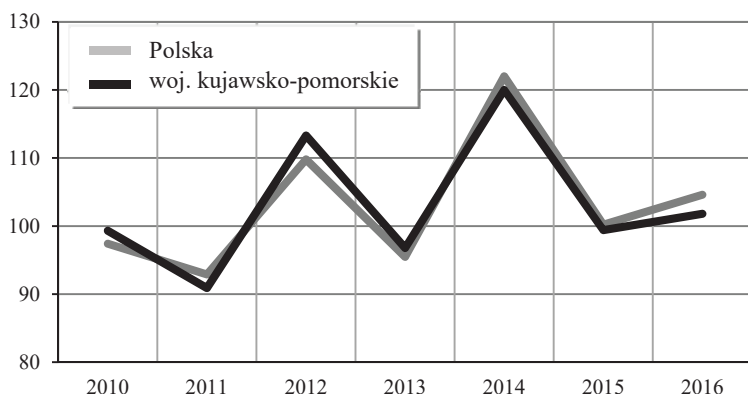
W porównaniu z 2010 r. zanotowano spadek погоłowia o 35,5 % dla województwa i o 28,7% dla kraju.

Поголовіе owiec w analizowanym roku liczyło 9,2 tys. szt., co stanowiło 3,8% погоłowia krajowego. W porównaniu z poprzednim rokiem jego stan zwiększył się o 19,0% (w Polsce odnotowano wzrost o 5,1%). W odniesieniu do 2010 r. поголовіе owiec w regionie zmniejszyło się aż o 34,9% (w kraju – o 8,4%).

W 2016 r. stado drobiu w regionie ukształtowało się na poziomie

(w kraju zanotowano odpowiednio wzrost o 4,6% i o 24,5%). W omawianym roku w regionie skupiono 772,4 tys. ton pszenicy (10,1% skupu krajowego), tj. o 4,3% więcej niż w poprzednim roku (w kraju o 13,1% więcej) i o 27,8% więcej niż w 2010 r. (w Polsce o 36,6% więcej). Skup żyta wyniósł 69,6 tys. ton co stanowiło 8,8% skupu krajowego. W województwie skupiono o 10,9% więcej żyta niż w 2015 r. i o 29,9% więcej niż w 2010 r. (w kraju odpowiednio mniej o 10,2% i o 15,9%).

Wyk. 38. Dynamika skupu zbóż podstawowych konsumpcyjnych i paszowych (łącznie z mieszkankami zbożowymi, bez ziarna siewnego)
Rok poprzedni = 100

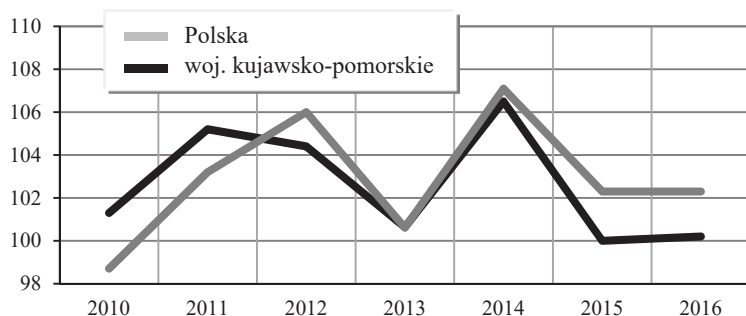
Skup ziemniaków w 2016 r. ukształtował się na poziomie 222,5 tys. ton, co stanowiło 11,8% ogólnego skupu w kraju.

W porównaniu z rokiem poprzednim w województwie skupiono o 39,9% więcej ziemniaków, natomiast w stosunku do 2010 r. odnotowano wzrost wielkości skupu o 83,5%. W kraju skupiono odpowiednio o 23,0% ziemniaków więcej niż w 2015 r. i o 64,6% więcej w stosunku do 2010 r.

W 2016 r. skupiono 2613,8 tys. ton buraków cukrowych (19,7% skupu krajowego), tj. o 38,2% więcej niż w poprzednim roku i o 51,4% więcej niż sześć lat temu. Dla Polski było to odpowiednio o 23,9% więcej niż w 2015 r. i o 37,5% więcej niż 2010 r.

W omawianym roku skupiono 388,6 tys. ton żywca rzeźnego w przeliczeniu na mięso, łącznie z tłuszczami, co stanowi 9,0% skupu ogólnokrajowego. Było to o 15,7% więcej niż w 2015 r. i jednocześnie o 46,0% więcej niż w 2010 r. (w kraju zanotowano wzrost odpowiednio o 5,5% i o 36,3%).

Wyk. 39. Dynamika skupu mleka krowiego
Rok poprzedni = 100

Skup żywca wieprzowego (w wadze żywej) wyniósł w minionym roku 302,4 tys. ton (13,1% skupu krajowego), tj. o 17,8% więcej niż w roku poprzednim i o 38,1% więcej niż sześć lat wcześniej. W kraju skupiono więcej o 2,9% niż w roku poprzednim i o 16,4% więcej w odniesieniu do 2010 r. Skup żywca wołowego ukształtował się na poziomie 74,3

tys. ton (9,1% skupu krajowego) i był o 11,4% większy niż przed rokiem i aż o 109,4% większy niż w 2010 r. W Polsce spadł o 1,7% w stosunku do 2015 r. i wzrósł o 33,3% do 2010 r. Żywca drobiowego skupiono 163,3 tys. ton, czyli o 14,0% więcej niż w roku poprzednim i o 49,7% więcej w porównaniu z 2010 r. Stanowiło to 5,5% skupu krajowego, który w odniesieniu do 2015 r. wzrósł o 10,0%, a do 2010 r. wzrósł o 62,6%.

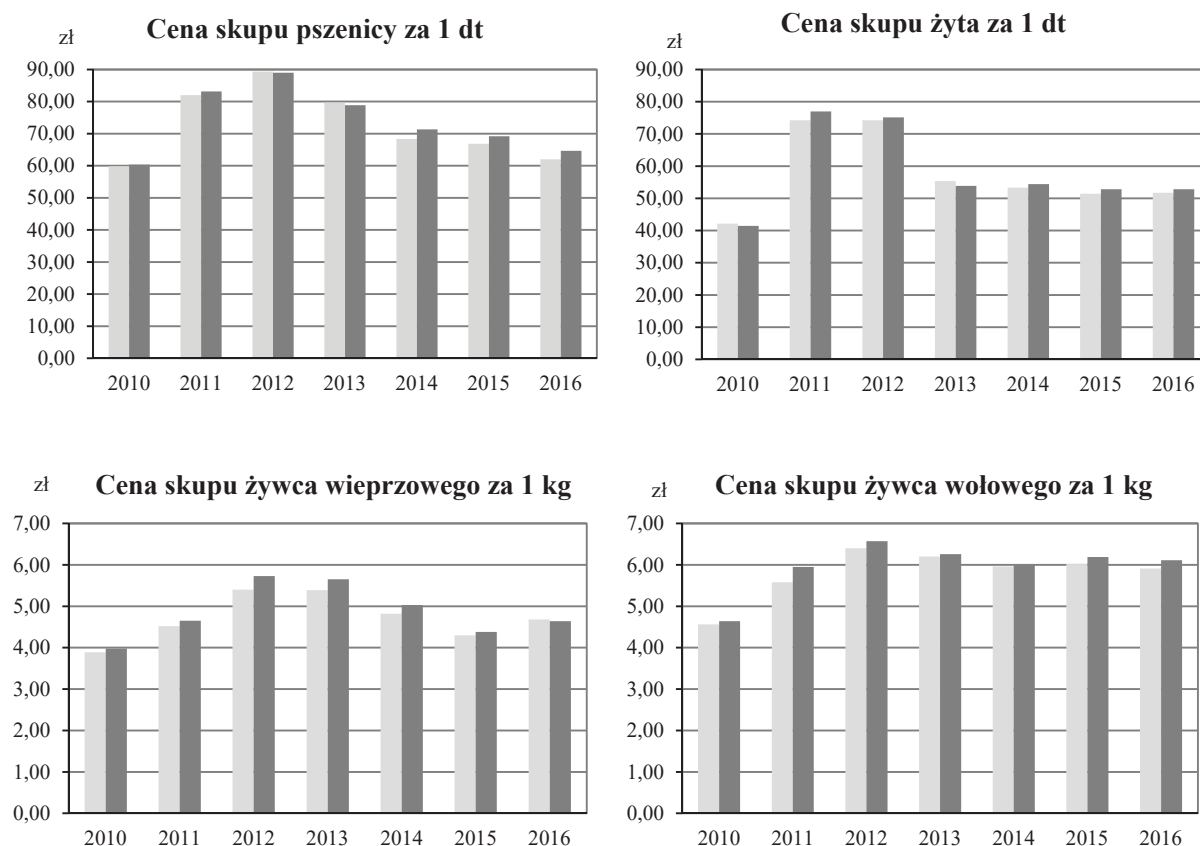
W 2016 r. skup mleka krowiego wyniósł 783,9 mln litrów (co stanowiło 7,3% ogółu mleka skupionego w kraju), był na nieco wyższym (o 0,2%) poziomie w porównaniu z 2015 r. i wyższym o 17,8% niż sześć lat wcześniej (w skali kraju zanotowano wzrost odpowiednio o 2,3% i o 23,4%).

■ CENY PRODUKTÓW ROLNYCH W SKUPIE I NA TARGOWISKACH

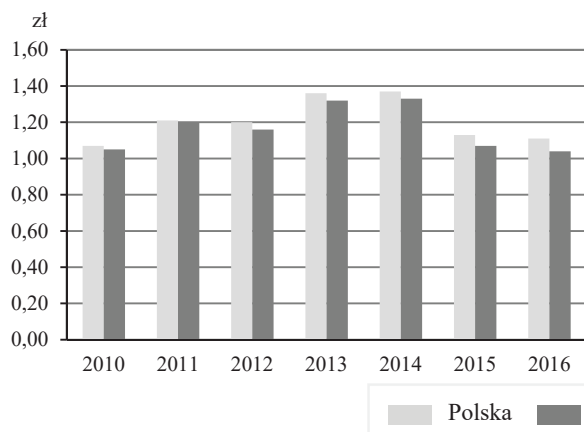
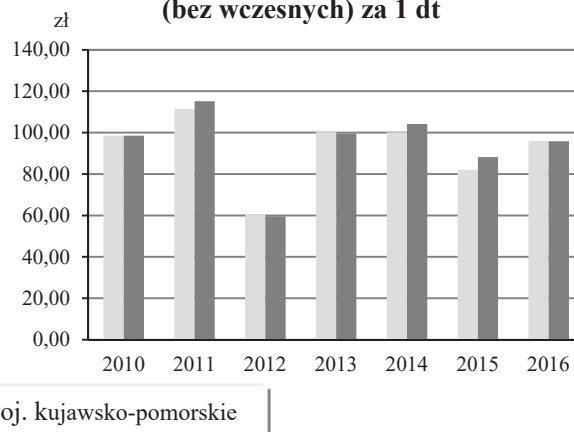
W 2016 r. w odniesieniu do roku poprzedniego odnotowano w skupie spadek cen pszenicy, żywca wołowego, żywca drobiowego i mleka oraz wzrost cen żyta, ziemniaków jadalnych i żywca wieprzowego. Na targowiskach wzrosły ceny wszystkich produktów rolnych.

Średnia cena skupu pszenicy w województwie w 2016 r. wyniosła 64,63 zł za 1 dt (w kraju – 62,02 zł) i była o 6,6% niższa niż przed rokiem i o 7,1% wyższa niż w 2010 r. Na targowiskach za 1 dt pszenicy płacono 76,12 zł (w kraju – 75,11 zł), tj. o 3,8% więcej niż w roku poprzednim i o 30,7% więcej niż sześć lat wcześniej.

Wyk. 40. Ceny produktów rolnych w skupie i na targowiskach

Cena skupu mleka z 1 l

Cena targowiskowa ziemniaków jadalnych
(bez wczesnych) za 1 dt

*Przeciętne roczne **cenę skupu** obliczono jako iloraz wartości (w cenach bieżących bez VAT) i ilości poszczególnych produktów rolnych.*

W analizowanym roku cena żyta w skupie ukształtowała się na poziomie 52,85 zł za dt (w kraju – 51,73 zł), tj. o 0,1% wyższym w porównaniu z zanotowanym w 2015 r. i o 27,5% wyższym niż w 2010 r. W obrocie targowiskowym cena żyta wzrosła w stosunku do poprzedniego roku o 13,4%, a w odniesieniu do uzyskanej przed sześcioma laty wzrosła o 9,9% osiągając poziom 59,38 zł (w Polsce – 59,33 zł).

W 2016 r. cena ziemniaków jadalnych w skupie wyniosła 59,30 zł za dt (w kraju – 52,27 zł), tj. o 6,9% więcej niż przed rokiem i o 7,0% mniej niż w 2010 r. W obrocie targowiskowym za ziemniaki płacono 95,85 zł za dt (w Polsce – 96,02 zł), tj. o 8,7% więcej niż w 2015 r. i o 2,7% mniej niż w 2010 r.

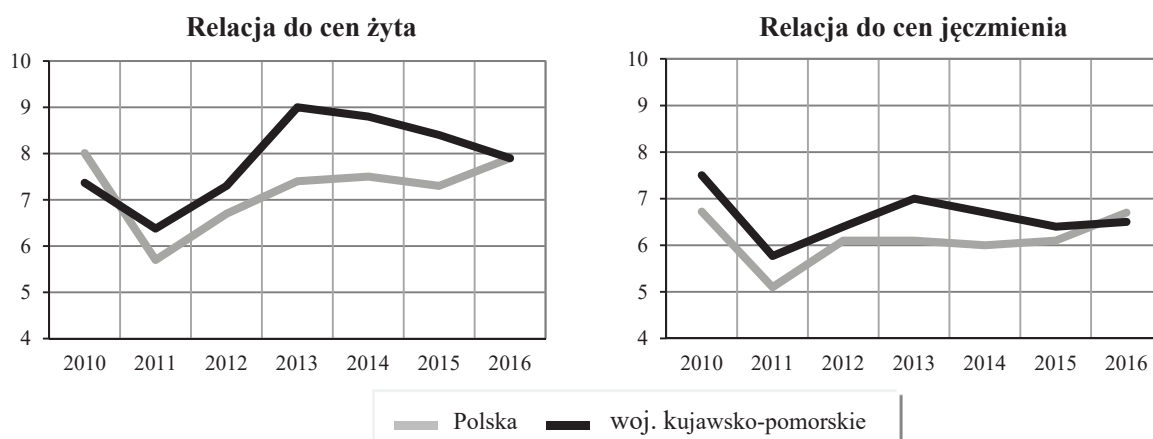
W województwie kujawsko-pomorskim w omawianym roku cena skupu 1 kg żywca wołowego wyniosła 6,11 zł (w kraju – 5,91 zł), tj. zmniejszyła się o 1,3% w stosunku do uzyskanej w poprzednim roku, a w odniesieniu do 2010 r. – była wyższa o 31,7%.

*Przeciętne roczne **cenę** uzyskiwane przez rolników **na targowiskach** obliczono jako średnie arytmetyczne z przeciętnych cen w poszczególnych miesiącach.*

Cena żywca wieprzowego w skupie osiągnęła wartość 4,64 zł za kg (w kraju – 4,68 zł), tj. o 5,9% wyższą niż w 2015 r. i o 16,6% wyższą niż sześć lat wcześniej.

W 2016 r. w odniesieniu do roku poprzedniego pogorszyła się relacja cen skupu żywca wieprzowego do targowiskowych cen żyta, a do 2010 r. poprawiła się. Ukształtowała się ona na poziomie 7,9 (wobec 8,4 w 2015 r. oraz 7,4 w 2010 r.). W kraju relacja wyniosła 7,9 (wobec odpowiednio 7,3 oraz 8,0). Relacja cen skupu żywca wieprzowego do targowiskowych cen jęczmienia zwiększyła się z 6,4 w 2015 r. do 6,5 w 2016 r., jednocześnie była niższa niż w 2010 r. (7,5). W Polsce ukształtowała się ona na poziomie 6,7 (wobec 6,1 w 2015 r. oraz 6,7 w 2010 r.).

Wyk. 41. Relacja cen skupu żywca wieprzowego do cen targowiskowych żyta i jęczmienia

W 2016 r. cena skupu drobiu rzeźnego osiągnęła poziom 3,51 zł za kg (w kraju – 3,68 zł) i była o 8,6% niższa w porównaniu z zanotowaną w poprzednim roku i o 4,8% wyższa niż w 2010 r.

Za 1 litr mleka w omawianym roku płacono 1,04 zł (w kraju – średnio 1,11 zł/l), tj. o 2,8% mniej niż przed rokiem i o 1,0% mniej niż sześć lat wcześniej.

■ GLOBALNA, KOŃCOWA I TOWAROWA PRODUKCJA ROLNICZA

W województwie kujawsko-pomorskim w 2015 r., w odniesieniu do poprzedniego roku, nastąpił spadek globalnej produkcji rolniczej (w cenach stałych), o czym zadecydowały niższe wartości produkcji roślinnej oraz zwierzęcej. W przypadku produkcji końcowej i towarowej również nastąpiło zmniejszenie produkcji ogółem, przy obniżeniu zarówno produkcji roślinnej, jak i zwierzęcej.

W porównaniu z rokiem poprzednim zanotowano spadek produkcji globalnej o 8,6%, o czym zadecydowała o 9,4% niższa produkcja roślinna i o 7,8% niższa niż rok wcześniej produkcja zwierzęca. W analizowanym roku udział województwa kujawsko-pomorskiego w ogólnokrajowej globalnej produkcji rolniczej wyniósł 7,6% i w przypadku produkcji roślinnej ukształtował się na poziomie 8,1%, a zwierzęcej – 7,1%. W 2015 r. w strukturze produkcji globalnej przeważała produkcja roślinna. Jej udział w produkcji globalnej województwa wyniósł 50,4%. W kraju odwrotnie, przeważała produkcja zwierzęca; jej udział w produkcji globalnej wyniósł 53,0%.

Globalna produkcja rolnicza obejmuje:

- **produkcję roślinną**, tj. surowe (nieprzetworzone) produkty pochodzenia roślinnego (zbiory danego roku);
- **produkcję zwierzęcą**, tj. produkcję żywca rzeźnego oraz surowych (nieprzetworzonych) produktów pochodzenia zwierzęcego i przyrost pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego), do którego zaliczono: bydło, trzodę chlewną, owce, konie i drób.

Końcowa produkcja rolnicza stanowi sumę wartości: produkcji towarowej, spożycia naturalnego produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, przyrostu zapasów produktów roślinnych i zwierzęcych oraz przyrostu wartości pogłowia zwierząt gospodarskich (inwentarza żywego – stada podstawowego i obrotowego). Produkcja końcowa, w odróżnieniu od produkcji globalnej, nie obejmuje tych produktów pochodzących z własnej produkcji, które zostały zużyte na cele produkcyjne, np. pasz, materiału siewnego, obornika.

Towarowa produkcja rolnicza stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach.

W 2015 r. w wartości końcowej produkcji rolniczej w województwie kujawsko-pomorskim 41,6% stanowiła produkcja roślinna, a na produkcję zwierzęcą przypadało 58,4%. Wartość produkcji końcowej w 2015 r., w porównaniu z 2014 r., była o 7,3% niższa wskutek obniżenia produkcji roślinnej i zwierzęcej odpowiednio o 6,7% i o 7,8%. W analizowanym roku w towarowej produkcji

rolniczej nastąpił spadek produkcji ogółem o 3,8%, przy czym wartość produkcji roślinnej obniżyła się o 3,4%, a zwierzęcej o 4,1%.

W 2015 r. udział naszego województwa w ogólnokrajowej produkcji końcowej wyniósł 7,5%, a towarowej 7,7%. W obu przypadkach odnotowano spadki udziałów w skali roku na poziomie o 0,5 p. proc.

Dane prezentujące rolnictwo w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnałne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał,
- „Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów oraz pogłowie zwierząt gospodarskich w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r.” – opracowanie sygnałne dostępne co roku;
- „Produkcja upraw rolnych i ogrodnich w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r.” – opracowanie sygnałne dostępne co roku;

jak również w Banku Danych Lokalnych.

PRZEMYSŁ

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim odnotowano spadek produkcji sprzedanej przemysłu w porównaniu z rokiem poprzednim. W odniesieniu do ub. roku zanotowano spadek (w cenach stałych) wydajności pracy¹, przy jednoczesnym zwiększeniu przeciętnego zatrudnienia w przemyśle.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2016 r. w województwie osiągnęła wartość 51914,1 mln zł (w cenach bieżących) i była o 0,6% (w cenach stałych) niższa w odniesieniu do zanotowanej w roku poprzednim i o 19,2% wyższa niż w 2010 r. W skali kraju w tym czasie sprzedaż produkcji zwiększyła się odpowiednio o 3,2% i o 24,0%. Po notowanym w I kwartale 2016 r. wzroście produkcji sprzedanej przemysłu w skali roku o 4,1%, w I półroczu i w okresie trzech kwartałów 2016 r. zaobserwowano spowolnienie tempa wzrostu – wyniósł on odpowiednio 3,6% i 1,0%.

Dane o produkcji sprzedanej przemysłu dotyczą działalności przemysłowej i nieprzemysłowej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją” i obejmują:

- wartość sprzedanych wyrobów gotowych (niezależnie od tego, czy otrzymano za nie należne opłaty), półfabrykatów i części własnej produkcji;
- wartość robót i usług świadczonych odpłatnie, tj. zarówno przemysłowych, jak i nieprzemysłowych;
- zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia lub pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej;
- wartość produktów w formie rozliczeń w naturze;
- produkty przeznaczone na powiększenie wartości własnych środków trwałych.

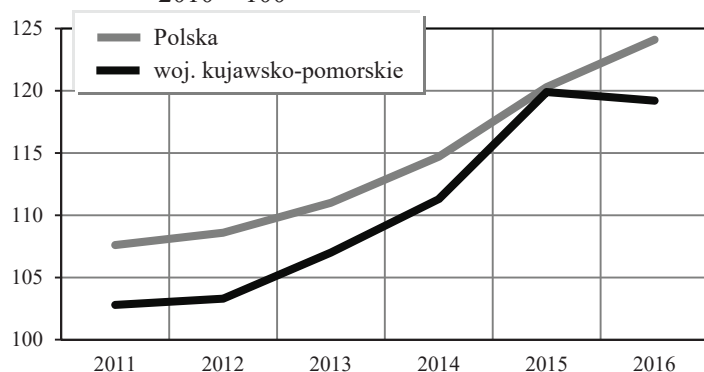
Tabl. 18. **Przemysł**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) w mln zł	945306,9	1197028,5	1236375,4
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w %	83,0	85,9	86,9
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys.	2442,2	2510,7	2566,7
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) w mln zł	43550,6	52450,0	51914,1
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w %	95,4	95,8	95,6
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys.	126,1	126,4	129,8

¹ Mierzonej wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego.

Tabl. 18. **Przemysł (dok.)**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
M. BYDGOSZCZ			
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) w mln zł	7730,2	11502,6	9488,9
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w %	91,3	96,1	94,6
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys.	29,2	28,7	28,8
M. TORUŃ			
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) w mln zł	4360,3	5121,5	5476,2
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w %	92,8	93,3	93,6
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys.	16,3	14,1	14,0

Wyk. 42. **Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu**
(ceny stałe)
2010 = 100

Na ogólną wartość produkcji sprzedanej przemysłu (w cenach bieżących) w 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim złożyła się m.in. produkcja w sekcjach:

- przetwórstwo przemysłowe — na poziomie 49629,6 mln zł,
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja — 1340,5 mln zł.

Spadek produkcji w ciągu ostatniego roku był wynikiem zmniejszenia produkcji sprzedanej (w cenach stałych) przede wszystkim w największej sekcji przemysłu, tj. w przetwórstwie przemysłowym (o 0,9%, przy udziale 95,6% w ogólnej wartości produkcji sprzedanej przemysłu w regionie, wobec 86,9% w kraju). Wzrost produkcji odnotowano natomiast w sekcji dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (o 7,7%).

Wśród działów przetwórstwa przemysłowego wyższa niż przed rokiem była (w cenach stałych) m.in. produkcja: wyrobów tekstylnych (o 93,4%), urządzeń elektrycznych (o 20,6%), wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (o 11,6%) oraz mebli (o 11,4%). W analizowanym okresie spadek odnotowano m.in. w dziale zajmujących się produkcją chemikaliów i wyrobów chemicznych (o 8,7%) oraz produkcją papieru i wyrobów z papieru (o 6,8%).

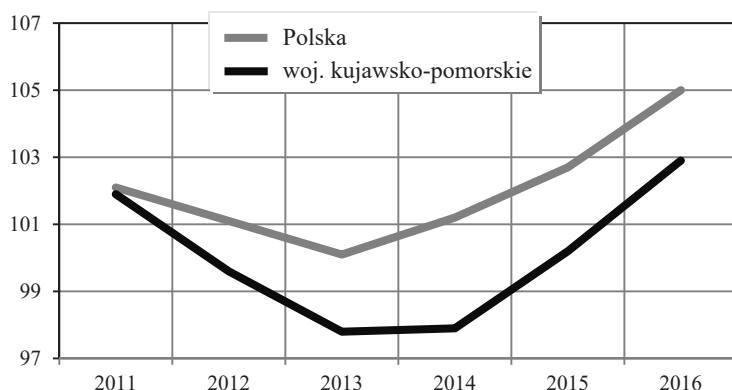
*Dane o wartości **produkcji sprzedanej przemysłu** prezentuje się bez VAT i podatku akcyzowego, natomiast łącznie z wartością dotacji przedmiotowych do wyrobów i usług – w tzw. cenach bazowych.*

Tabl. 19. **Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim**
(ceny stałe)

Sekcje i działy	2015				2016			
	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	I–III	I–VI	I–IX	I–XII
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100							
O g ó ł e m	104,0	104,1	106,2	107,7	104,1	103,6	101,0	99,4
w tym:								
Przetwórstwo przemysłowe	104,1	104,2	106,3	107,8	103,9	103,4	100,8	99,1
w tym:								
Produkcja artykułów spożywczych	100,0	96,6	95,9	95,0	94,3	96,6	100,0	102,5
Produkcja wyrobów tekstylnych	122,3	117,9	109,3	109,8	194,0	195,3	198,9	193,4
Produkcja odzieży	109,9	104,0	105,8	109,3	104,7	110,0	103,0	96,5
Produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny ^Δ	113,3	107,6	104,1	106,5	93,5	95,8	97,0	96,6
Produkcja papieru i wyrobów z papieru	103,0	102,3	102,0	101,7	96,1	98,4	94,4	93,2
Poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji ..	95,4	98,5	97,6	97,2	103,7	108,9	106,4	103,4
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	111,2	119,7	118,5	118,0	102,8	95,8	90,9	91,3
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	114,3	112,9	116,6	113,6	108,6	110,6	109,6	111,6
Produkcja wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych	100,1	100,8	98,1	96,2	101,0	97,4	98,5	101,6
Produkcja wyrobów z metali ^Δ	106,1	107,3	109,7	107,1	107,2	107,5	104,3	104,1
Produkcja urządzeń elektrycznych	118,7	119,9	116,8	116,4	111,2	110,1	112,9	120,6
Produkcja maszyn i urządzeń ^Δ	122,0	116,9	111,6	105,8	89,0	90,8	98,8	106,9
Produkcja mebli	106,3	106,7	106,6	106,4	108,7	111,0	110,7	111,4
Pozostała produkcja wyrobów	105,3	95,2	105,6	103,6	105,7	111,6	110,7	110,3
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja^Δ	106,6	108,4	109,1	110,6	109,8	108,7	107,5	107,7
w tym:								
Gospodarka odpadami, odzysk surowców ^Δ	111,0	112,0	113,2	115,9	112,0	111,6	111,0	111,1

Spadkowi produkcji sprzedanej przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim w skali roku towarzyszył wzrost przeciętnego zatrudnienia (o 2,7%). W kraju przy wzroście produkcji sprzedanej w odniesieniu do roku poprzedniego zwiększyło się o 2,2% przeciętne zatrudnienie w przemyśle. W porównaniu z 2010 r. zarówno w województwie, jak i w kraju wzrosła produkcja sprzedana przemysłu, przy wzroście przeciętnego zatrudnienia odpowiednio o 2,9% i o 5,0%.

Wyk. 43. **Dynamika przeciętnego zatrudnienia w przemyśle**
2010 = 100

W 2016 r. przeciętne zatrudnienie w przemyśle w województwie ukształtowało się na poziomie 129,8 tys. osób i w stosunku do roku poprzedniego zwiększyło się w sekcji przetwórstwo przemysłowe (o 2,8%) oraz w dostawie wody; gospodarowaniu ściekami i odpadami, rekultywacji (o 3,2%).

Wyk. 44. **Struktura przeciętnego zatrudnienia w przemyśle według wybranych sekcji i działów PKD 2007 w 2016 r.**

Wydajność pracy w przemyśle w 2016 r. mierzona wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego w województwie kujawsko-pomorskim była o 3,2% niższa (w cenach stałych) niż przed rokiem. W kraju wydajność pracy w przemyśle w omawianym okresie wzrosła o 1,0%.

Dane prezentujące produkcję sprzedaną przemysłu w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnalne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał; jak również w Banku Danych Lokalnych.

BUDOWNICTWO

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim notowano spadek produkcji sprzedanej budownictwa w odniesieniu do roku poprzedniego. Niższa niż przed rokiem była wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej. W omawianym okresie odnotowano zmniejszenie wydajności pracy ¹ w budownictwie, przy jednoczesnym wzroście przeciętnego zatrudnienia.

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim produkcja sprzedana budownictwa (w cenach bieżących) ukształtowała się na poziomie 5500,6 mln zł i zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 16,0% (w skali kraju spadła o 6,0%).

*Dane o **produkcji sprzedanej budownictwa** dotyczą działalności budowlanej i niebudowlanej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji „Budownictwo”. Dane te obejmują:*

- *wartość sprzedanych wyrobów, półfabrykatów i części własnej produkcji (niezależnie od tego czy otrzymano za nie należne opłaty);*
- *wartość robót i usług świadczonych odpłatnie, tj. przemysłowych, budowlanych, jak i innych niż przemysłowe i budowlane;*
- *zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia lub pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej;*
- *wartość produktów w formie rozliczeń w naturze;*
- *produkty przeznaczone na powiększenie wartości własnych środków trwałych.*

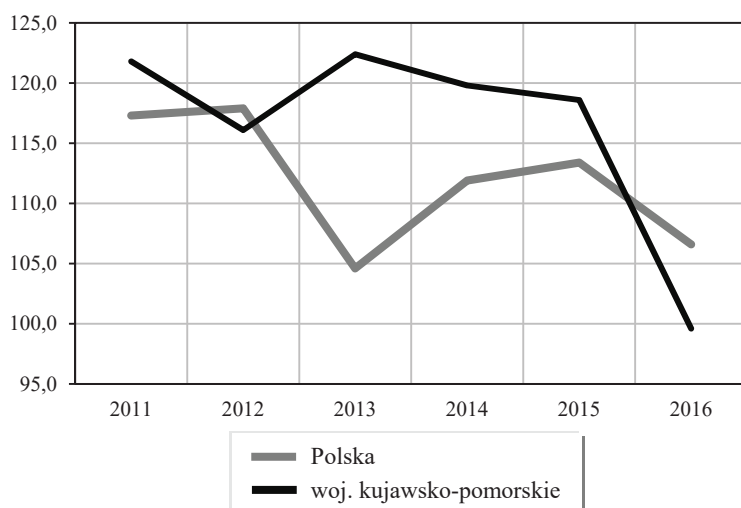
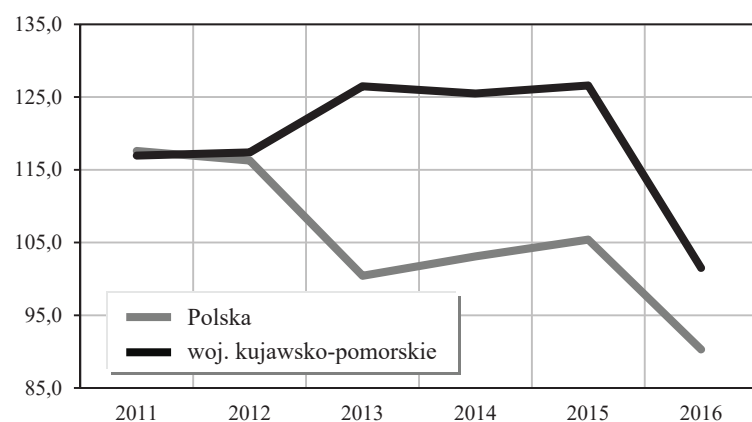
Tabl. 20. **Budownictwo**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) w mln zł	160403,8	181990,4	171042,0
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w %	51,5	47,8	43,6
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys.	442,8	386,0	383,4
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) w mln zł	5524,9	6549,7	5500,6
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w %	56,4	60,2	57,5
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys.	22,2	18,8	18,9
M. BYDGOSZCZ			
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) w mln zł	1172,8	1018,7	1058,3
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w %	63,3	54,7	57,0
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys.	4,3	3,3	3,2

¹ Mierzona wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego.

Tabl. 20. **Budownictwo (dok.)**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
M. TORUŃ			
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) w mln zł	872,1	1150,0	875,0
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w %	63,0	63,0	60,0
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys.	3,3	3,1	3,1

Wyk. 45. **Dynamika produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące)**
2010 = 100Wyk. 46. **Dynamika produkcji budowlano-montażowej (ceny bieżące)**
2010 = 100

W województwie produkcja budowlano-montażowa w 2016 r. wyniosła 3164,0 mln zł (57,5% ogólnej wartości produkcji sprzedanej budownictwa) i zmniejszyła się w stosunku do zanotowanej w roku poprzednim o 19,8%. W kraju produkcja budowlano-montażowa spadła o 14,4%.

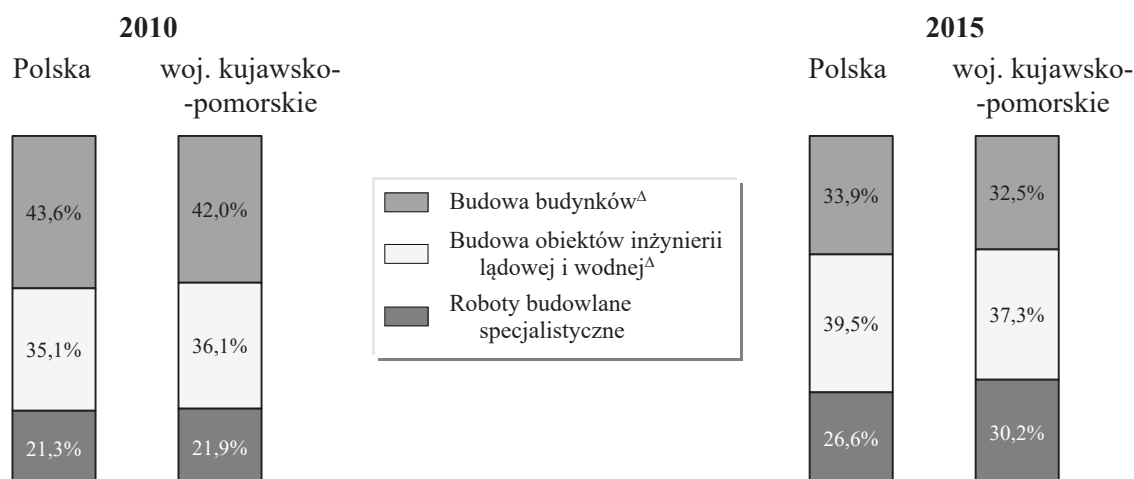
W analizowanym okresie wśród przedsiębiorstw budowlanych znaczący udział posiadały podmioty specjalizujące się w budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej (37,3% sprzedaży produkcji budowlano-montażowej), których produkcja zmalała o 17,3% w porównaniu z rokiem poprzednim. W przedsiębiorstwach, których podstawowym rodzajem działalności jest budowa budynków (udział 32,5%) produkcja spadła o 26,5%, a w podmiotach wykonujących głównie roboty budowlane specjalistyczne (udział 30,2%) — zmalała o 14,6%.

Tabl. 21. **Dynamika produkcji budowlano-montażowej w województwie kujawsko-pomorskim**
(ceny bieżące)

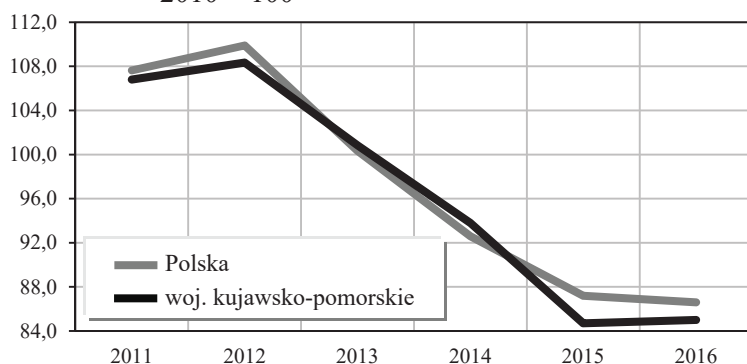
Działy	2015				2016			
	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	I–III	I–VI	I–IX	I–XII
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100							
O g ó ł e m	87,1	92,0	96,5	100,9	106,4	90,5	83,7	80,2
Budowa budynków ^Δ	105,7	112,5	121,3	120,6	93,0	89,8	76,9	73,5
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej ^Δ	48,5	73,5	85,0	96,0	145,0	99,1	87,4	82,7
Roboty budowlane specjali- styczne	114,8	95,8	87,6	88,7	100,9	83,3	87,9	85,4

W 2016 r. malejącej produkcji sprzedanej budownictwa towarzyszyło zwiększenie przeciętnego zatrudnienia w tej sekcji (o 0,4%, wobec spadku o 0,7% w skali kraju).

Wyk. 47. **Struktura produkcji budowlano-montażowej według działów PKD** (ceny bieżące)

Wyk. 48. **Dynamika przeciętnego zatrudnienia w budownictwie**
2010 = 100

Wydajność pracy w budownictwie mierzona produkcją sprzedaną na 1 zatrudnionego w 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim ukształtowała się na poziomie 291,5 tys. zł (w cenach bieżących), co oznacza spadek o 16,4% w stosunku do roku poprzedniego.

Dane prezentujące produkcję sprzedaną budownictwa w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnałne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał; jak również w Banku Danych Lokalnych.

BUDOWNICTWO MIESZKANIOWE

Efekty budownictwa mieszkaniowego odnotowane w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. były bardziej zróżnicowane niż rok wcześniej. Wzrosła liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto, spadła natomiast liczba mieszkań na budowę których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym, jak również liczba lokali oddanych do użytkowania. Wzrosła przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania.

W 2016 r. Kujawsko-Pomorskie uplasowało się na 11 pozycji wśród wszystkich województw pod względem liczby mieszkań oddanych do użytkowania; łącznie oddano 6262 lokale, tj. o 6,7% mniej niż przed rokiem i o 7,8% więcej niż w 2010 r. Analizując lata 2010-2016, rok 2015 charakteryzował się największym wzrostem liczby mieszkań oddanych do użytkowania

w stosunku do 2010 r. W 2016 r. w kraju notowano w odniesieniu do roku poprzedniego wzrost o 10,6% liczby lokali mieszkalnych przekazanych do użytkowania (w porównaniu z 2010 r. wzrost o 20,2%).

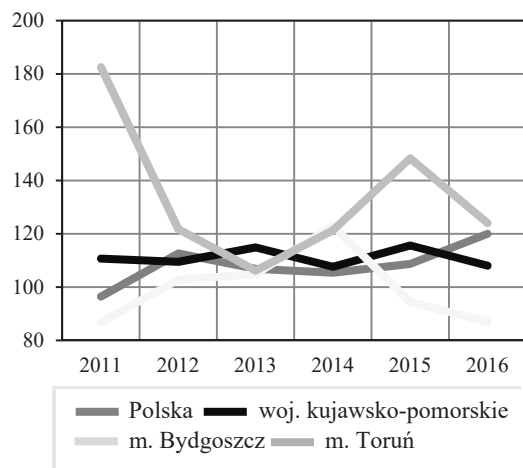
*Informacje o **mieszkaniach oddanych do użytkowania** dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych. Podziału na mieszkania w budynkach spółdzielni mieszkaniowych, indywidualnych (tj. realizowanych przez osoby fizyczne, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe) oraz realizowanych z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem dokonano na podstawie sposobu finansowania budowy lub przeznaczenia mieszkań.*

Tabl. 22. **Budownictwo mieszkaniowe**

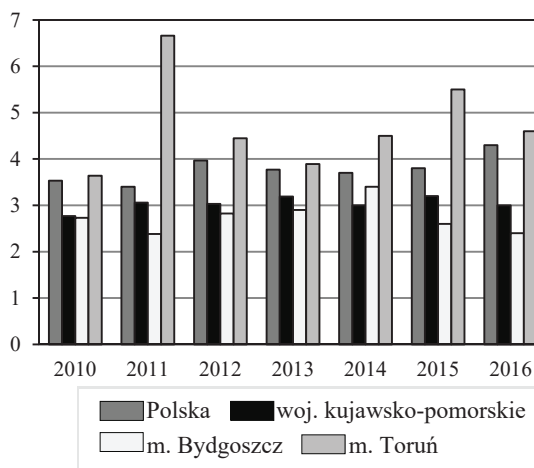
Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	3,5	3,8	4,3
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	106,1	99,8	94,5
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności	4,5	4,9	5,5
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności	4,1	4,4	4,5
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,8	3,2	3,0
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	103,0	98,2	101,8
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności	3,3	4,1	3,8
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności	3,1	3,2	3,6

Tabl. 22. Budownictwo mieszkaniowe (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
M. BYDGOSZCZ			
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,7	2,6	2,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	70,3	63,6	59,4
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności	2,2	4,9	4,2
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności	2,1	3,2	3,6
M. TORUŃ			
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	3,6	5,5	4,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ²	66,5	60,2	63,9
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności	3,5	7,2	3,9
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności	4,4	6,2	5,0

Wyk. 49. Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania
2010 = 100

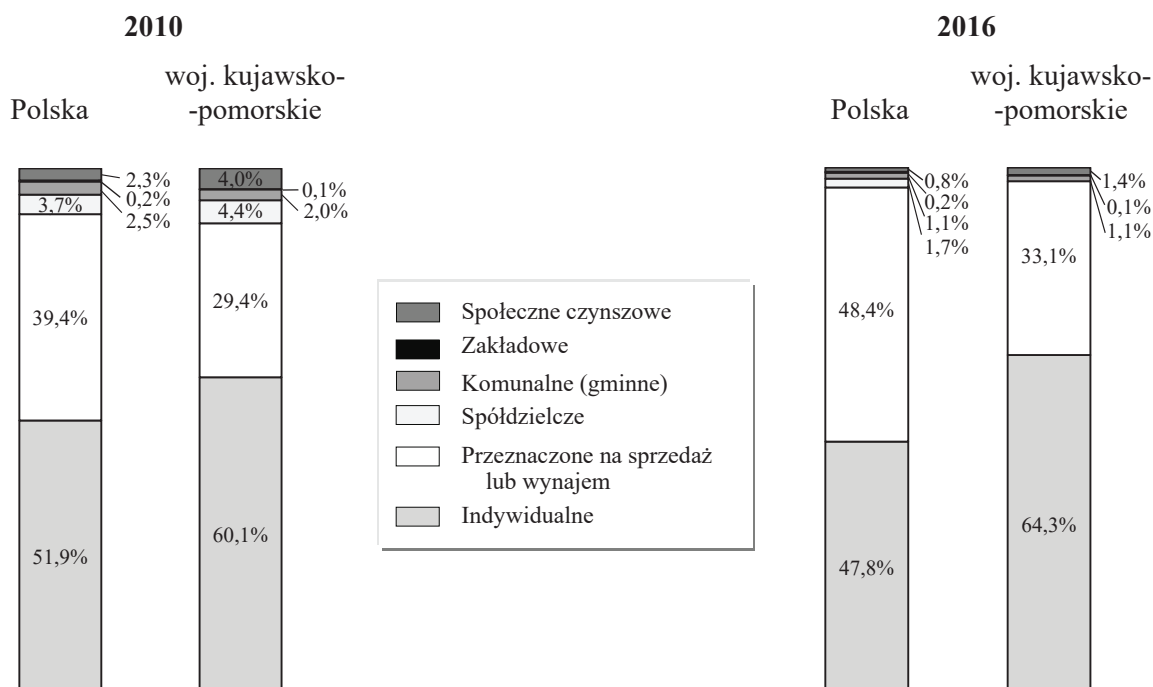
Wyk. 50. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

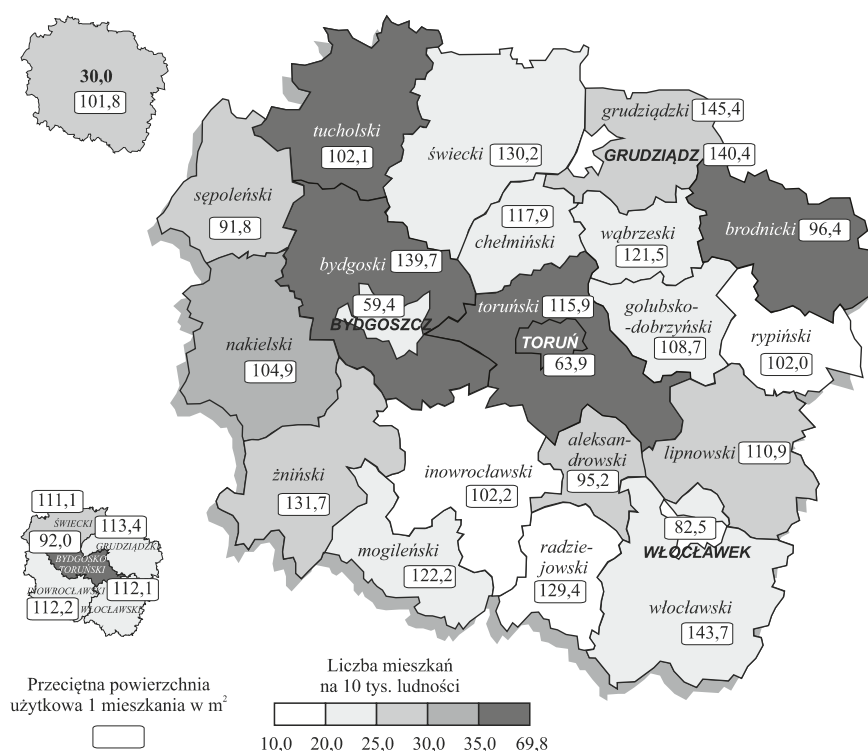
W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim jedyną formą budownictwa, w której odnotowano wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania w skali roku było budownictwo indywidualne (wzrost o 1,1%). Była to jednocześnie forma o największym udziale w strukturze — 64,3% (w Polsce największy udział uzyskało budownictwo przeznaczone na sprzedaż lub wynajem — 48,5%, a budownictwo indywidualne — 47,8%). W stosunku do 2010 r. miał miejsce wzrost o 15,3% liczby tych mieszkań. W 2016 r. oddano do użytkowania mniej mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (spadek o 6,1% w stosunku do 2015 r. i wzrost o 21,3% w odniesieniu do 2010 r.), społecznych

czynszowych (spadek odpowiednio o 75,7% i o 61,3%), komunalnych (spadek odpowiednio o 39,8% i o 40,3%) oraz zakładowych (spadek o 86,4% w stosunku do 2015 r. i wzrost o 50,0% w stosunku do 2010 r.).

Wyk. 51. **Struktura liczby mieszkań oddanych do użytkowania według form budownictwa**

Wyk. 52. **Mieszkania oddane do użytkowania w województwie kujawsko-pomorskim według podregionów i powiatów w 2016 r.**

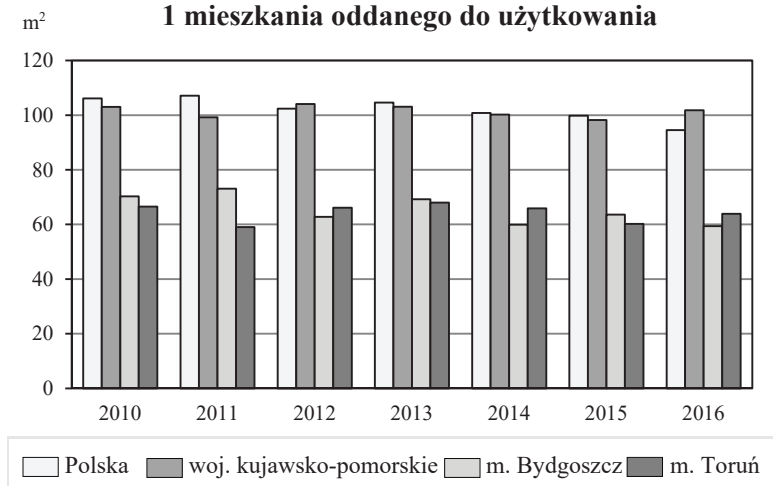
Tabl. 23. Mieszkania oddane do użytkowania w województwie kujawsko-pomorskim

Formy budownictwa	2015				2016			
	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	2014 = 100	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	w liczbach bezwzględnych	w odsetkach	2015 = 100	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²
Ogółem	6714	100,0	107,5	98,2	6262	100,0	93,3	101,8
Indywidualne	3980	59,2	104,8	129,5	4025	64,3	101,1	126,6
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	2206	32,8	104,0	54,1	2071	33,1	93,9	57,6
Komunalne (gminne)	118	1,8	74,2	41,5	71	1,1	60,2	40,6
Zakładowe	44	0,7	15 razy	63,9	6	0,1	13,6	207,8
Spółeczne czynszowe	366	5,5	223,2	46,7	89	1,4	24,3	47,8

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. wyniosła 101,8 m² zajmując 7 pozycję wśród województw (w kraju — 94,5 m²)

Wyk. 53. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania

i zwiększyła się o 3,6 m² w stosunku do roku poprzedniego (w kraju spadek o 5,3 m²), a w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 1,2 m² (w kraju spadła o 11,6 m²). Spośród 7 ostatnich lat największą powierzchnię użytkową 1 mieszkania odnotowano w województwie w 2012 r. — 104,1 m².

Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego w budownictwie indywidualnym wy-

niosła 126,6 m², ale przeciętnie największymi mieszkaniami były lokale zakładowe — 207,8 m², natomiast najmniejszymi (40,6 m²) — lokale komunalne.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. największe mieszkania wybudowano w powiatach grudziądzkim (przeciętna powierzchnia użytkowa — 145,4 m²) i włocławskim (143,7 m²) oraz w mieście na prawach powiatu Grudziądu (140,4 m²), a najmniejsze w pozostałych miastach na prawach po-

wiatu: w Bydgoszczy — przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wyniosła 59,4 m², w Toruniu — 63,9 m² i we Włocławku — 82,5 m².

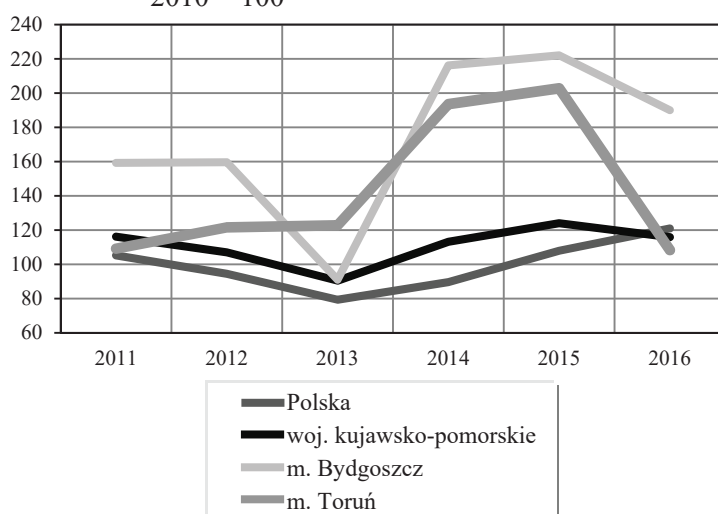
W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim wydano pozwolenia na budowę lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym 8012 mieszkań, tj. o 6,5% mniej niż rok wcześniej oraz o 15,9% więcej niż w 2010 r. (w kraju nastąpił wzrost odpowiednio o 12,0% i o 20,9%). Największą w okresie ostatnich 7 lat liczbę mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym w województwie odnotowano w 2015 r.

W województwie kujawsko-pomorskim pozwolenia na budowę największej liczby mieszkań wydano inwestorom indywidualnym (60,2% ogółu) oraz budującym z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem (38,4%). Liczba mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym tym inwestorom w skali roku odpowiednio zwiększyła się o 12,5% i zmniejszyła się o 25,2%. W stosunku do 2015 r. odnotowano spadek o 16,4 % liczby mieszkań, na których realizację wydano pozwolenia w budownictwie komunalnym.

Tabl. 24. **Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym w województwie kujawsko-pomorskim**

Formy budownictwa	2015			2016		
	w liczbach biewzględ- nych	w odset- kach	2014 = = 100	w liczbach biewzględ- nych	w odset- kach	2015 = = 100
O g ó ł e m	8571	100,0	109,5	8012	100,0	93,5
Indywidualne	4287	50,0	108,5	4825	60,2	112,5
Przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	4110	47,9	110,2	3075	38,4	74,8
Komunalne (gminne)	134	1,6	285,1	112	1,4	83,6
Spółeczne czynszowe	40	0,5	111,1	–	x	x

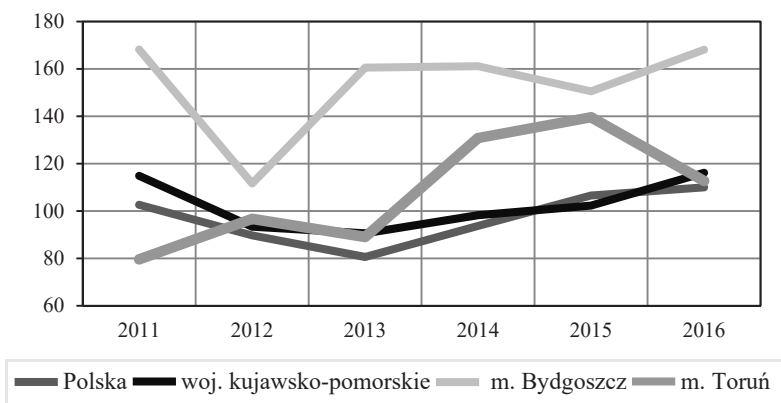
Wyk. 54. **Dynamika liczby mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym**
2010 = 100

W 11 powiatach i 1 mieście na prawach powiatu (Włocławek) zanotowano większą niż przed rokiem liczbę mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym. Największy wzrost nastąpił w powiatach: rypińskim (101,8%), golubsko-dobrzyńskim (o 93,8%) i brodnickim (o 88,9%); wyraźny spadek natomiast zaobserwowano w Toruniu (o 46,6%), powiecie radziejowskim (o 34,3%) oraz inowrocławskim (o 30,3%).

W 2016 r. rozpoczęto budowę 7523 mieszkań, tj. o 13,5% więcej niż w 2015 r. (w skali roku w kraju wzrost wyniósł 3,3%) i było to najwięcej w ciągu ostatnich 7 lat. W porównaniu z 2010 r. liczba rozpoczętych budów mieszkań zwiększyła się w województwie o 16,1% (w kraju — o 10,0%).

Wyk. 55. **Dynamika liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto**
2010 = 100

W województwie w 2016 r. największą liczbę mieszkań, których budowę rozpoczęto zanotowano w budownictwie indywidualnym — 4227, tj. o 17,6% więcej niż rok wcześniej oraz w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem — 2956, tj. o 2,9% więcej.

W województwie kujawsko-pomorskim w odniesieniu do 2015 r. wzrost liczby mieszkań, których

budowę rozpoczęto odnotowano w 14 powiatach i w 3 miastach na prawach powiatu. Najwyższy wzrost wystąpił w powiatach: lipnowskim (o 126,4%), nakielskim (o 95,0%) oraz golubsko-dobrzyńskim (o 90,1%). Wyraźny spadek odnotowano: w powiecie radziejowskim (o 43,9%), w Toruniu (o 19,3%) oraz w powiecie bydgoskim (o 12,8%).

Dane prezentujące budownictwo mieszkaniowe w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnalne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał,
- „Budownictwo mieszkaniowe w województwie kujawsko-pomorskim” – roczne opracowanie sygnalne; jak również w Banku Danych Lokalnych.

RYNEK WEWNĘTRZNY

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. wzrosła wartość sprzedaży detalicznej w odniesieniu do roku poprzedniego (w 2015 r. również zanotowano wzrost); wzrosła także wartość sprzedaży hurtowej towarów.

Wartość **sprzedaży detalicznej** (w cenach bieżących) zrealizowanej przez jednostki handlowe i niehandlowe w 2016 r. zwiększyła się w odniesieniu do poprzedniego roku o 4,2% (w kraju sprzedaż detaliczna ukształtowała się na poziomie o 4,0% wyższym niż w roku poprzednim).

Dane o sprzedaży detalicznej towarów obejmują sprzedaż towarów konsumpcyjnych i niekonsumpcyjnych dokonywaną w punktach sprzedaży detalicznej, placówkach gastronomicznych oraz innych punktach sprzedaży (np. składy, magazyny), w ilościach wskazujących na zakupy dla potrzeb indywidualnych nabywców.

Tabl. 25. **Dynamika sprzedaży detalicznej^a** (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
	rok poprzedni = 100		
POLSKA			
O g ó ł e m	105,5	100,9	104,0
w tym:			
Pojazdy samochodowe, motocykle, części	107,9	108,4	107,1
Paliwa stałe, ciekłe i gazowe	113,1	89,7	96,8
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	101,2	102,3	107,2
Pozostała sprzedaż detaliczna w niewyspecjali- zowanych sklepach	113,6	109,3	103,6
Farmaceutyki, kosmetyki, sprzęt ortopedyczny	117,2	106,3	110,7
Tekstylia, odzież, obuwiu	113,1	108,2	111,5
Meble, RTV, AGD	123,0	104,3	108,6
Prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecja- lizowanych sklepach	83,6	115,9	105,4
Pozostałe	95,9	87,7	91,7

^a Grupowania przedsiębiorstw dokonano na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007 (PKD 2007), zaliczając przedsiębiorstwo do określonej kategorii według przeważającego rodzaju działalności, zgodnie z aktualnym w omawianym okresie stanem organizacyjnym. Odnotowane zmiany (wzrost/spadek) wartości sprzedaży detalicznej w poszczególnych grupach rodzajów działalności przedsiębiorstw mogą zatem również wynikać ze zmiany przeważającego rodzaju działalności przedsiębiorstwa oraz zmian organizacyjnych (np. połączenia przedsiębiorstw). Nie ma to wpływu na dynamikę sprzedaży detalicznej ogółem.

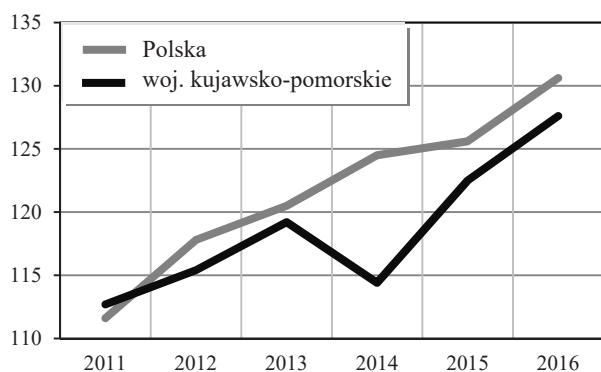
Tabl. 25. **Dynamika sprzedaży detalicznej^a (dok.)**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
	rok poprzedni = 100		
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
O g ó ł e m	112,6	107,1	104,2
w tym:			
Pojazdy samochodowe, motocykle, części	108,8	116,8	109,0
Paliwa stałe, ciekłe i gazowe	125,5	#	#
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	106,6	109,8	105,2
Pozostała sprzedaż detaliczna w niewyspecjali- zowanych sklepach	107,4	139,3	104,4
Farmaceutyki, kosmetyki, sprzęt ortopedyczny	110,7	#	#
Tekstylia, odzież, obuwie	93,4	118,1	86,3
Meble, RTV, AGD	85,5	129,4	128,8
Prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecja- lizowanych sklepach	131,4	57,3	120,6
Pozostałe	118,9	89,2	90,7

^a Patrz notka a na str. 80.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. największy wzrost w odniesieniu do 2015 r. obserwowano w przedsiębiorstwach zgrupowanych w kategoriach: meble, RTV, AGD (o 28,8%), prasa,

Wyk. 56. **Dynamika sprzedaży detalicznej**
(ceny bieżące)
2010 = 100

książki, pozostała sprzedaż w wyspecjalizowanych sklepach (o 20,6%), pojazdy samochodowe, motocykle, części (o 9,0%).

Największy spadek sprzedaży w stosunku do 2015 r. zaobserwowano w grupach: tekstylia, odzież, obuwie (o 13,7%) oraz pozostałe (o 9,3%).

W strukturze sprzedaży detalicznej w 2016 r. największy udział miały przedsiębiorstwa prowadzące sprzedaż żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (39,5%), zajmujące się sprzedażą pojazdów samochodowych, motocykli, części (16,0%) oraz przedsiębiorstwa zgrupowane w kategorii „pozostałe” (12,7%).

Tabl. 26. **Dynamika sprzedaży detalicznej^a w województwie kujawsko-pomorskim**
(ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2015				2016			
	I–III	I–VI	I–IX	I–XII	I–III	I–VI	I–IX	I–XII
	analogiczny okres roku poprzedniego = 100							
O g ó ł e m	102,2	102,9	103,2	107,1	105,7	106,1	106,5	104,2
w tym:								
Pojazdy samochodowe, motocykle, części	105,1	114,9	116,2	116,8	104,0	106,9	109,1	109,0
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe	100,5	99,4	99,7	109,8	118,3	116,3	115,5	105,2
Tekstylia, odzież, obuwie	128,4	132,2	121,2	118,1	80,6	82,0	85,2	86,3
Meble, RTV, AGD	142,0	126,5	136,7	129,4	#	#	123,0	128,8
Prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecjalizowanych sklepach	48,0	50,4	52,7	57,3	129,5	131,0	122,8	120,6
Pozostałe	86,2	89,7	90,3	89,2	87,3	86,6	88,2	90,7

^a Patrz notka a do tabl. 25 na str. 80.

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim wartość **sprzedaży hurtowej** towarów (w cenach bieżących) w jednostkach handlowych przekroczyła o 9,0% poziom zanotowany przed rokiem (w tym w przedsiębiorstwach hurtowych wzrost wyniósł 9,8%). W kraju sprzedaż hurtowa w jednostkach handlowych w omawianym roku była wyższa o 6,0% niż w 2015 r. (w tym zrealizowana przez jednostki hurtowe — o 3,4%). W województwie w skali roku najbardziej zwiększyła się wartość sprzedaży hurtowej m.in.: produktów rolnych i żywych zwierząt (o 36,7%) oraz wyrobów włókienniczych, odzieży i obuwia (o 34,6%). Największy spadek, bo o 42,3%, zanotowano w sprzedaży hurtowej na zlecenie, a także w narzędziach technologii informacyjnej i komunikacyjnej, maszynach, sprzętach i dodatkowym wyposażeniu — spadek o 24,6%.

Dane prezentujące rynek wewnętrzny w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnalne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał.

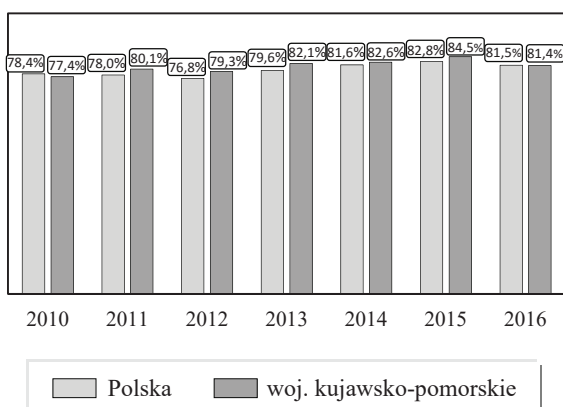
WYNIKI FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim podstawowe wyniki finansowe uzyskane przez badane przedsiębiorstwa niefinansowe były lepsze niż przed rokiem. Poprawiły się również podstawowe wskaźniki ekonomiczno-finansowe.

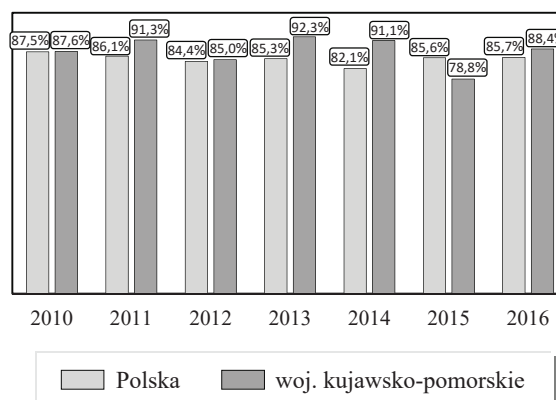
Podstawowe wyniki finansowe uzyskane w 2016 r. podobnie jak w całym kraju poprawiły się w porównaniu z rokiem poprzednim.

Dane dotyczące wyników finansowych przedsiębiorstw prezentuje się zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 IX 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2016 r., poz. 1047).

Wyk. 57. **Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie badanych podmiotów**

Wyk. 58. **Udział przychodów przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w przychodach z całokształtu działalności**

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności obejmują:

- koszt własny sprzedanych produktów (wyrobów i usług), tj. koszty ogółem pomniejszone o koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki i skorygowane o zmianę stanu produktów;
- wartości sprzedanych towarów i materiałów według cen zakupu (nabycia);
- pozostałe koszty operacyjne;
- koszty finansowe.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. zysk netto wykazało 81,4% badanych przedsiębiorstw, wobec 84,5% przed rokiem. Udział przychodów przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w przychodach z całokształtu działalności ogólnej liczby badanych jednostek wzrósł z 78,8% w 2015 r. do 88,4% w analizowanym okresie.

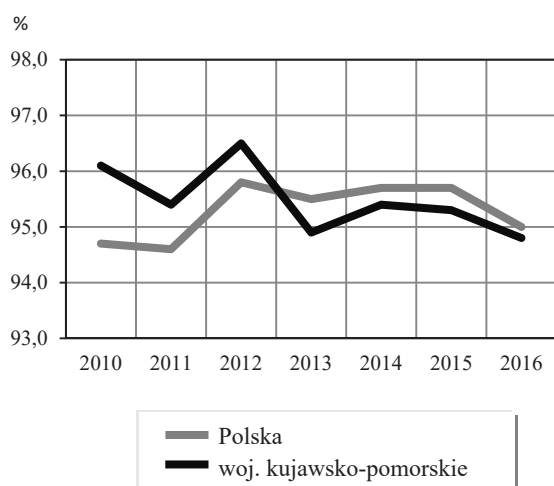
Przychody z całokształtu działalności w województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. ukształtowały się na poziomie 91278,9 mln zł i w odniesieniu do poprzedniego roku były wyższe o 1,0%, natomiast koszty ich uzyskania wyniosły 86510,5 mln zł i były wyższe o 0,5% w porównaniu z 2015 r. W efekcie mniejszego wzrostu całkowitych kosztów niż odpowiadających im przychodów poprawił się nieco wskaźnik poziomu kosztów, który w 2016 r. wyniósł 94,8% (w 2015 r. — 95,3%). Wskaźnik poziomu kosztów liczony dla badanych przedsiębiorstw z terenu całego kraju wyniósł 95,0%, wobec 95,7% rok wcześniej.

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim osiągnęły wartość 89236,6 mln zł (wzrost o 0,9% w stosunku do 2015 r.), a koszt własny ich uzyskania wyniósł 84386,6 mln zł (wzrost o 0,5 % w skali roku). Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (na poziomie 4849,9 mln zł) był o 8,4% wyższy niż w 2015 r. Polepszył się wynik na pozostałej działalności operacyjnej, który wyniósł w 2016 r. 113,5 mln zł, tj. wzrósł o 22,9% w skali roku. W tym samym czasie zmniejszyła się strata na operacjach finansowych (z minus 289,5 mln zł do minus 195,0 mln zł w 2016 r.). Wynik finansowy brutto osiągnął wartość 4768,4 mln zł, tj. o 11,8% wyższą niż w 2015 r. Po odliczeniu obciążeń (tj. podatku dochodowego) wynik finansowy netto ukształtował się na poziomie 4153,4 mln zł i zwiększył się o 19,9% w stosunku do uzyskanego w 2015 r.

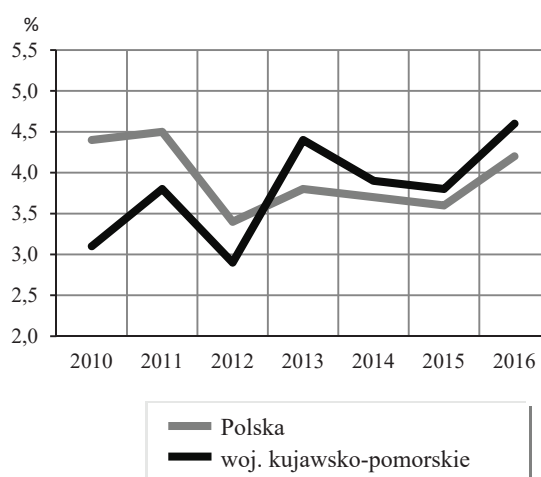
Wyniki finansowe:

- *wynik finansowy brutto (zysk lub strata) jest to wynik na działalności gospodarczej – do końca 2015 r. skorygowany o wynik zdarzeń nadzwyczajnych;*
- *obciążenia wyniku finansowego brutto obejmują podatek dochodowy od osób prawnych i fizycznych oraz inne płatności wynikające z odrębnych przepisów;*
- *wynik finansowy netto (zysk lub strata) otrzymuje się po pomniejszeniu wyniku finansowego brutto o obowiązkowe obciążenia.*

Wyk. 59. Wskaźnik poziomu kosztów

Wyk. 60. Wskaźnik rentowności obrotu netto

Wskaźniki:

- *wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów uzyskania przychodów z całokształtu działalności do przychodów z całokształtu działalności;*
- *wskaźnik rentowności ze sprzedaży jest to relacja wyniku ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów do przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów;*
- *wskaźnik rentowności obrotu brutto jest to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności;*
- *wskaźnik rentowności obrotu netto jest to relacja wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności;*
- *wskaźnik płynności I stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych;*
- *wskaźnik płynności II stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych.*

W województwie kujawsko-pomorskim poprawił się wskaźnik rentowności ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (wzrost o 0,3 p. proc. do 5,4% w 2016 r.); wskaźnik dla Polski wzrósł o 0,5 p. proc. do 5,0%. Wskaźnik rentowności obrotu brutto w województwie był lepszy niż w 2015 r. (tj. o 0,5 p. proc. wyższy), w kraju wskaźnik ten był wyższy o 0,7 p. proc. Z kolei wskaźnik rentowności obrotu netto zwiększył się o 0,8 p. proc. w Kujawsko-Pomorskim, a w kraju o 0,6 p. proc. W skali roku zmalał w województwie wskaźnik płynności finansowej I stopnia z 33,4% do 31,2%, a wskaźnik płynności finansowej II stopnia pozostał na niezmiennym poziomie.

W 2016 r. sytuacja w województwie kujawsko-pomorskim, tak jak i w kraju była lepsza niż przed rokiem. Podstawowe wskaźniki rentowności w województwie zmieniły się w mniejszym stopniu niż w Polsce.

Tabl. 27. **Wybrane wskaźniki ekonomiczno-finansowe w badanych przedsiębiorstwach niefinansowych**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
	w %		
POLSKA			
Wskaźnik poziomu kosztów	94,7	95,7	95,0
Wskaźnik rentowności ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	5,2	4,5	5,0
Wskaźnik rentowności obrotu brutto	5,3	4,3	5,0
Wskaźnik rentowności obrotu netto	4,4	3,6	4,2
Wskaźnik płynności I stopnia	39,7	38,3	38,8
Wskaźnik płynności II stopnia	105,5	101,0	102,0
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
Wskaźnik poziomu kosztów	96,1	95,3	94,8
Wskaźnik rentowności ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	3,9	5,1	5,4
Wskaźnik rentowności obrotu brutto	3,9	4,7	5,2
Wskaźnik rentowności obrotu netto	3,1	3,8	4,6
Wskaźnik płynności I stopnia	28,0	33,4	31,2
Wskaźnik płynności II stopnia	112,5	91,3	91,3

Dane prezentujące wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

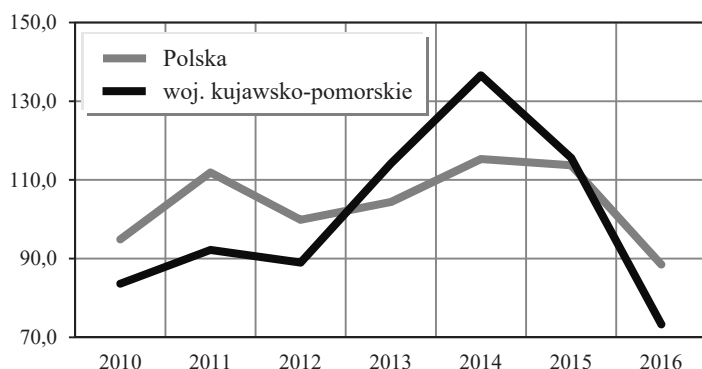
- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnalne dostępne co miesiąc,
- „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał,
- „Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych według województw (wg PKD 2007) – tablice dostępne co kwartał;

jak również w Banku Danych Lokalnych.

NAKLADY INWESTYCYJNE

W województwie kujawsko-pomorskim w 2016 r. (po trzech latach wzrostu) odnotowano znaczny spadek nakładów inwestycyjnych badanych przedsiębiorstw mających siedzibę na terenie województwa w odniesieniu do roku poprzedniego. W porównaniu z 2015 r. wyższa była wartość kosztorysowa inwestycji rozpoczętych, przy mniejszej liczbie nowych inwestycji.

Wyk. 61. **Dynamika nakładów inwestycyjnych ogółem**
(ceny bieżące)
Rok poprzedni = 100

Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących poniesione w 2016 r. przez badane przedsiębiorstwa w regionie wyniosły 2998,3 mln zł i były niższe od notowanych rok wcześniej o 26,7%. W kraju w 2016 r. wartość nakładów inwestycyjnych w odniesieniu do poziomu zanotowanego w 2015 r. — zmniejszyła się (o 11,5%).

Nakłady inwestycyjne są to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Tabl. 28. **Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące)**

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
POLSKA			
O g ó ł e m w mln zł	89236,8	136474,6	120825,1
w tym – w % – nakłady na:			
Budynki i budowle	42,1	39,3	35,3
Zakupy	56,8	59,4	63,4
maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi	45,5	46,4	51,0
środków transportu	11,3	13,0	12,4

Tabl. 28. Nakłady inwestycyjne (dok.)

Wyszczególnienie	2010	2015	2016
WOJ. KUJAWSKO-POMORSKIE			
O g ó ł e m w mln zł	2767,1	4089,4	2998,3
w tym – w % – nakłady na:			
Budynki i budowle	37,5	30,2	30,6
Zakupy	61,1	68,6	69,0
maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi	52,7	59,1	58,1
środków transportu	8,4	9,5	10,9

W 2016 r. w województwie kujawsko-pomorskim z ogólnej kwoty nakładów inwestycyjnych na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia wydatkowano 1742,1 mln zł (mniej o 28,0% niż rok wcześniej), na budynki i budowle — 918,3 mln zł (o 25,7% mniej), a na środki transportu — 325,3 mln zł

Nakłady na środki trwałe są to nakłady na:

- *budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe;*
- *maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem);*
- *środki transportu;*
- *inne, tj. melioracje szczegółowe, koszty ponoszone przy nabyciu gruntów i używanych środków trwałych oraz inwentarz żywy (stado podstawowe) i zasadzenia wieloletnie, a ponadto odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji (uwzględnione wyłącznie w danych wyrażonych w cenach bieżących), z wyjątkiem odsetek nieuwzględnionych w wartości nakładów na środki trwałe przez podmioty stosujące Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR), wprowadzone od 1 I 2005 r.*

Pozostałe nakłady są to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

(mniej o 16,6%). Zakupy inwestycyjne osiągnęły wartość 2067,4 mln zł i w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyły się o 26,4%, a udział tych zakupów w nakładach ogółem zwiększył się w skali roku o 0,4 p. proc.

Spadek nakładów inwestycyjnych w porównaniu z 2015 r. odnotowano m.in. w sekcjach: dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (o 62,6%), budownictwo (o 46,7%), transport i gospodarka magazynowa (o 43,8%) oraz przetwórstwo przemysłowe (o 24,6%). Wzrost odnotowano m.in.: w obsłudze rynku nieruchomości (o 13,5%) oraz w handlu; na-

prawie pojazdów samochodowych (o 1,6%).

W 2016 r. inwestowały głównie przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie: przetwórstwa przemysłowego (których udział wyniósł 69,8% ogółu nakładów inwestycyjnych), handlu; naprawy pojazdów samochodowych (10,6% udziału), transportu i gospodarki magazynowej (4,5%) oraz dostawy wody; gospodarowania ściekami i odpadami; rekultywacji (4,0%). W strukturze nakładów według sekcji w porównaniu z poprzednim rokiem najbardziej zwiększył się udział nakładów poniesionych przez przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie handlu; naprawy pojazdów samochodowych (o 3,0 p. proc.) oraz przetwórstwa przemysłowego (o 2,0 p. proc.), natomiast najbardziej

zmniejszył się udział nakładów przedsiębiorstw zajmujących się dostawą wody; gospodarowaniem ściekami i odpadami; rekultywacją (o 3,9 p. proc.).

W 2015 r. w Kujawko-Pomorskim inwestorzy rozpoczęli realizację 1785 nowych inwestycji o łącznej wartości kosztorysowej 827,6 mln zł (w roku poprzednim rozpoczęto 1817 nowych inwestycji o wartości 829,7 mln zł). W kraju w omawianym okresie liczba rozpoczętych inwestycji zwiększyła się o 4,6%, a ich wartość kosztorysowa była wyższa o 17,8%.

Dane prezentujące nakłady inwestycyjne w województwie kujawsko-pomorskim znajdują się w następujących publikacjach i opracowaniach udostępnionych na stronie internetowej Urzędu:

- „Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa kujawsko-pomorskiego” – opracowanie sygnałne dostępne co miesiąc w wersji elektronicznej na stronie internetowej Urzędu,
 - „Biuletyn statystyczny województwa kujawsko-pomorskiego” – publikacja dostępna co kwartał w wersji elektronicznej na stronie internetowej Urzędu;
- jak również w Banku Danych Lokalnych.*
-

I. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Specification
Ludność ^{ab} (w tys.)	2068,3	2098,7	2098,4	2096,4	2092,6	2090,0	2086,2	2083,9	Population ^{ab} (in thous.)
Na 1000 ludności:									Per 1000 population (in the period Jan-Sep):
małżeństwa zawarte	5,63	5,93	5,39	5,34	4,69	4,92	4,96	4,99	marriages contracted
urodzenia żywe	9,88	10,77	10,00	9,90	9,48	9,58	9,19	9,52	live births
zgony	9,38	9,75	9,37	9,74	9,78	9,58	9,83	9,85	deaths
przyrost naturalny	0,51	1,02	0,62	0,16	-0,30	0,00	-0,64	-0,33	natural increase
saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	-1,00	-0,80	-0,79	-0,96	-1,26	-1,36	-1,36 ^c	-0,78	internal and international net migration for permanent residence
Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw ^d (w tys.)	208,8	237,3	247,2	244,7	240,8	239,3	243,0	248,4	Average paid employment in the enterprise sector ^d (in thous.)
rok poprzedni = 100	.	102,9	104,2	99,0	98,4	99,3	101,6	102,2	previous year = 100
Bezrobotni zarejestrowani ^a (w tys.)	188,0	139,4	139,6	148,8	150,1	127,1	107,3	98,5	Registered unemployed persons ^a (in thous.)
Stopa bezrobocia rejestrowanego ^a (w %)	22,3	17,0	17,0	18,1	18,2	15,5	13,2*	12,1	Registered unemployment rate ^a (in %)
Udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych ^a (w %)	83,9	81,1	81,7	81,2	84,6	84,9	84,0	84,5	Unemployed persons without benefit rights in total number of unemployed persons ^a (in %)
Bezrobotni na 1 ofertę pracy ^a	180	129	138	113	88	43	36	30	Unemployed persons per job offer ^a
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL ^e (w %)	55,7	54,3	54,2	56,3	55,8	55,3	55,1	55,1	Activity rate by LFS ^e (in %)
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL ^e (w %)	44,7	48,5	48,3	49,6	48,8	49,4	50,7	51,0	Employment rate by LFS ^e (in %)
Stopa bezrobocia według BAEL ^e (w %)	19,8	10,6	11,0	11,8	12,4	10,6	8,0	7,4	Unemployment rate by LFS ^e (in %)

a Stan w końcu roku. b Od 2010 r. bilans ludności opracowany w oparciu o wyniki NSP'2011. c W przypadku migracji zagranicznych – dane dotyczą 2014 r. d Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. e Przeciętne w roku; uwzględniono zmiany metodologiczne, wyłączając z zakresu badania osoby przebywające poza gospodarstwem domowym 12 miesięcy i więcej (dotychczas – powyżej 3 miesięcy); dane nie są w pełni porównywalne z wynikami z lat poprzedzających 2010 rok.

a As of the end of the year. b Since 2010 the balance of the population has been calculated on NCPH'2011 results. c In case of the international migration – data for 2014. d Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. e Annual average; included methodological changes, excluding from the scope of the study, who are outside the household of 12 months and more (so far - more than 3 months); data are not fully comparable with the results in the years preceding 2010.

I. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM (cd.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP (cont.)

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Specification
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ^a (w zł)	2107,73	2848,61	2992,93	3096,34	3212,95	3336,60	3459,49	3583,99	Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector ^a (in zł)
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów (w tys.)	464,5	467,7	464,9	462,4	459,0	455,8	457,8	460,9	Average monthly number of retirees and pensioners (in thous.)
rok poprzedni = 100	99,7	98,6	99,4	99,5	99,3	99,3	100,4	100,7	previous year = 100
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS (w zł)	1036,09	1461,65	1534,96	1622,92	1709,33	1767,97	1826,08	1860,33	Average monthly gross retirement pay and pension paid by ZUS (in zł)
rok poprzedni = 100	102,6	106,7	105,0	105,7	105,3	103,4	103,3	101,9	previous year = 100
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych (w zł)	749,31	948,95	981,70	1050,29	1125,86	1150,77	1191,79	1192,24	Average monthly gross retirement pay and pension for farmers (in zł)
rok poprzedni = 100	101,5	105,0	103,5	107,0	107,2	102,2	103,6	100,0	previous year = 100
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (rok poprzedni = 100):									Price indices of consumer goods and services (previous year = 100)
ogółem	102,0	102,6	104,6	103,7	101,1	99,8	99,1	99,5	total
żywność i napoje bezalkoholowe	102,4	103,1	106,1	104,9	102,0	98,9	98,3	101,0	food and non-alcoholic beverages
odzież i obuwie	91,1	92,4	96,6	96,1	95,7	95,5	96,0	96,5	clothing and footwear
mieszkanie	103,1	103,4	106,0	104,4	102,0	100,7	100,4	99,9	dwelling
Plony zbóż podstawowych (z mieszkankami zbożowymi) z 1 ha w dt	31,7	36,7	35,7	36,2	40,7	44,7	38,4	.	Basic cereals (including mixed cereals) yields per 1 ha per dt
Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych ^b :									Farm animals stock per 100 ha agricultural land:
bydło ^c	.	43,2 ^d	43,8	45,9	46,5	47,2	46,6	48,3	cattle ^c
trzoda chlewna ^e	.	165,9 ^d	152,7	138,4	118,7	123,8	124,5	111,1	pigs ^e

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. ^b Patrz uwagi ogólne, ust. 11 na str. 11. ^c Stan w czerwcu. ^d Dane Powszechnego Spisu Rolnego według stanu w dniu 30 VI. ^e Stan w czerwcu (do 2013 r. – stan w końcu lipca).

^a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. ^b See general notes, item 11 on page 11. ^c As of June. ^d Data of Agricultural Census as of 30 June. ^e As of the end of June (until 2013 – as of the end of July).

I. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM (cd.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP (cont.)

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Specification
Wskaźnik cen skupu (rok poprzedni = 100):									Price indices of procurement (previous year = 100):
ziarna zbóż (bez siewnego)	78,5	119,8	144,2	105,2	86,7	92,3	96,7	94,6	cereal grain (excluding sowing seed)
żywcza rzeźnego wołowego (bez cieląt)	125,3	98,9	128,2	110,4	95,3	95,7	103,3	98,7	cattle for slaughter (excluding calves)
żywcza rzeźnego wieprzowego	90,5	88,1	116,8	123,2	98,6	89,0	87,1	105,9	pigs for slaughter
Relacje cen skupu ^a 1 kg żywca wieprzowego do cen targowiskowych:									Procurement price ^a per kg of pigs for slaughter to marketplace prices:
1 kg żyta	12,1	7,4	6,4	7,3	9,0	8,8	8,4	7,9	per kg of rye
1 kg jęczmienia	9,6	7,5*	5,8	6,4	7,0	6,7	6,4	6,5	per kg of barley
Produkcja sprzedana przemysłu ^b (rok poprzedni = 100; ceny stałe)	.	120,9	102,8	100,5	103,6	104,0	107,7	99,4	Sold production of industry ^b (previous year = 100; constant prices)
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle ^b (w tys.)	123,6	126,1	128,5	125,6	123,4	123,4	126,4	129,8	Average paid employment in industry ^b (in thous.)
rok poprzedni = 100	.	101,8	101,9	97,7	98,2	100,1	102,4	102,7	previous year = 100
Produkcja sprzedana budownictwa ^b (rok poprzedni = 100; ceny bieżące)	.	112,7	121,8	95,3	105,4	97,9	99,0	84,0	Sold production of construction ^b (previous year = 100; current prices)
Produkcja budowlano-montażowa ^b (rok poprzedni = 100; ceny bieżące)	.	106,2	117,0	100,4	107,7	99,2	100,9	80,2	Construction and assembly production ^b (previous year = 100; current prices)
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie ^b (w tys.)	16,1	22,2	23,7	24,0	22,4	20,8	18,8	18,9	Average paid employment in construction ^b (in thous.)
rok poprzedni = 100	.	105,9	106,8	101,4	93,1	93,1	90,3	100,4	previous year = 100

a Ceny bieżące bez VAT. b Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

a Current prices excluding VAT. b Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

I. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM (dok.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP (cont.)

Wyszczególnienie	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Specification
Mieszkania oddane do użytkowania	4488	5807	6427	6358	6670	6246	6714	6262	<i>Dwellings completed</i>
rok poprzedni = 100	97,4	86,5	110,7	98,9	104,9	93,6	107,5	93,3	<i>previous year = 100</i>
na 1000 ludności	2,2	2,8	3,1	3,0	3,2	3,0	3,2	3,0	<i>per 1000 population</i>
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania (w m ²)	105,7	103,0	99,2	104,1	103,1	100,2	98,2	101,8	<i>average usable floor space per dwelling (in m²)</i>
Sprzedaż detaliczna towarów ^a (rok poprzedni = 100; ceny bieżące)	.	112,6	112,7	102,4	103,3	96,0	107,1	104,2	<i>Retail sale of goods^a (previous year = 100; current prices)</i>
Podmioty gospodarki narodowej ^b	187231	186007	184365	187996	191252	192078	193470	194099	<i>Entities of the national economy^b</i>
rok poprzedni = 100	101,1	102,2	99,1	102,0	101,7	100,4	100,7	100,3	<i>previous year = 100</i>
w tym spółki handlowe	9310	11383	11935	12654	13504	14311	15485	16644	<i>of which commercial companies</i>
rok poprzedni = 100	104,1	105,3	104,8	106,0	106,7	106,0	108,2	107,5	<i>previous year = 100</i>
w tym z udziałem kapitału zagranicznego	1443	1695	1724	1762	1791	1815	1832	1908	<i>of which with foreign capital participation</i>
rok poprzedni = 100	106,0	103,0	101,7	102,2	101,6	101,3	100,9	104,1	<i>previous year = 100</i>
Wskaźnik poziomu kosztów w przed- siębiorstwach niefinansowych ^c (w %)	.	96,1	95,4	96,5	94,9	95,4	95,3	94,8	<i>Cost level indicator in non-financial enterprises^c (in %)</i>
Wskaźnik rentowności obrotu w przed- siębiorstwach niefinansowych ^c (w %):									<i>Turnover profitability rate in non- financial enterprises^c (in %):</i>
brutto	.	3,9	4,6	3,5	5,2	4,6	4,7	5,2	<i>gross</i>
netto	.	3,1	3,8	2,9	4,4	3,9	3,8	4,6	<i>net</i>
Nakłady inwestycyjne w przedsięw- zięciach ^c (w mln zł; ceny bieżące)	2166,1	2767,0	2551,2	2270,7	2591,4	3538,9	4089,4	2998,3	<i>Investment outlays in enterprises^c (in mln zł; current prices)</i>
rok poprzedni = 100 (ceny bieżące)	.	83,6	92,2	89,0	114,1	136,6	115,6	73,3	<i>previous year = 100 (current prices)</i>

^a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. ^b W rejestrze REGON; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie; stan w końcu roku. ^c Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.

^a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. ^b In the REGON register; excluding persons tending private farms in agriculture; as of at the end of the year. ^c Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons.

* Dane zostały zmienione w stosunku do wcześniej publikowanych.

* Data has been changed compared to the previously published.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM WEDŁUG MIESIĘCY

SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP IN MONTHS

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION A – 2015 B – 2016		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Ludność ^a (w tys.)	A	.	.	.	.	.	2087,7	.	.	.	.	.	2086,2
Population ^a (in thous.)	B	.	.	.	.	.	2084,5	.	.	.	.	.	2083,9
Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw ^b (w tys.)	A	240,4	241,4	241,1	241,2	241,4	241,9	241,3	241,9	242,3	244,1	244,2	244,9
Average paid employment in the enterprise sector ^b (in thous.)	B	248,2	248,7	248,3	248,2	248,2	248,6	248,8	247,8	248,9	248,6	248,6	249,0
poprzedni miesiąc = 100	A	100,1	100,4	99,9	100,0	100,1	100,2	99,8	100,3	100,2	100,7	100,1	100,3
previous month = 100	B	101,3	100,2	99,8	100,0	100,0	100,2	100,1	99,6	100,4	99,9	100,0	100,2
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100	A	100,1	100,8	100,6	101,1	101,2	101,3	101,1	101,1	101,3	101,8	101,9	102,0
corresponding month of previous year = 100	B	103,2	103,0	103,0	102,9	102,8	102,8	103,1	102,4	102,7	101,9	101,8	101,7
Bezrobotni zarejestrowani ^a (w tys.)	A	133,6	133,0	127,9	121,8	115,7	109,9	107,7	105,4	104,4	103,0	103,8	107,3
Registered unemployed persons ^a (in thous.)	B	113,7	114,7	111,2	106,2	102,5	98,9	96,5	95,6	95,0	93,8	95,2	98,5
Stopa bezrobocia rejestrowanego ^a (w %)	A	16,1	16,0	15,5	14,9	14,2	13,6	13,4	13,1	13,0	12,8	12,9	13,2*
Registered unemployment rate ^a (in %)	B	13,8	13,9	13,5	13,0	12,6	12,2	11,9	11,8	11,7	11,6	11,7	12,1
Oferty pracy zgłoszone w ciągu miesiąca	A	5208	8326	8869	9336	9089	9148	8336	8657	9454	8297	5910	4660
Job offers declared during a month	B	5537	8304	9415	8811	7352	8949	7446	8208	8773	7178	6165	4481
Bezrobotni na 1 ofertę pracy ^a	A	37	27	27	20	20	17	18	16	17	18	22	36
Registered unemployed persons per job offer ^a	B	29	23	20	19	20	15	16	16	14	19	18	30
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ^b (w zł)	A	3302,97	3282,83	3345,70	3408,90	3370,80	3490,27	3553,31	3398,70	3490,08	3479,76	3486,69	3700,57
Average monthly gross wages and salaries in the enterprise sector ^b (in zł)	B	3413,49	3400,15	3598,97	3535,37	3452,77	3626,15	3610,56	3555,03	3620,70	3604,38	3642,34	3827,56
poprzedni miesiąc = 100	A	93,3	99,4	108,0	96,1	98,9	103,5	101,8	95,6	102,7	99,7	100,2	106,1
previous month = 100	B	92,2	99,6	105,8	98,2	97,7	105,0	99,6	98,5	101,8	99,5	101,1	105,1
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100	A	104,0	104,1	107,0	102,7	103,1	104,7	105,1	102,9	104,7	101,8	102,9	104,5
corresponding month of previous year = 100	B	103,3	103,6	101,5	103,7	102,4	103,9	101,6	104,6	103,7	103,6	104,5	103,4

a Stan w końcu okresu. b Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

a As of the end of the period. b Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM WEDŁUG MIESIĘCY (cd.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP IN MONTHS (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION A – 2015 B – 2016	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wskaźnik cen: Price indices of:												
towarów i usług konsumpcyjnych consumer goods and services												
analogiczny okres poprzedniego roku = 100 A	.	.	98,4 ^a	.	.	99,2 ^b	.	.	99,3 ^c	.	.	99,4 ^d
corresponding period of previous year = 100 B	.	.	99,2 ^a	.	.	99,2 ^b	.	.	99,4 ^c	.	.	100,3 ^d
skupu ziarna zbóż: procurement of cereal grain:												
poprzedni miesiąc = 100 A	106,0	98,4	97,6	97,5	93,6	101,9	102,3	96,7	101,6	101,1	103,1	100,8
previous month = 100 B	99,0	95,9	98,3	99,1	102,0	99,7	97,3	97,1	102,6	97,5	102,9	107,7
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100 A	97,7	97,8	91,5	88,5	82,7	87,4	104,7	98,8	98,9	102,4	102,2	100,1
corresponding month of previous year = 100 B	93,5	91,1	91,7	93,1	101,6	99,3	94,5	94,9	95,8	92,4	92,3	98,6
skupu żywca rzeźnego wołowego (bez cieląt): procurement of cattle for slaughter (excluding calves):												
poprzedni miesiąc = 100 A	103,7	106,2	99,0	97,9	101,4	101,5	94,1	102,4	97,2	102,1	105,5	97,9
previous month = 100 B	98,5	98,8	94,6	104,9	101,6	100,2	96,2	102,0	100,2	98,5	97,9	109,6
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100 A	94,9	102,7	105,7	101,2	103,4	103,4	100,7	102,3	100,7	107,4	111,2	108,4
corresponding month of previous year = 100 B	102,9	95,8	91,5	98,1	98,4	97,1	99,2	98,9	102,0	98,4	91,3	102,2
skupu żywca rzeźnego wieprzowego: procurement of pigs for slaughter:												
poprzedni miesiąc = 100 A	98,2	109,1	100,1	100,1	95,3	105,4	98,9	99,7	106,1	93,9	88,2	99,5
previous month = 100 B	103,4	105,0	101,5	98,2	109,3	108,7	107,9	99,7	100,8	94,2	99,1	102,1
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100 A	79,7	95,8	93,9	87,0	84,4	84,4	82,4	84,5	94,8	94,8	86,1	93,0
corresponding month of previous year = 100 B	97,9	94,2	95,5	93,7	107,4	110,7	120,7	120,7	114,7	115,1	129,4	132,7

a–d Dane dotyczą okresów (miesiący): a I-III, b IV-VI, c VII-IX, d X-XII.

a–d Data concern period (months): a I-III, b IV-VI, c VII-IX, d X-XII.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM WEDŁUG MIESIĘCY (cd.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP IN MONTHS (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION A – 2015 B – 2016		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Relacja ceny skupu ^a 1 kg żywca wieprzowego do ceny targowiskowej 1 kg żyta	A	7,2	9,5	7,9	7,9	8,4	9,8	8,2	7,6	8,0	9,5	8,0	7,1
<i>Procurement price^a per kg of pigs for slaughter to marketplace price per kg of rye</i>	B	6,5	6,9	6,9	6,9	7,7	8,0	9,0	9,7	9,2	8,7	8,3	8,7
Produkcja sprzedana przemysłu ^b (ceny stałe): <i>Sold production of industry^b (constant prices):</i>													
poprzedni miesiąc = 100	A	96,5	96,1	115,6	93,4	96,2	108,1	99,9	93,9	117,9	97,5	99,6	114,4
<i>previous month = 100</i>	B	71,5	109,4	110,1	93,2	96,5	109,1	89,9	107,9	105,1	100,9	100,9	96,1
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100	A	103,3	101,5	106,3	101,7	101,5	111,5	108,3	104,2	110,6	104,2	110,2	127,9
<i>corresponding month of previous year = 100</i>	B	94,8	107,9	102,9	102,6	102,9	103,8	93,4	107,3	95,7	99,0	100,4	84,3
Produkcja budowlano-montażowa ^b (ceny bieżące): <i>Construction and assembly production^b (current prices):</i>													
poprzedni miesiąc = 100	A	30,9	90,8	135,0	152,0	97,0	107,0	96,2	120,8	115,9	96,3	100,8	127,0
<i>previous month = 100</i>	B	27,5	135,8	110,8	95,4	109,4	128,1	83,4	113,8	129,0	77,8	106,6	166,2
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100	A	96,6	79,8	80,2	140,5	90,2	73,5	81,3	113,2	94,2	96,8	113,6	99,5
<i>corresponding month of previous year = 100</i>	B	88,5	132,4	108,6	68,1	76,8	91,9	79,7	75,1	83,6	67,6	71,4	93,5
Mieszkania oddane do użytkowania (od początku roku)	A	511	806	1335	1874	2190	2687	3538	4083	4649	5102	5829	6714
<i>Dwellings completed (since the beginning of the year)</i>	B	501	988	1725	2188	2476	3055	3536	3897	4414	4874	5508	6262
analogiczny okres poprzedniego roku = 100	A	81,0	70,3	77,3	89,7	85,8	90,9	100,5	104,7	103,8	100,1	102,8	107,5
<i>corresponding period of previous year = 100</i>	B	98,0	122,6	129,2	116,8	113,1	113,7	99,9	95,4	94,9	95,5	94,5	93,3

a Ceny bieżące bez VAT. *b* Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

a Current prices excluding VAT. *b* Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

II. WYBRANE DANE O WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM WEDŁUG MIESIĘCY (dok.)
SELECTED DATA ON KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP IN MONTHS (cont.)

WYSZCZEGÓLNIENIE SPECIFICATION A – 2015 B – 2016	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Sprzedaż detaliczna towarów ^a (ceny bieżące): <i>Retail sale of goods^a (current prices):</i>												
poprzedni miesiąc = 100 A	81,2	100,8	118,9	100,3	94,3	102,5	99,1	101,2	99,4	111,7	90,5	112,2
previous month = 100 B	81,7	101,9	114,8	102,4	94,1	100,9	102,5	102,8	96,6	106,0	99,2	105,3
analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100 A	97,6	101,8	105,0	103,6	104,8	107,4	102,2	107,0	104,2	109,4	111,2	106,7
corresponding month of previous year = 100 B	107,4	108,6	104,8	107,0	106,7	105,0	108,6	110,3	107,2	101,7	111,5	104,7
Podmioty gospodarki narodowej ^b A	191753	191936	191696	191844	192110	192816	193125	193369	193583	193906	193538	193470
Entities of the national economy ^b B	193413	193596	193754	193799	194185	193485	193584	193674	193802	194010	194036	194099
w tym spółki handlowe A	14393	14474	14586	14661	14733	14834	14913	14997	15073	15232	15362	15485
of which commercial companies B	15566	15644	15755	15858	15952	16081	16187	16273	16345	16443	16529	16644
w tym z udziałem kapitału zagranicznego A	1817	1821	1823	1830	1825	1825	1827	1829	1839	1835	1837	1832
of which with foreign capital participation B	1857	1861	1867	1863	1869	1872	1876	1880	1885	1890	1901	1908
Wskaźnik rentowności obrotu w przedsiębiorstwach niefinansowych ^c : <i>Profitability rate of turnover in non-financial enterprises^c:</i>												
brutto w % A	.	.	5,4	.	.	5,3	.	.	5,3	.	.	4,7
gross in B	.	.	6,5	.	.	6,1	.	.	5,9	.	.	5,2
netto w % A	.	.	4,4	.	.	4,4	.	.	4,4	.	.	3,8
net in % B	.	.	5,6	.	.	5,5	.	.	5,3	.	.	4,6
Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach ^c (w mln zł; ceny bieżące) A	.	.	629,7	.	.	1487,4	.	.	2893,5	.	.	4089,4
Investment outlays in enterprises ^c (in mln zł; current prices) B	.	.	469,1	.	.	1174,5	.	.	1981,8	.	.	2998,3
analogiczny okres poprzedniego roku = 100 A	.	.	130,2	.	.	115,7	.	.	132,2*	.	.	115,6
(ceny bieżące) B	.	.	74,5	.	.	79,0	.	.	68,5	.	.	73,3
corresponding period of previous year = 100 (current prices)												

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. b W rejestrze REGON; bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie; stan w końcu okresu.
c Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób; dane prezentowane są narastająco.

a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. b In the REGON register; excluding persons tending private farms in agriculture; as of at the end of the period.
c Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons; data are presented cumulatively.

* Dane zostały zmienione w stosunku do wcześniej publikowanych.

* Data has been changed compared to the previously published.